

REKTOR A UNIVERZITA KARLOVA

Vážená čtenářko, vážený čtenáři,

je mi potěšením a zároveň ctí přivítat vás na úvodních stránkách dalšího vydání oficiálního univerzitního časopisu Forum, jehož tématem je tentokrát REKTOR A UNIVERZITA KARLOVA.

Vzhledem k bohatému historiografickému i faktografickému materiálu, týkajícímu se postavení a proměn funkce rektora v průběhu času, který najdete uvnitř tohoto čísla, mi prosím dovolu, aby se můj úvodník nesl spíše v poněkud osobnějším duchu. Rád bych v této souvislosti na začátek trochu zavzpomínal – mé první setkání s rektorem Univerzity Karlovy proběhlo v poměrně raném, ba dokonce předškolním věku, když jsem se zúčastnil doktorské promoce své maminky. Přiznám se, že tehdy mne více než rektor zaujal pedel, který je ostatně výraznou a neodmyslitelnou postavou univerzitních ceremonií dodnes.

Od té doby jsem se do Aula magna vrátil ještě několikrát – na svoji magisterskou, doktorskou a profesorskou promoci... Pohled na goblén v čele Velké auly, hymna, slavnostní slib – to vše na mne pokaždé velmi silně působilo. Jakkoliv se vám v tuto chvíli může zdát moje vzpomínka poněkud patetická, domnívám se, že právě při takové příležitosti si člověk uvědomí skutečnou váhu vědění a vzdělání a z toho plynoucí motivaci a odpovědnost užívat jich uvážene nejen ku prospěchu vlastnímu, ale také celé společnosti.

Když jsem se v roce 2000 stal členem Akademického senátu, poznal jsem rektora

UK – postavu dosud vídanou spíše výjimečně, při slavnostních příležitostech – jako pracovního partnera. Měl jsem velké štěstí, že to byl právě profesor Wilhelm, s nímž jsem měl možnost řadu let spolupracovat. Právě díky němu jsem si uvědomil, že rektor není pouze důstojnou postavou v taláru, která dodává vážnosti akademickým ceremoniím, ale zároveň vysoce výkonným manažerem, řídícím „velkou firmu“, kterou svým jménem reprezentuje směrem k veřejnosti, což je velmi zodpovědná a náročná pozice.

V posledních týdnech jsem byl velmi často tázán, zda a jak dlouho jsem zvažoval kandidaturu na funkci rektora naší alma mater a zdali vím či tuším, co všechno tato funkce obnáší a kolik spotřebuje času...

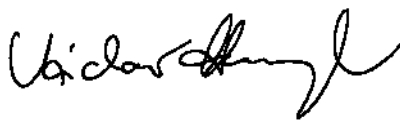
S povinnostmi a oficiální agendou, kterou má rektor na starosti, jsem se seznamoval již před svým nástupem do funkce (k 1. únoru 2006). Brzy jsem však zjistil, že mnoho detailů a zdánlivých drobností je psáno jinde než v oficiálních dokumentech, statutech a zákonech o vysoké škole. Z jednání a z četných setkání s panem profesorem Wilhelmem jsem vypořádal, kolik činností je pro rektora nepsanou a přitom samozřejmou, běžnou denní aktivitou. A všechny tyto každodenní úkony, setkání a jednání většího i menšího rozsahu směřují především k vytváření dobrého jména univerzity. Kolik v této oblasti vykonal profesor Wilhelm nejen u nás, ale i ve světě, bylo patrné například z lednového setkání Jeho Magnificence se členy diplomatických sborů. S každým z velvyslanců se osobně

rozloučil, pohovořil a bylo zřejmé, že se nejedná jen o společenskou povinnost. Svědčí o tom ostatně řada úspěšných akcí, mimo jiné Iberoamerická cena nebo Evropské diskusní fórum.

Rád bych proto využil tohoto prostoru a jistě i vaším jménem panu profesorovi Wilhelmu ještě jednou poděkoval za vše, co udělal v první řadě pro Univerzitu Karlovu, ale i jako předseda České konference rektorů pro rozvoj českého vysokého školství. Do voleb na kandidáta pro funkci rektora jsem šel s vědomím, že když svým programem přesvědčím Akademický senát, bude mne čekat nelehká a mnohdy vyčerpávající práce. Na druhou stranu však práce, která – jak věřím – bude užitečná, potřebná a konečně i osobně přínosná. Pevně doufám, že naše společné čtyři roky budou úspěšné a ponese se v duchu přátelské a kolegiální atmosféry.

Vážení a milí, přeji vám mnoho zdaru, sil a energie v letním semestru a uvítám vaše ohlasy a připomínky. Vždyť cesta do Karolina není dlouhá ani obtížná a dveře rektorské kanceláře nebudu zavírat před nikým.

S pozdravem a poděkováním za spolupráci

prof. RNDr. Václav Hampl, DrSc.
rektor Univerzity Karlovy v Praze

FORUM 1/2006

Časopis Univerzity Karlovy v Praze

Vydává: UK. Redakce: I 16 36 Praha 1, Ovocný trh 3, Odbor vnějších vztahů.

Redakci řídí: doc. M. Šobr, prorektor pro vnější vztahy. Odpovědní redaktori: I. Dostál, V. Hájek, K. Hamanová, K. Kadlecová, O. Sysel, J. Švelch.

Telefon: 224 491 248, fax: 224 491 309, e-mail: forum@cuni.cz. Grafická úprava: L. Doležel. Nevyžádané rukopisy se nevracejí. Redakce si vyhrazuje právo na úpravu autorských příspěvků a jejich krácení. Vychází: čtvrtletně. FORUM UK je rozšiřováno zdarma na akademické půdě. Toto číslo vyšlo 21. 2. 2006.

Tištěná verze: ISSN 1211-1724.

Stalo se

DĚNÍ NA UNIVERZITĚ KARLOVĚ

Šedesáté výročí založení Lékařské fakulty v Plzni

V říjnu loňského roku v Plzni probíhaly doprovodné akce k šedesátému výročí založení plzeňské lékařské fakulty. Byly mezi nimi koncerty, vernisáž výstavy i hokejové utkání mezi týmem absolventů LF UK v Plzni a týmem pracovníků rektorátu UK.

Lékařská Fakulta v Plzni byla založena dekretem prezidenta dr. Edvarda Beneše ze dne 27. října 1945 jako odbočka Lékařské fakulty UK, dnešní I. LF. Na plzeňské lékařské fakultě dosud vystudovalo 7 274 lékařů, 75 doktorandů a 458 absolventů bakalářského studia. V současné době studuje na fakultě v magisterských studijních programech 1 970 studentů, 150 studentů v doktorských studijních programech a 79 bakalářek v kombinovaném studiu ošetřovatelství. Plzeňská fakulta dnes čítá 42 ústavů, klinik a oddělení. Kliniky a některá oddělení jsou současně zdravotnickými pracovišti, kde probíhá výuka mediků. Plzeňská LF v současnosti usiluje o výstavbu nové moderní budovy fakulty s přímou návazností na fakultní nemocnici, ještě aktuálnější je ovšem výstavba nového kampusu, která by měla brzy začít.

Lékařská fakulta v Hradci Králové oslavila 60. výročí založení

Královéhradecká pobočka Lékařské fakulty UK, jež byla první nově zřízenou českou vysokou školou po skončení druhé světové války, si v říjnu minulého roku rovněž připomněla 60 let své existence. Její pedagogická a výzkumná činnost dnes stojí především na spolupráci s Fakultní nemocnicí v Hradci Králové. Šedesátiletá historie fakulty je velmi bohatá, i za poslední roky došlo k řadě změn. Od roku 1996 tu probí-

hají pravidelné vědecké konference LF a FN, na kterých jsou prezentovány všechny dokončené a řešené výzkumné úkoly v rámci grantových agentur. V roce 2004 se tu konala jubilejní 50. studentská vědecká konference. Od roku 1992 na fakultě probíhá také výuka všeobecného a zubního lékařství v anglickém jazyce, ve stejné době vznikl i nový bakalářský studijní program ošetřovatelství.

Prezident Václav Klaus vyznamenal osobnosti UK

Dne 28. října 2005, při příležitosti 87. výročí založení Československa, udělil prezident Václav Klaus medaili za zásluhy II. stupně významným osobnostem spojeným s UK: prof. Heleně Illnerové, prof. Mojmíru Petráňovi, prof. Petrovi Pokornému a prof. Petrovi Zvolskému.

Prof. RNDr. Helena Illnerová, DrSc., jež působila jako předsedkyně Akademie věd ČR v letech 2001–2005, je světově známou odbornicí v oblasti chronobiologie (časový program savců včetně člověka). Publikovala přes sto článků v impaktovaných časopisech a podílela se na transformaci porevolučního vědeckého prostředí.

Prof. ThDr. Petr Pokorný, DrSc. et Dr. h. c., z Evangelické teologické fakulty je jedním z překladatelů Nového zákona a mezinárodně uznávaným odborníkem na dějiny antické literatury a bibliotiku. Prof. MUDr. Petr Zvolský je de facto zakladatelem české psychiatrické genetiky. Monografie Genetika v psychiatrii je první publikací tohoto druhu ve střední i východní Evropě.

Prof. MUDr. Mojmír Petráň se za druhé světové války účastnil odboje a už tehdy mu byla udělena medaile za zásluhy. Vystudoval lékařskou fakultu na Univerzitě Karlově a v Československé

akademii věd se věnoval elektrofyziologii. Největším úspěchem prof. Petráně byl vynález konfrontálního mikroskopu s dvojitým řádkováním.

Čestný doktorát pro britského experta na střední Evropu

Dne 1. listopadu 2005 udělila Univerzita Karlova čestný doktorát britskému historikovi Robertu Johnovi Westonovi Evansovi. Profesor Evans patří mezi nejvýznamnější současné historiky a je uznáván za největší autoritu ve světovém bádání o raně novověkých dějinách střední Evropy. Podílil se i na organizaci vědeckého bádání – mimo jiné je editorem monumentálního mnohasvazkového díla Oxford History of Early Modern Europe. Mimořádný význam má rovněž pedagogické působení prof. Evanse v Oxfordu a na dalších britských univerzitách. Vychoval řadu badatelů a vzhledem ke svému vynikajícímu zvládnutí češtiny je mohl uvádět do tajů českých dějin a historiografie. R. J. W. Evans se také podstatným způsobem zasloužil o rozvoj britsko-českých vědeckých vztahů.

Informační den přitáhl tisíce zájemců o studium

V rámci Informačního dne UK 12. listopadu se zhruba 3 500 zájemců o studium představilo všech sedmáct fakult. Na akci pořádané v prostorách UK v Celetné ulici se zájemci mohli dozvědět, jaké obory budou v příštím roce otevřeny a jaké budou podmínky přijímacího řízení. Informovali se také o kurzech, v nichž se mohou připravit k přijímacím zkouškám, o podmínkách studia v zahraničí a o možnosti vzdělávání seniorů. K dispozici měli i informační publikaci pro handicapované studenty, kteří mají rovněž příležitost na UK studovat.

▼ Nizozemský ministr zahraničí přednášel na UK

V průběhu své návštěvy České republiky zavítal v listopadu na Univerzitu Karlovy dr. Bernard Bot, nizozemský ministr zahraničí. V rámci projektu Evropského diskusního fóra tu vystoupil s přednáškou Evropa v roce reflexe.

Důležitým tématem Botovy přednášky a následné diskuse bylo odmítnutí Smlouvy o ústavě pro Evropu v nizozemském referendu. Podle dr. Bota bylo hlavní příčinou neúspěchu to, že Nizozemci volili především podle sympatií k současné vládní reprezentaci, nikoli podle názoru na evropskou integraci.

Ministr zdůraznil blízkost Nizozemska a ČR, nejen ve smyslu hospodářské spolupráce, ale také srovnatelné úlohy, kterou obě země sehrávají v rámci Evropské unie. Právě na podobně velkých zemích podle Bota leží odpovědnost za vyvažování vztahů mezi kontinentálními mocnostmi a nejmenšími státy.

Při příležitosti vystoupení v rámci Evropského diskusního fóra ministr Bot převzal z rukou rektora UK prof. Wilhelma pamětní medaili Univerzity Karlovy.

▼ Výročí zlomových okamžiků 17. listopadu

Události, které se odehrály před šestašedesáti lety, a další dějinné okamžiky šestnáct let staré historie připomínala řada akcí v průběhu 17. listopadu 2005. Mezi tradiční akce spojené s připomínkou výročí 17. listopadu patří kladení věnců k budově Hlávkovy koleje v Praze. Pietní vzpomínku na studenty Hlávkovy koleje a oslavu Mezinárodního dne studentstva každoročně pořádá Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových ve spolupráci s Českým svazem bojovníků za svobodu. Právě student z Hlávkových kolejí Jan Opletal byl smrtelně zraněn při mohutné pražské protinacistické demonstraci 28. října 1939. Jeho pohřeb 15. listopadu s průvodní manifestací se stal nacistickým okupantům záminkou pro uzavření českých vysokých škol, k němuž došlo

o dva dny později. Gestapo poté nechalo více než 1 200 dalších studentů odvézt do koncentračního tábora Sachsenhausen. Projev u Hlávkovy koleje na čtvrtčním shromáždění přednesli předseda Poslanecké sněmovny PČR PhDr. Lubomír Zaorálek, předseda Nadání prof. Václav Pavlíček, rektor ČVUT prof. Jiří Witzany, rektor UK prof. Ivan Wilhelm a zástupce Českého svazu bojovníků za svobodu. Dopis prezidenta republiky přečetl ředitel politického odboru Kanceláře prezidenta republiky Ing. Ladislav Mravec. Připomenuta byla i památka devíti studentských předáků popravených v roce 1939 u ruzyňských kasáren. Pietní vzpomínky se zde zúčastnili představitelé Českého svazu bojovníků za svobodu, studenti z roku 1939, zástupci české politické reprezentace včetně premiéra Jiřího Paroubka nebo českého eurokomisaře Vladimíra Špidly, zástupci vysokých škol a další.

Události 17. listopadu 1989 připomínali lidé u pamětní desky na Národní třídě, kde pokládali květiny a zapalovali svíčky. Věnce k místu střetu studentské demonstrace s policejními těžkooděnci položila také řada politiků, mimo jiné

první polistopadový prezident Václav Havel. Především studenti se pak sešli na podvečerní akci v ulici Politických vězňů.

V podvečer proběhlo také slavnostní shromáždění a koncert v historické budově Karolina, které UK pořádala spolu s Nadáním Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových. Projevy přednesli předseda správní rady Nadání prof. Václav Pavlíček a rektor UK prof. Ivan Wilhelm.

▼ Fakultě sociálních věd je patnáct let

Fakulta sociálních věd si v prosinci roku 2005 připomněla patnáctileté výročí svého založení. Na slavnostním shromáždění v historické budově Karolina při této příležitosti promluvil rektor UK a také bývalý i současný děkan. Zúčastnění si připomněli začátky, kdy se dokonce uvažovalo o zrušení, nikoli transformaci předrevoluční Fakulty žurnalistiky, z níž dnešní FSV vznikala.

„Bohužel, na tomto místě nemůže dnes promluvit člověk nejpovolanější, a to doc. Čestmír Suchý,“ připomněl prvního porevolučního děkana fakulty prof. Milan Petrusek, který stejnou funkci zastával jako druhý v pořadí. Dnešní situaci se

Účastníci oslav 15 let Fakulty sociálních věd UK

FOTO:ARCHIV UK

Stalo se

snažil zhodnotit současný vedoucí představitel FSV, nedávno znovuzvolený děkan doc. Jan Ámos Víšek, a prof. Jiří Pešek s přednáškou Společenské vědy na současných evropských univerzitách. Jedna z nejmladších fakult zastřešuje v současnosti celkem pět institutů a několik renomovaných výzkumných pracovišť, v posledních letech se počet zájemců o studium i počet přijatých na FSV UK zvyšuje. FSV je nejaktivnější fakultou v rámci Univerzity Karlovy, co se týče počtu studentů ve výměnných programech.

Univerzita udělila prestižní Bolzanovu cenu

Univerzita Karlova udělila v prosinci 2005 prestižní Bolzanovu cenu, kterou každoročně získávají vybraní studenti UK za odborné a vědecké práce, ať už bakalářského, magisterského nebo doktorského programu.

Smyslem je ocenit objektivní a původní práce s tvůrčím obsahem, v nichž se hodnotí originalita myšlenky, novost přínosu pro rozvoj poznání, kvalita provedení práce (obsahově i formálně) a metodická vyspělost. Za dvanáct let bylo uděleno na sto dvacet cen. Udělení cen se osvědčuje diplomem. Hlavním účelem ceny je podpora vědecké činnosti studentů. V letošním roce byli Bolzanovou cenou oceněni: v magisterských oborech Mgr. Tomáš Dumbrovský (PrF), Mgr. Tomáš Chvátal (FF), Mgr. Ondřej Macura (FF), Mgr. Stanislav Vejvar, DiS. (FF), Mgr. Marie Hrudková (MFF), JUDr. PhDr. Marek Antoš (FSV); za doktorské práce JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D. (PrF) a RNDr. Daniel Němeček, Ph.D. (MFF).

Filipínská velvyslankyně předala UK Rizalovy rukopisy

Filipínská velvyslankyně předala na konci minulého roku Univerzitě Karlově a dalším čtyřem institucím rukopisy významného filipínského patriota a stoupence reformy Josefa Rizala (1861–1896). Ten byl považován za hlavu tzv. Propagandistického hnutí, skupiny intelektuálů žádajících změny na Filipínách, uznání práv obyvatel na sprá-

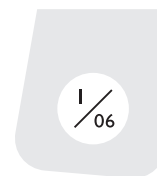
Laureáti Bolzanovy ceny převzali ocenění za výjimečné odborné a vědecké práce

Rukopisy filipínského myslitele Josefa Rizala obohatily sbírky UK

vování místních záležitostí a začlenění ostrovů do španělského státu jako plnoprávné provincie. Když propuklo na Filipínách protišpanělské povstání, jehož

vůdci žádali nezávislost, byl Rizal jako nejznámější kritik koloniální administrativy zatčen, souzen a popraven, třebaže neměl s hnutím za nezávislost nic spo-

lečného. Jeho osud ovlivnil smýšlení stoupců reformismu, kteří začali podporovat boj za nezávislost. Od konce 19. století je Rizal považován za národního mučedníka a hrdinu.

▼ Dva ze tří vítězů Iberoamerické ceny jsou z UK

V Karolinu byly v polovině prosince 2005 vyhlášeny výsledky již 11. ročníku Iberoamerické ceny. Tato soutěž byla založena vedoucími zastupitelských úřadů iberoamerických zemí s cílem podpořit a šířit znalosti a bádání o Latinské Americe a Pyrenejském poloostrově mezi studenty vysokých škol v ČR.

Ceremoniálu se zúčastnili zástupci řady vládních orgánů, mimo jiné ministerstva zahraničních věcí, kultury a školství i Parlamentu České republiky. Na vyhlášení výsledků soutěže byli přítomni členové diplomatického sboru, studenti UK, zástupci Asociace latinskoamerických studentů a pražské kulturní obce. Slavnostní vyhlášení zahájil rektor UK prof. Ivan Wilhelm a velvyslanec Argentiny Juan Eduard Fleming.

První místo v 11. ročníku získala Klára Šimečková, studentka Masarykovy univerzity v Brně, za práci v portugalském jazyce nazvanou „Některé projevy brazilské nostalgie“, druhé místo Jan Němec, student Univerzity Karlovy v Praze (FSV), za práci v portugalském jazyce „Portugalský tropikalismus: pevný základ pro současné vztahy mezi portugalsky hovořícími zeměmi?“ a třetí místo Hana Bortlová, studentka Univerzity Karlovy v Praze (FF), za práci ve španělském jazyce „Zítřek Španělska: Ústní historie protifrankistické guerrilly (1945–1952)“. Vítězové soutěže si s diplomou odnesli i částky 1000 USD, 750 USD a 500 USD.

▼ Rektor Wilhelm převzal významný církevní řád

Na začátku ledna 2006 převzal z rukou kardinála Miroslava Vlna rektor UK prof. Ivan Wilhelm řád sv. Řehoře, významné církevní ocenění, jež mu bylo uděleno za zásluhy o reformu Katolické

Profesor Ivan Wilhelm při přebírání řádu svatého Řehoře

teologické fakulty. „Doufám, že tímto způsobem jsme ukázali, jak může sebevědomá a autonomní církev spolupracovat se sebevědomou a autonomní univerzitou,“ řekl o proměně teologické fakulty prof. Wilhelm.

Po desetiletích existenčního boje v totalitních podmínkách byl další rozvoj teologie na české akademické půdě zásadní otázkou. Prof. Wilhelm má podle zástupců fakulty a katolické církve velkou zásluhu na přeměně Katolické teologické fakulty v moderní dynamickou vědeckou instituci, kde vedle budoucích kněží studují i laici, zajímaví se o filozofii, teologii či dějiny umění.

Papežský řád svatého Řehoře Velikého nese jméno jednoho z nejvýznamnějších papežů raného středověku, významného politika, teologa, církevního spisovatele a organizátora.

▼ Jaderní fyzici a premiér oslavili 50 let mezinárodního institutu

Spojený institut pro jaderný výzkum v ruském městě Dubna, považovaný spolu s vyhlášeným švýcarským výzkumným centrem CERN za přední evropské pracoviště svého druhu, oslavil v lednu 2006 padesát let existence. V Karolinu proběhlo koncem ledna první ze slavnostních setkání, která při této příležitosti zástupci institutu organizují. Měla by se uskutečnit ve všech devatenácti zemích, které se na financování dubenského pracoviště podílejí.

„Z pohledu univerzity nepředstavuje padesát let příliš dlouhé období, z pohledu jaderné fyziky je to ovšem období zcela zásadní,“ řekl rektor UK prof. Ivan Wilhelm. Podle rektora byly již

v současnosti překonány existenciální problémy, které institut musel řešit po rozpadu sovětského bloku na začátku 90. let. Předmětem současného zkoumání je v Dubně řada otázek z oblasti radiobiologie, lékařské fyziky a získávání energie. Mezi velké úspěchy institutu se řadí například objev 105. periodické soustavy, nazvaného po něm „dubnium“, či vývoj jemných filtrů pro farmaceutický průmysl. Zakázky na moderní technologie, využívající výsledky práce dubenského institutu, dosahují podle jeho zástupců ročně hodnoty půl milionu dolarů.

O vztahu ČR k dubenskému institutu jednala před časem vládní meziresortní komise. Nakonec upřednostnila plné členství a přímou finanční spolupráci státu na místním výzkumu před příkladem Maďarska, které přistoupilo k volnější formě dvoustranné smluvní spolupráce. „Toto stanovisko komise jsme akceptovali a Česká republika tak i nadále zůstane plnohodnotným členem,“ řekl český premiér Jiří Paroubek, který se slavnostního setkání v Karolinu rovněž účastnil.

Od počátku letošního roku dubenský ústav řídí ruský fyzik prof. Alexander N. Sissakjan. Při své pražské návštěvě z rukou rektora UK převzal zlatou pamětní medaili jako ocenění spolupráce univerzity a institutu. UK s vědci v městečku u Moskvy spolupracuje po celých padesát let od založení institutu.

▼ Několik desítek lidí uctilo památku Jana Palacha

Na padesát lidí se sešlo 20. ledna u památní desky Jana Palacha na Filozofické fakultě UK, aby si připomněli jeho čin. Květinami jeho památku uctili děkan Filozofické fakulty, zástupce studentů a také evangelický kněz prof. Jakub Trojan, který promluvil 25. ledna 1969 na pohřbu Jana Palacha. Na své tehdejší kázání krátce vzpomněl i o 37 let později na náměstí, které nese Palachovo jméno. Prof. Trojan zdůraznil, že Palachova smrt je dodnes hlubokým poselstvím, a připomněl, že je důležité udržovat historickou pamět.

Autor: redakce ve spolupráci s iforum.cuni.cz

UNIVERZITU KARLOVU ZNÁ V CIVILIZOVANÉM SVĚTĚ KAŽDÝ

Profesor Ivan Wilhelm po šesti letech opouští svou pracovní místnost rektora Univerzity Karlovy. Jaké jsou jeho pocity? Bilancuje, vzpomíná a těší se.

Strávil jste ve vedení univerzity šest let života. Jak se za tu dobu UK proměnila?

To je těžká otázka – na tu by znali odpověď spíše představitelé jednotlivých oborů a studijních programů, které tu máme. Dopředu se však pohnula celá řada věcí. Výrazně jsme pokročili ve strukturalizaci studia, z našich 46 000 studentů je téměř 12 000 studentů v bakalářských programech. Patrně nejvýrazněji byla posílena mezinárodní spolupráce jak ve vzdělávání, tak i ve výzkumu. Jedním z nejvýznamnějších kroků je, že byl zřízen Fond mobility studentů a akademických pracovníků. Domnívám se, že těch 8 milionů korun, které má k dispozici, budeme muset velice brzy zvýšit. Zájem o působení v zahraničí je veliký. Posílili jsme také fondy Grantové agentury UK a peníze teď dáváme celé jedné třetině návrhů. To je rozumné číslo – kdyby to bylo víc, už by to nebyla soutěž; kdyby to bylo významně méně, velmi obtížně by se vybíralo.

Kolik peněz rozdělí Grantová agentura v roce 2006?

Devadesát milionů, což na naši univerzitu není zas tak málo. Loni to bylo 75 a předtím 50 milionů. Je vidět, že zájem tu je. Máme lidský kapitál – a ti lidé pochopili, že vzniká prostředí, kde se dá soutěžit a získávat nezanedbatelné peníze, které mohou jejich činnosti pomoci.

Počet profesorů a docentů se za posledních šest let příliš nezměnil, výrazně však stoupl počet doktorandů. O kolik?

V současné době máme imatrikulovaných téměř 7 000 doktorandů, z toho více než polovina jsou doktorandi interní. Před šesti lety jich bylo necelých 3 800, takže dnes máme skoro dvojnásobek. Na to jsem docela pyšný, protože to znamená, že téměř každý docent nebo

FOTO: VLADIMÍR ŠIGUT

profesor má nějakého doktoranda – a to byl náš cíl. Je možné to posílit ještě víc, každý profesor a docent by měl vést několik doktorandů. Doktorandi dosud studovali tři roky, ale od začátku tohoto roku je možné studovat až čtyři.

Myslíte si, že stoupající počet doktorandů souvisí s navýšením stipendií pro interní doktorandy? Ta se dnes pohybují od 5 000 korun měsíčně pro studenty v prvním ročníku až po 7 500 korun pro doktorandy v ročníku posledním...

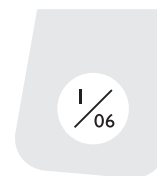
Nedomnívám se, že by doktorandy lákaly finanční prostředky. Peníze jsou nutné, aby motivovaly školitele. Aby měli sebe-

vědomí a mohli s čistým svědomím studentům nabídnout: Pracujte na tomto tématu tři čtyři roky a budete takto materiálně zabezpečeni. Budete se moci věnovat jenom studiu.

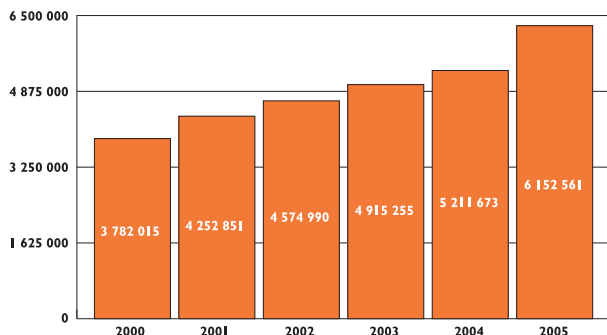
Vaše mateřská fakulta (Matematicko-fyzikální fakulta UK) a váš obor (fyzika) vyniká velmi vysokým počtem doktorandů. Právě proto jsou vaší prioritou?

Fyzika je tradičně orientována na mezinárodní spolupráci a mnoho jejích posluchačů se věnuje čisté vědě. Ale kladu důraz na problematiku všech doktorandů, nejen těch z oblasti fyziky. Díky současnému procentu doktorandů se podařilo

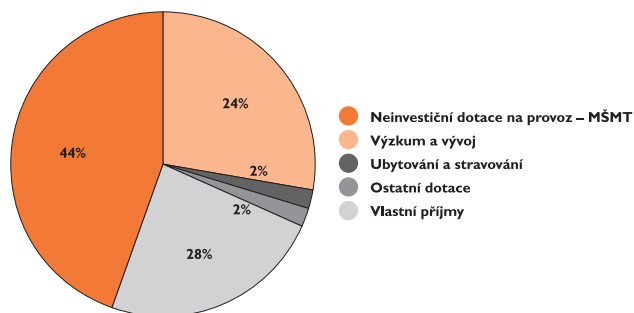

PŘÍJMY CELKEM (VTIS. KČ)

STRUKTURA PŘÍJMŮ V R. 2005

významně pozvednout sebevědomí univerzity jako celku. Snažil jsem se lidi motivovat k tomu, aby neměli ostych, aby hledali mezinárodní uplatnění, aby si byli vědomi toho, že si můžou sbalit ruksak a odjet na Princeton, Harvard nebo Otago na Novém Zélandu – prostě tam, kde to má smysl a kde si to jsou schopní domluvit. A díky renomé naší univerzity si to jsou schopní domluvit v podstatě kdekoli.

Které věci se vám ve vašem funkčním období povedly? Na co vzpomínáte jako na své největší vítězství?

Neberu život univerzity jako nějaké hokejové nebo fotbalové utkání. Mám radost z každého úspěchu – třeba z toho, že UK vyměňuje v mobilních programech největší počet studentů ze všech vysokých škol nově přijatých členských zemí EU. V celé Evropě jsme na třetím místě, což je úctyhodný výsledek. Co se týče výzkumné činnosti,

nemáme patrně ani jeden vědecký program, který postrádá mezinárodní založení. Jsem velmi potěšen, když studenti odjedou na věhlasnou univerzitu, vrátí se zpátky a já dostanu pochvalný dopis od tamějšího rektora. Těší mě, když píší, jak skvělí studenti u nich od nás byli, jak jsou výborně připraveni a že očekávají za rok zase další takové studenty. A těší mě, když v prestižní evropské soutěži o Descartesovu cenu uspěje někdo z UK. V prosinci roku 2004 byla tato cena udělována v Praze. Na banketu mi tehdy jeden politik říkal, že bude ještě dlouho trvat, než se taková oslava bude týkat českého výzkumu. Rok se s rokem sešel – a jeden z finalistů byl z UK.

Měl jste vy sám v posledních šesti letech vůbec čas na vědeckou práci?

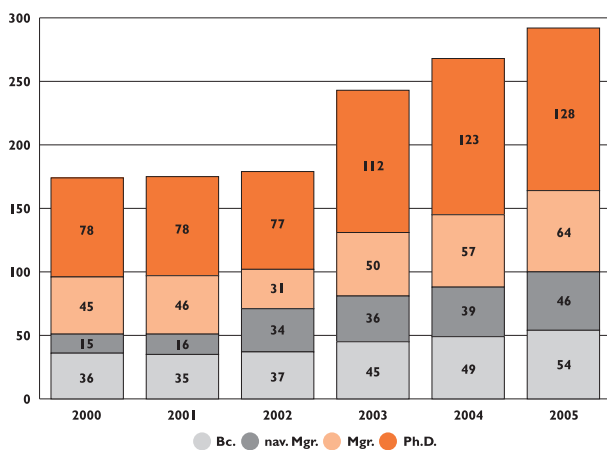
Nepřilíš. Funkce rektora, to je práce na plný úvazek. A to neznamená osm hodin denně. Já jsem měl to štěstí, že na fakultě

stáli o to, abych studentům i přesto něco povídal. Ale nerad o tom mluvím a trochu se za to stydím, protože jsem všude vysvětloval, že přednášet na vysoké škole je také práce na plný úvazek. Takže jsem se nemohl věnovat studentům a vědě tolik, kolik bych si býval přál a kolik bych pokládal za potřebné. Bylo to pro mě spíš něco jako duševní hygiena. Teď to budu muset napravit.

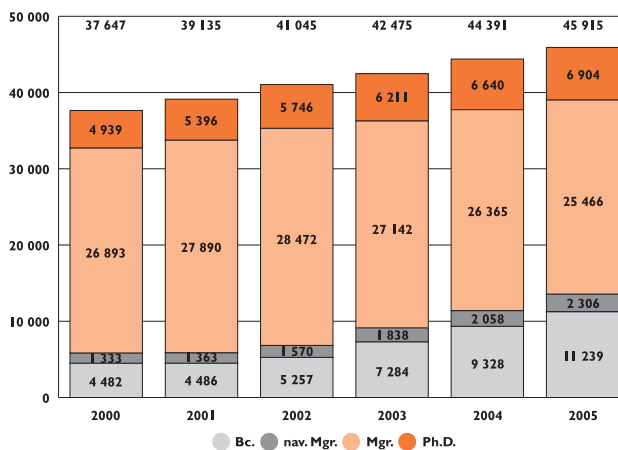
Jaké procento svého času jste jako rektor trávil v zahraničí?

Poměrně významné – ale myslím, že jsem svoje cesty omezil skutečně jenom na ty nutné. Zájem o tuto univerzitu, o její názory a o kvalitní kontakty je tak veliký, že kdybych všechna pozvání akceptoval, v Praze bych téměř nebyl. Takže jsem se musel často zdvořile omlouvat. Dá se to udělat i obráceně – zvat zahraniční kolegy sem. To je také velmi efektivní; vidí, jak naše univerzita vypadá. Jednou vidět je lepší než dvakrát slyšet.

POČET STUDIJNÍCH PROGRAMŮ

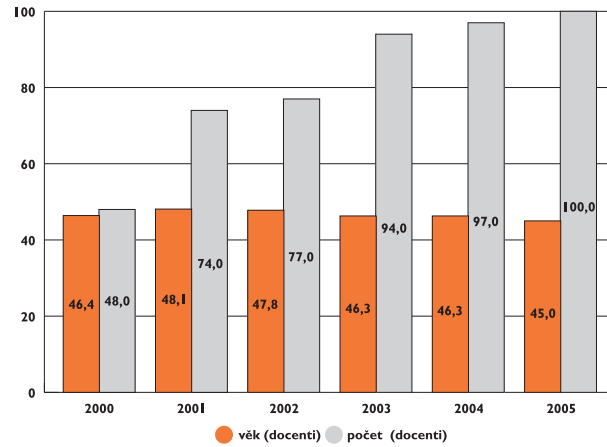
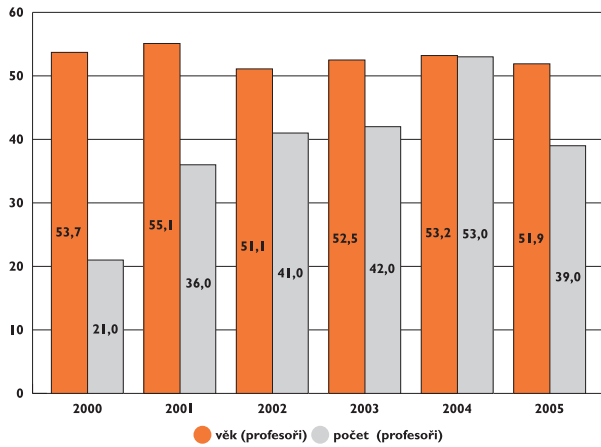

STUDENTI VE STUDIJNÍCH PROGRAMECH

Rozhovor

POČET A PRŮMĚRNÝ VĚK NOVĚ JMENOVANÝCH

Jak si stojí Univerzita Karlova ve srovnání se zahraničními školami?

Primát držíme nejenom ve střední Evropě. UK dnes patří mezi světové univerzity. Někdo si stěžuje, že si v USA pletou Česko s bývalou Jugoslávií. Já jsem se však nesetkal s tím, že by někdo měl pochybnosti o tom, co je nebo kde je Univerzita Karlova. To ví v civilizovaném světě každý. Od Nového Zélandu přes celou Asii, Evropu až po Aljašku. Po světě je UK vnímaná nejen jako škola, která svým výkonem patří k tomu nejlepšímu, ale která je i díky své tradici národním klenotem. Univerzit je na světě téměř třicet tisíc, a jestliže jsme mezi prvními dvěma třemi sty, tak pořád patříme mezi ty nejlepší. Žebříčky nám mohou i napovědět, kde jsou rezervy: například v modernizaci, v kompletaci informačních zdrojů a v přitahování světových autorit rezervy jistě máme.

Když mluvíte o rezervách, každého napadnou peníze. Loni byl rozpočet šestmiliardový – kolik z toho si univerzita sama vydělala a jaký bude letošní rozpočet?

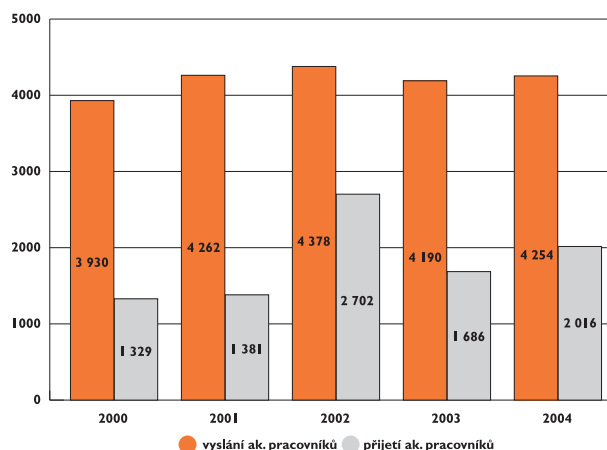
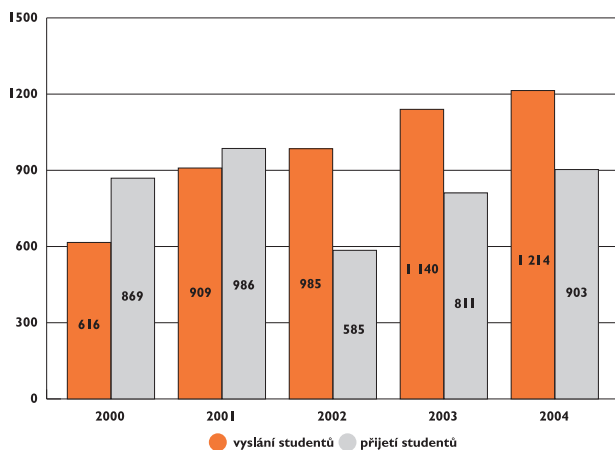
Univerzita Karlova si umí sama pořídit téměř třetinu svého rozpočtu. To v našich podmínkách není zas tak málo. Celková letošní spotřeba je nastavená tak, že bohatě překročí šest miliard. I podle peněz je vidět, že UK je velikou školou. Máme téměř padesát tisíc studentů. Ani Oxford nemá tolik studentů a doktorandů, nemá je ani Cambridge, ani Harvard. I v tomto ohledu patří UK k významným světovým univerzitám.

UK se utěšeně rozrůstá, nejen pokud jde o počet posluchačů – přibývají nové studijní programy, obory a dokonce celé fakulty. Jak hodnotíte vývoj Fakulty humanitních studií, nejmladší fakulty UK?

Ta byla založena poté, co jsem nastoupil do funkce (k 1. srpnu 2000). Myslím, že prostředí univerzity je pro ni hodně motivující. Má výraznou míru mobility, klade významný důraz na práci v cizích jazycích, má už dokonce akreditované doktorské programy. Těší mě, že se dostává mezi standardní zavedená pracoviště univerzity. Vyučující jsou tam sice dost zatěžováni pedagogickými povinnostmi, ale přesto dělají i výzkumy. Kdyby tam došlo k posílení akademického sboru, byl bych jenom rád. Nemám vůbec žádnou obavu ani pochyby o tom, že FHS jde velmi prudce nahoru. A jsem pyšný i na fakulty ostatní.

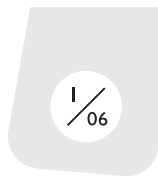
Rozvíjí se univerzita lépe za pravicové, nebo levicové vlády? Má politika na prosperitu univerzity vliv?

MOBILITA STUDENTŮ A AKADEMICKÝCH PRACOVNÍKŮ

GRAFY ZE ZÁVĚREČNÉ ZPRÁVY REKTORA (2000-2005)

FOTOVLADIMÍR SIGUT

Univerzita nemůže plánovat svoji činnost jenom na čtyři roky funkčního období vlády. Nefungujeme od voleb k volbám, to je vyloučeno. Univerzita Karlova je apolitická, zato vždycky stála na straně tohoto národa. Ať už v dobách středověku, nebo v moderních dějinách. A český národ dobře ví, že se na tuto univerzitu může spolehnout.

S novým rektorem, profesorem Václavem Hamplm, hodně diskutujete. V historii bylo zvykem, že odcházející rektor setrval na univerzitě ve funkci prorektora. Nechcete zůstat na rektorátě jako nezávislý poradce?

Určitě ne. Já se panu rektorovi snažím vysvětlit některé konkrétní problémy, na které se ptá. Je celá řada věcí, která nikde v žádných zápisech není, je těžké se v nich orientovat. Kdykoli bude profesor Hampl potřebovat, rád přijdu

a odpovím na další otázky. Já prostě odcházím a jako člen akademické obce budu pomáhat UK v dalším snažení. Univerzita potřebuje nové vedení, nového, sebevědomého lídra. A bude to rektor plně autonomní.

Jak tedy bude pokračovat vaše akademická dráha?

Pojedu autobusem 210 do Tróji a vystoupím se studenty „matfyzu“ na stanici Kuchyňka. Vyjedu výtahem do devítky – jen doufám, že si v pracovních stihnu brzy uklidit. Budu se jako dřív věnovat studentům a práci v laboratoři.

Odmítl jste řadu zahraničních nabídek z prestižních vědeckých institucí, mimo jiné švýcarského Centra pro nukleární výzkum (CERN). Proč?

Chtěl bych se teď na plný úvazek věnovat fakultě, pokud o to bude stát. Nezdřáhám

se ukázat, že je to důležitá, atraktivní práce, která má vysokou přidanou hodnotu. Být profesorem na Univerzitě Karlově je velká pocta, které může máloco konkurovat.

Prof. Ing. Ivan Wilhelm, CSc.

Ivan Wilhelm se narodil v roce 1942 v Trnavě. Vystudoval Fakultu technické a jaderné fyziky ČVUT. Absolvoval v roce 1964 a poté pracoval na Katedře jaderné fyziky, jež byla v roce 1967 převedena pod MFF UK, jako výzkumník a do zákazu v roce 1969 také jako pedagog. Vedl jedinou československou laboratoř urychlovače iontů. V roce 1989 se vrátil k pedagogické práci a působil v AS UK. V roce 1999 byl jmenován profesorem pro obor fyzika, směr subjaderná fyzika. Byl prorektorem UK pro rozvoj a ve dvou volebních obdobích (1999–2006) rektorem UK.

Autor: redakce

KORMIDLO NA OPAČNOU STRANU NEOTOČÍM

Rozhovor s Prof. RNDr. Václavem Hamplem, DrSc.

Kdy jste se rozhodl angažovat ve vedení univerzity?

Začalo to tím, že jsem v roce 1999 kandidoval do Akademického senátu. Byl jsem pár let zpátky z USA, vědeckou práci ve zdejší laboratoři jsem měl dobře rozjetou a začaly pro mě být důležité i vnější podmínky pro její rozvoj. To mě logicky dovedlo k zájmu o to, jak univerzita jako celek funguje. Když jsem se po dvou letech v AS UK stal jeho předsedou, docela mě to překvapilo, protože jsem svoje šance nepovažoval za moc vysoké. Nápad, že bych mohl kandidovat také na rektora, jsem poprvé zaslechl v létě 2004. Byl to nápad zvenčí, se kterým přišel prof. Ošťádal z AV ČR. Zpočátku jsem se nad tím spíše usmíval, ale když jsem o tom pak přemýšlel, postupně můj postoj krystalizoval, až jsem se po pečlivém zvážení definitivně rozhodl pro kandidaturu koncem roku 2005.

Inspirovaly vás k ní vaše zkušenosti z minnesotské univerzity? Jaká je v USA míra zapojení akademických pracovníků do univerzitní správy?

Můj pobyt v USA spočíval ve vědecké práci a postgraduálním vzdělávání lékařů, takže bezprostředně mě k přemýšlení o pozici rektora neinspiroval. Praktický management univerzity mě úplně míjel. Co se týče univerzitní demokracie, mám pocit, že u nás je o něco větší než v USA.

Jak jste při své práci v Akademickém senátu UK vnímal funkci rektora?

Nezažil jsem v AS UK jiného rektora než profesora Wilhelma; nastoupil jsem krátce poté, co byl poprvé zvolený, takže pro mě rektora zosobňuje právě on. Vnímal jsem ho jako velmi výraznou vůdčí osobnost. Jeho komunikace se senátem byla vždy bezproblémová, vše bylo jasné řečeno. Univerzita měla štěstí – měla dobré vedení, na které lze navázat.

FOTO:VLADIMÍR ŠIGUT

Myslíte, že vám senátorská zkušenost usnadní práci rektora?

Určitě. Mám představu, jak senát funguje, vím, že je dobré, když je komunikace jasná, a těším se na spolupráci s bývalými kolegy-senátory i se členy novými. Senát mi také poskytl celostní pohled na fakulty. Je však důležité, že jsou v kolegiu rektora i lidé, kteří mají zkušenost s funkcí ve fakultní exekutivě, takže jsou si vědomi každodenních provozních starostí fakult.

Jak vypadalo předávání funkce? Radil jste se s profesorem Wilhelmem?

Pan rektor se nechtěl vměšovat do procesu volby, dával si pozor, aby nedával najevo své preference, ale samozřejmě jsme spolu před volbami opakovaně hovořili. Zvažovali jsme má pro a proti a co pro mou osobu bude případné zvolení znamenat – za toto přátelské gesto a pomoc jsem panu profesorovi opravdu vděčný, tyto diskuse pro mě byly velice přínosné. Když jsem byl zvolen, naše rozhovory pokračovaly ještě intenzivněji. Dlouho a podrobně jsme probírali jednotlivé agendy. Až při těchto rozhovorech jsem si uvědomil, kolik toho pan profesor

osobně udělal pro mezinárodní prestiž univerzity, kolik mezinárodních kontaktů osobně udržuje, jak je on sám – a jeho prostřednictvím i UK – mezinárodně respektovaný v celosvětových univerzitních fórech.

V čem vidíte největší přínos jeho dvou funkčních období?

V konzistentním důrazu na zvyšování kvality. Za dobu jeho mandátu jsme ovšem narostli i co do velikosti, přibylo studentů i studijních programů. Pan profesor po celou dobu kladl důraz na kvalitu studia a na doktorské studium jako na naši vlajkovou loď. V tomto ohledu bych chtěl štafetu převzít. Chci navázat na důraz na kvalitní vysokou školu, mezinárodně respektovanou, postavenou na doktorském studiu a vědecké práci.

Hlavní priority rozvoje univerzity, mobilita a doktorské studium, tedy zůstávají?

Zůstávají, ale to neznamená, že se nic nezmění. Kormidlo se neotočí na opačnou stranu, ale samozřejmě jsem šel do voleb s tím, že chci přinést něco nového. Nového v dynamice, možná jiný styl. Věřím si, že můžu univerzitu posunout v důrazu na péči o vědeckou práci. Tady se dá ještě hodně udělat. Nejsme na tom v evropském srovnání vědeckého výkonu špatně, ale rozhodně nejsme na špici. Potenciál tu přitom je, jenom ho uchopit a kreativně s ním pracovat.

Jaké by mělo být postavení UK mezi ostatními českými univerzitami?

Univerzita Karlova je jejich alma mater, nebo, chcete-li, výrazně starší, dospělejší a zkušenější sestra. Respekt většiny vysokých škol k UK je jasně cítit a já budu usilovat o to, aby se ještě zvýraznil. Vysoké školy se musí rozvrstvit. Některé budou na dobré úrovni připravovat poměrně značné množství bakalářů a magistrů a my bychom měli i nadále nastavovat tu horní latku, podle níž se budou ostatní poměřovat.

Jako výzkumný pracovník jste za minulého režimu působil v pražském Ústavu patologické fyziologie ve velmi pionýrských podmínkách, ve vlhkých sklepních

FOTO:VLADIMÍR ŠIGUT

laboratořích plných potkanů, a to nejen těch laboratorních. Jak se z této pozice díváte na kontroverzní názor prezidenta Klause, že materiální dostatek může vědcům ubírat motivaci?

To je trochu nadsázka. V momentě, kdy budete žít v totálním blahobytu, vám to může pochopitelně ubírat materiální tlak vydělat si na denní chleba. Blahobyt však vědcům rozhodně nehrozí. Jakkoli se na univerzitě dají v určitých případech obstarat rozumné platy, není průměrná hladina nic moc. Bylo by správné, aby se platy zvyšovaly. Spodní hranice akademických platů je opravdu dost nízká. Za takové peníze se nedá rozumně žít a lidi to může vést až k odchodu z univerzity. Nebo si přibírají další zaměstnání a pak vědu nedělají naplno.

Co se za poslední léta změnilo v politice vysokého školství? Mění se vůbec situace k lepšímu?

V posledních pár letech začalo přicházet víc peněz, to je nepřehlédnutelná skutečnost. Co se podle mého nezlepšuje, ale naopak zhoršuje, je zbytečná administrativní náročnost vykazování. Vědcům to ubírá sílu, energii a nakonec i prostředky, aniž by to mělo v mnoha případech jasný benefit.

Myslíte tedy, že problémy UK jsou spíše materiální, nebo organizační?

V podstatě jde o kombinaci obojího. Materiálně jsme na tom lépe, než jsme v posledních mnoha letech byli. Stále je tu však obrovský vnitřní dluh. Infrastruktura je v mnoha případech špatná, platové podmínky se také musejí zlepšit. Legislativně-administrativní rámec, ve kterém fungujeme, není zrovna příznivý. Budu se této problematice pochopitelně ještě hlouběji věnovat, ale už teď se domnívám, že v mnoha případech si my sami věci příliš neusnadňujeme.

Ve vedení fakult je teď hodně lidí výrazně mladších, než byli jejich předchůdci. Je to podle vás pozitivní trend?

To se ukáže. My mladí jsme tu nově, uvidíme, jak se to osvědčí. Myslím, že to není špatně. Důležitější je, jestli jsou to v dobrém slova smyslu osobnosti a co dokážou – je sympatické, že se univerzita omlazuje, ale důraz musí být na osobních kvalitách, ne na věku.

Univerzita Karlova je doslova obří instituce. Nebojíte se pocitu, že nemáte vše pod kontrolou?

Není mým úkolem, abych dohlédl do posledního koutěčku. Ale jsem si vědom toho, že mohou nastat situace, kdy mi to vadit bude, a pak s tím začnu něco dělat. A samozřejmě budu mít spolupracovníky, kteří mi s tím budou pomáhat.

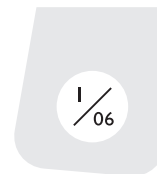
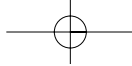

FOTO: VLADIMÍR ŠIGUT

Ve svém kolegiu jste vyměnil čtyři prorektory, dva jste „zdědil“ po bývalém rektoru Ivanu Wilhelmovi. Podle čeho jste ty nové vybíral?

Vybral jsem je s ohledem na jejich dosavadní zkušenosti a také podle svého osobního pocitu, jak se mi s nimi bude spolupracovat. Důležitá byla osobní historie každého z prorektorů – to, zda ve svém resortu něčeho dosáhli. Chci, aby kolegium bylo sehraným týmem lidí, kteří se na sebe mohou spolehnout a vědí, co mohou jeden od druhého očekávat. Šlo mi i o to, aby bylo oborově pokryto víceméně vše, co se na univerzitě dělá.

Dojde na UK ke změnám jednotlivých resortů či k přesunům kompetencí v nich?

Ano, dochází ke dvěma nápadnějším změnám. První je, že o dosavadní agendu vědy se podělí dva prorektoři. Jednak prorektor pro vědeckou a tvůrčí práci, který bude mít na starosti vlastní projekty, financování, evropské projekty, výzkumná centra a záměry a Grantovou agenturu UK, a pak prorektor pro akademické kvalifikace. Ten bude mít na starosti vše od Ph.D. přes habilitace, profesury až k akreditacím těchto záležitostí. A druhá změna je, že nebude jmenován prorektor pro sociální záležitosti. Je totiž nutné urychleně provést zásadní transformaci KaM a tím bude pověřena pracovní skupina

pod vedením prorektora pro rozvoj. Další dřívější agendy ze sociální oblasti pak budou rozděleny ostatním prorektorům dle logiky věci, například stipendia bude mít na starosti studijní prorektor.

Jaký vliv má na chod univerzity politická a ekonomická situace země?

Když už se za poslední levicové vlády stát nemalým tempem zadlužoval, tak aspoň zajímavá část finančních prostředků začala přicházet na vysoké školy. Univerzita je však chválabohu poměrně hodně autonomní organizace, jejíž chod na tom, jestli je vláda pravá, nebo levá, moc nezávisí. Bude-li vláda pravicová, mohlo by to teoreticky vést ke zjednodušení byrokratické zátěže. Socialistické vlády mají zase tendenci utrácet, a budou-li utrácet naším směrem, bude to pro nás taky dobře. Obojí má pro nás možná pozitiva i negativa. Slovy rektora Wilhelma: „jde-li o peníze od státu, musíme hledět, abychom za víc peněz neprodávali víc své svobody“. Měli bychom se snažit být na státní správě víc nezávislí, i když už nyní si UK dokáže přibližně 30 % svého rozpočtu získat sama.

Prospělo by univerzitě zavedení školného?

Rozhodně by to zvýšilo finanční nezávislost na státu. Bylo by však problematické zavést školné bez pojistky, že nevyloučí

studenty, kteří na vzdělání nebudou mít, a přitom budou schopní.

Těšíte se na ceremoniální povinnosti?

Mám trochu obavu, že to bude velká časová zátěž – máme přece jen hodně studentů a absolventů. Symbolika imatrikulačních a promočních obřadů je ovšem důležitá součást vysokoškolského vzdělání. V této souvislosti se mi vybavuje velice ilustrativní vzpomínka – loni byl Univerzitou Karlovou udělen nositeli Nobelovy ceny Feridu Muradovi čestný doktorát. Má jich z celého světa už opravdu hodně, ale pamatuji se, že u nás byl opravdu zjevně dojatý. Byla to pro něj významná věc a to mě znovu utvrdilo v přesvědčení, že tradice obsažená v našich ceremoních je působivá, má nějakého ducha a smysl pro všechny zúčastněné.

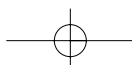
Jak bude v ideálním případě vypadat univerzita na konci vašeho volebního období?

Chtěl bych, aby byla univerzitou, která je v Česku naprosto jednoznačně respektovaná pro svoji vůdčí pozici na poli vzdělávání a vědy. Univerzitou, která je veřejně vnímána pozitivně jako úžasná hodnota této země a zároveň má mezinárodní věhlas. Pro studenty musí být diplom z UK uznávanou „vstupenkou“ na světový trh práce. Chci, aby univerzita byla vědeckou kapacitou v řadě oborů a dosahovala světové špičky. A sním o tom, že vychováme dalšího nositele Nobelovy ceny.

Prof. RNDr. Václav Hampl, DrSc.

Narodil se v Praze v roce 1962. Na Přírodovědecké fakultě UK vystudoval fyziologii, absolvoval v roce 1985. V tomtéž roce nastoupil do Ústavu patologické fyziologie na Fakultě dětského lékařství UK. Věnuje se výzkumu cév v plicích a placentě. V letech 1991–1996 působil jako vědecký pracovník na University of Minnesota v Minneapolis. Po návratu byl zvolen do Akademického senátu UK a v roce 2002 se stal jeho předsedou. Dne 1. února byl jmenován rektorem Univerzity Karlovy v Praze.

Autor: redakce

PŘEDSTAVENÍ NEJUŽŠÍHO VEDENÍ UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

Kolegium neboli poradní sbor nového rektora UK prof. Václava Hampla sestává z osmi osob: z šesti prorektorů, kvestora a kancléře. Kvestor Ing. Josef Kubíček a kancléř RNDr. Tomáš Jelínek spolu s pány prorektory doc. Štechem a doc. Šobrem pokračují po boku nového rektora v práci a v oblastech, ve kterých působili i v druhém funkčním období prof. Wilhelma, zbylí prorektori byli jmenováni poprvé. Všichni se tváří v tvář setkali na zasedání Akademického senátu UK, kde byli navrženi rektorem a následně jmenováni do svých funkcí. Představujeme vám nové prorektory a předkládáme klíčové věty z jejich projevů.

FOTOVLADIMÍR ŠIGUT

Prof. RNDr. Jan Bednář, CSc.
Prorektor pro studijní záležitosti

Svou budoucí práci vidím v několika rovinách. Je zde především problematika akreditačních řízení, univerzita by měla být aktivní například v diskusích ohledně minimálních standardů a vztahů akreditace a evaluace vysokých škol. Měla by se rovněž aktivně angažovat v metodickém vedení fakult při procesu akreditací studijních oborů. Je třeba tuto práci standardizovat, aby s ní bylo co nejméně starostí. Nutností je rozběhnout od příštího akademického roku kreditní systém na všech fakultách univerzity. I tady je třeba metodické pomoci. Fakultám musíme usnadnit zapojení do mezinárodních struktur studia, značné rezervy jsou v dostupnosti a integraci vysokoškolského vzdělávání. V souvislosti s těmito tematickými okruhy je třeba se ptát na názory studentů a v tomto směru chci spolupracovat se studentskou částí AS UK. Značné úkoly na vedení univerzity rovněž čekají v souvislosti s poslední novelou vysokoškolského zákona v oblasti vnitřních předpisů.

FOTOVLADIMÍR ŠIGUT

Prof. RNDr. Bohuslav Gaš, CSc.
**Prorektor pro vědeckou
a tvůrčí činnost**

Naše univerzita deklaruje, že se stane výzkumnou univerzitou, takže právě ve výzkumu bychom se měli snažit být co nejlepší. Dosavadní výsledky výzkumu institucí, zveřejněné Radou vlády pro výzkum a vývoj, jsou pro naprostou většinu fakult naší univerzity povzbuzující. Výzkum, vývoj a tvůrčí činnost ovšem nestačí pouze provádět, ale je taky třeba dát o nich vědět okolnímu světu. Kdo pracuje do šuplíku, pracuje zbytečně. Jaké budou tři hlavní úkoly oddělení vědy a výzkumu: Za prvé stimulace fakult a pomoc fakultám při získávání prostředků na výzkum, ať už to budou veřejné, nebo soukromé prostředky. Druhý bod je

motivovat fakulty při zveřejňování a publikování výsledků výzkumu. Podle výsledků bude náš výzkum hodnocen a bude nám přinášet peníze. Za třetí, výsledky výzkumu, především v přírodovědných oborech, by nemusely končit výhradně vědeckou publikací. Fakulty by se měly podporovat při ochraně duševního vlastnictví a v hledání partnerů pro aplikaci výsledků výzkumu. V budoucnosti by to měl být důležitý zdroj příjmů.

FOTOVLADIMÍR ŠIGUT

Prof. PhDr. Mojmir Horyna, CSc.
**Prorektor pro akademické
kvalifikace**

Je třeba hledat síť možných kritérií při posuzování mnoha detailů jednotlivých oborů. V humanitních oborech jsou kritéria pochopitelně složitěji vykazatelná. Chtěl bych v první fázi komunikovat se všemi fakultami, neboť u některých budeme muset kritéria teprve stanovit. Nejde o snižování laťky náročnosti, jen je nutné vymyslet a sjednotit postupy, jak jednotlivé práce hodnotit. Důležitým kritériem evaluace je počet absolventů doktorského studia, nad jehož organizací je rovněž nutné se zamyslet. Nehledal bych žádnou matici platnou pro celou univerzitu – problémy na jednotlivých fakultách jsou velice různé, ovšem měla by být připravena organizace, která by studium činila efektivnějším. Další oblastí je ediční činnost. Nakladatelství Karolinum umí dělat krásné knihy a je třeba toho využít. Reprezentační publikace by měly vycházet z tohoto nakladatelství, velká část produkce by měla být cizojazyčná.

FOTOVLADIMÍR ŠIGUT

Doc. PhDr. Michal Šobr, CSc.
Prorektor pro vnější vztahy

Je třeba podpořit aktivní vnější komunikaci UK, přicházet s vlastními tématy, uplatňovat naše odborníky a studenty do různých médií. Zároveň je třeba generovat komunikaci cílenou na speci-

► Děkani fakult UK

fické skupiny ve společnosti, vytvářet pro ně témata. Od informačního dne UK přes Evropské diskusní fórum až třeba po diskusní pořad v Českém rozhlasu. Vycházet je třeba z kvalitní vnitřní komunikace – jestliže se nedokážeme domluvit sami mezi sebou, jen těžko se nám podaří oslovit druhé. Tři úkoly pro nejbližší období: ve spolupráci s externími odborníky vyhodnotit internetový zpravodaj UK iForum, tištěný časopis UK Forum a činnost Informačního a poradenského centra a navrhnout možná vylepšení. Za druhé je třeba urychleně připravit tzv. „komunikační balíček“ – od letáku po brožuru, CD-ROM a reprezentační publikaci. Za třetí v kooperaci s dalšími odbory více prezentovat vědu, která se realizuje na UK. K nové oblasti, která mi byla svěřena – problematice studentů se speciálními potřebami – budu přistupovat s velkou vážností a respektem. Rád bych nastolil otevřenou a vstřícnou komunikaci mezi všemi zúčastněnými, tj. sociální komisí AS UK, pověřenými pracovníky na jednotlivých fakultách, příslušnou kancelář, ale zejména s těmi, kterých se tato problematika osobně týká. A z této společné diskuse by měly vyplynout i hlavní úkoly pro další období.

FOTO:VLADIMÍR ŠIGUT

Doc. PhDr. Stanislav Štech, CSc.
Prorektor pro rozvoj

Prorektor pro rozvoj citlivě sleduje, co se děje v ostatních resortech, a snaží se vyhledávat a podporovat činnosti, které směřují k hlavním prioritám stanoveným v dlouhodobém záměru univerzity. Jednou z nich je výstavba minikampusů. V Plzni jsme blízko tomu, aby byl investiční záměr schválen letos. V Hradci Králové se přípravy také rozbíhají. Pokud jde o Prahu, máme spíš náměty a nabídky, které jsou ještě daleko od uvažování o investičním záměru. Z rozvojových programů MŠMT by pro letošní rok s druhou etapou mohla univerzita získat až 300 milionů korun. Je proto třeba vést fakulty k tomu, aby tyto finance využívaly rozumně, ne jako doplněk k látání děr v rozpočtu desítkami miniprojektů. Pokud jde o projekt Centra pro přenos poznatků, v květnu 2007 vystoupíme z bezpečí deštníku projektů EU. Z prvních analýz se potvrzuje, že na univerzitě je mnoho projektů, které mají blízko ke komercializaci a umožňují takové centrum založit. Nový úkol – transformace kolejí a menz – mě nenechává klidným. Je evidentní, že končí časy plošné podprůměrnosti a přežívání. Přesný postup ovšem bude třeba prodiskutovat.

Poznámka: Vzhledem k výsledkům z hlasování na jednání AS UK nebyl prorektor pro zahraniční styky rektorem v době uzávěrky časopisu dosud jmenován.

Autor: redakce

DĚKANI UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

Představujeme nově zvolené i stávající děkany jednotlivých fakult (v pořadí podle Statutu UK).

FOTO:ARCHIV UK

Prof. PhDr. Ludvík Armbruster,
děkan KTF

2. funkční období:

1. 3. 2006 – 28. 2. 2010

(dne 11. 2. 2006 schváleno jmenování z Kongregace pro katolickou výchovu ve Vatikánu)

FOTO:ARCHIV ETF

Doc. ThDr. Martin Prudký,
děkan ETF

1. funkční období:

24. 5. 2005 – 23. 5. 2008

FOTO:ARCHIV UK

Prof. ThDr. Ján Liguš, Ph.D.,
děkan HTF

2. funkční období:

1. 6. 2003 – 31. 5. 2006

FOTO:ARCHIV PF

Prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.,
děkan PF

1. funkční období:

1. 2. 2006 – 31. 1. 2010

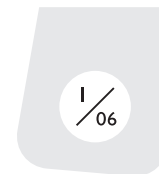

FOTO:ARCHIV I.LF

Prof. MUDr. Tomáš Zima, DrSc., MBA,
děkan I.LF

1. funkční období:

1. 9. 2005 – 31. 8. 2008

**Doc. MUDr. Ondřej Hrušák, Ph.D.,
děkan 2. LF**

1. funkční období:
1. 2. 2006 – 31. 1. 2010

FOTO:ARCHIV 2.LF

**Prof. RNDr. Pavel Kovář, CSc.,
děkan PŘF**

2. funkční období:
1. 2. 2006 – 31. 1. 2010

FOTO:ARCHIV UK

**Doc. MUDr. Bohuslav Svoboda, CSc.,
děkan 3. LF**

2. funkční období:
1. 2. 2006 – 31. 1. 2010

FOTO:ARCHIV UK

**Prof. RNDr. Zdeněk Němeček, DrSc.,
děkan MFF**

1. funkční období:
6. 9. 2005 – 5. 9. 2008

FOTO:ARCHIV MFF

**Doc. MUDr. Jaroslav Koutenský,
CSc., děkan LFP**

2. funkční období:
1. 2. 2006 – 31. 1. 2010

FOTO:ARCHIV UK

**Prof. RNDr. Pavel Beneš, CSc.,
děkan PedF**

2. funkční období:
1. 2. 2006 – 31. 1. 2010

FOTO:ARCHIV UK

**Prof. MUDr. Vladimír Palička, CSc.,
děkan LF HK**

1. funkční období:
1. 9. 2003 – 31. 8. 2006

FOTO:ARCHIV UK

**Doc. RNDr. Jan Ámos Víšek, CSc.,
děkan FSV**

2. funkční období:
1. 2. 2006 – 31. 1. 2010

FOTO:ARCHIV UK

**Doc. PharmDr. Alexandr Hrabálek, CSc.,
děkan FaF**

1. funkční období:
1. 2. 2006 – 31. 1. 2010

FOTO:ARCHIV FAF

**Prof. Ing. Václav Bunc, CSc.,
děkan FTVS**

2. funkční období:
1. 2. 2006 – 31. 1. 2010

FOTO:ARCHIV FTVS

**PhDr. Michal Stehlík, Ph.D.,
děkan FF**

1. funkční období:
1. 2. 2006 – 31. 1. 2010

FOTO:ARCHIV FF

**Prof. Jan Sokol, Ph.D. CSc.,
děkan FHS**

2. funkční období:
1. 6. 2004 – 31. 5. 2007

FOTO:ARCHIV UK

REKTOŘI PRAŽSKÉ UNIVERZITY V MINULOSTI (1348–1802)

Michal Svatoš

Velká aula Karolina

Rektor pražské univerzity byl od středověkých počátků nejvyšším představitelem učitelů a studentů univerzity, hlavou akademické samosprávy a reprezentantem univerzity. Dlouho do novověku byl také správcem univerzitních financí a soudcem členů své alma mater. Úřad pražského rektora byl funkcí spíše reprezentativní a čestnou, spojenou s pravidelnou úřední agendou, která osobu rektora vážala k Praze.

Rektor byl nejvyšším voleným představitelem univerzitní obce. Musel být členem pražské akademické obce, a nebylo přitom určeno, zda má být mistrem (promovaným), nebo studentem. Praxe však byla taková, že rektorem býval některý z profesorů – jen právníci volili do svého čela studenty práv. I tady však býval rektorem dobře situovaný muž v letech,

držitel církevního obročí a světského úřadu, mnohdy i šlechtic.

První psaná pravidla pro pražského rektora přinášejí tzv. Ordinationes Arnesti, nařízení univerzitního kancléře Arnošta z Pardubic z roku 1360, v nichž čteme základní ustanovení „sit una universitas, sit unus rector“ (ať je jedna univerzita, ať je jeden rektor), nařizující, že v rektorově úřadu se mají pravidelně střídát juristé s příslušníky ostatních tří fakult. Arnoštovo nařízení se ukázalo být jen zbožným přáním, protože roku 1372 pražští právníci vytvořili samostatnou juristickou univerzitu, která existovala až do počátku husitství (1419). Následkem toho členové artistické (filozofické), lékařské a teologické fakulty volili „svého“ rektora a juristé rektora vlastního. Podstatnou změnu rektorské volby přinesl

Dekret kutnohorský krále Václava IV. z roku 1409, jímž se nařizovalo, že domácí, český univerzitní národ má mít ve všech univerzitních záležitostech, tedy i při volbě rektora, tři hlasy proti jednomu hlasu zbylých tří univerzitních národů. Bezpochyby šlo o první vážný zásah panovníka (státu) do univerzitní autonomie, jenž stál na počátku cesty ke státní univerzitě. Další významná změna nastala za vlády Jiřího z Poděbrad, kdy byla rektorská volba zúžena přísahou na kompaktáta na věřící pod obojí. Od této doby byl až do bitvy na Bílé hoře (1620) rektorem v Karolinu jen kališník.

Počínaje Husovou volbou, stává se z rektorského úřadu výrazné „politikum“. Tehdy si totiž univerzita zvolila rektorem (možno říci manifestačně) mistra, jenž byl zastáncem kacířského Viklefova učení

a významným reprezentantem českého univerzitního národa. Husovým rektorem univerzity jasně ukázala, že v nových poměrech po Dekretu kutnohorském bude pražským rektorem člen domácího univerzitního národa a profesor, jenž má důvěru českého krále. Politikem se pražský rektorský úřad stal také na počátku 17. století, kdy byli od roku 1613 do čela univerzity postaveni mladí členové významných šlechtických rodin Českého království (Střela z Rokyc, Šlik, Žerotín ad.). K volbě mladíků ze šlechtických rodů univerzita sáhla, protože chtěla získat politickou a finanční podporu české šlechty. Neměli bychom zapomínat ani na politický akt popravy jednoho z posledních předbělohorských rektorů pražské univerzity, mistra Jana Jessenia. Roku 1621 tak dal vítězný katolický panovník jasně najevo, jaký osud stihne celou kališnickou univerzitu.

Pražský rektor byl zpočátku volen na jeden akademický rok, od roku 1384 na jeden semestr, vždy o sv. Jiřím v letním semestru (23. dubna) a o sv. Havlu v zimním semestru (16. října). K ročním rektorátům se univerzita vrátila v první polovině 15. století, když v době husitství výrazně poklesl počet možných kandidátů rektorského úřadu. Základním principem rektorské volby bylo rozdělení podle univerzitních národů, které byly v Praze čtyři. Volba byla značně komplikovaná: čtyři univerzitní národy zvolily po jednom představiteli, ti pak vytvořili komisi sedmi členů univerzity a teprve ti vybrali pět volitelů, kteří provedli vlastní volbu. Důvod popsané složitosti byl jediný: o rektorovi platilo okřídlené rčení, že je „primus inter pares“ (první mezi rovnými), tedy že je dočasným držitelem práv univerzity, jehož postavení nesmí být zneužito.

Statuta předepisovala, že rektorem musí být neženatý klerik nižšího svěcení, jenž dosáhl 25 let, řádného původu z manželského lože a zachovalých mravů. Rektorem se nesměl stát řeholník, protože mniši nepřísahali poslušnost rektorovi, ale svým řádovým představeným. Nástup do úřadu zahajoval zvolený mistr přísahou „starému“ rektorovi, od nějž také přebíral odznaky své moci: rektorské žezlo, pečeti dlo a univerzitní

Otisk nejstaršího pečeti dlo Univerzity Karlovy

matriku. Rektor se odlišoval od ostatních členů akademické obce i oděvem, červeným pláštěm a biretem, které měly být lemovány hermelínem. Symbolika barev byla pro soudobého člověka jednoznačná – kardinálská červec upomínala na vysoký církevní úřad, hermelín pak připodobňoval rektorovo postavení ke králi. Na krku rektor nosil řetěz, původně s pečeti dlem, později s rektorskou medailí, před rektorem kráčel pedel s žezlem, za ním pak notář. Takto mohli Pražané spatřit rektora, když šel do městské rady, ke králi anebo v čele slavnostního průvodu univerzity do staroměstského kostela Panny Marie před Týnem. Sídlem pražského rektora bylo od konce 14. století Karolinum, které se tak stalo centrem celé univerzity. Zde stávalo i univerzitní vězení (karcery) – symbol univerzitní jurisdikce (rektorovy soudní pravomoci) – a místnosti úřadu pedela, notáře a kvestora, dalších článků univerzitní samosprávy.

Rektor měl na starosti zápis všech nově přichozích členů akademické obce do univerzitní matriky podle univerzitních národů, vybíral od zapsaných imatrikulační taxu a přijímal jejich přísahu. Vedl rovněž knihu statut, kam on nebo jeho pomocníci, notář a pedel, zapisovali všechna ustanovení, jimiž se univerzita řídila, a uchovával nejvýznamnější dokumenty, které upravovaly činnost pražské univerzity. V úřadě mu měli být nápomocní členové rektorovy rady (consiliares) a tzv. výběřčí účtů (collectores). Správu majetku a univerzitního hospodářství vykonával rektor až do počátku 17. století, kdy ji převzal úřad kvestora. Rektor byl rovněž soudcem

všech imatrikulovaných členů akademické obce, mezi něž patřili nejen učitelé a studenti, ale i jejich doprovod, příslušníci profesí spojených s univerzitou (pergameníci, knihvazači, písaři, později také tiskaři) a poddaní univerzitních vesnic. Skutečně významnou pravomoc získal pražský rektor na počátku 15. století, když byl jmenován univerzitním vicekancléřem, jenž dával souhlas ke každé promoci. Za husitství, kdy nebyl obsazen pražský arcibiskupský stolec a úřad univerzitního kancléře, si pražská univerzita zachovala charakter vysoké školy a promoční právo jen díky této rektorové kompetenci, která umožňovala univerzitní promoce bez souhlasu církve.

V 16. století dominovala rektorova úloha správce nižších latinských (partikulárních) škol Českého království, která tvořila podstatnou část jeho agendy. Pražský rektor do nich jmenoval školní správce, učitele a jejich pomocníky, určoval studijní řád a imatrikuloval žáky vyšších tříd. Vytvořila se tak hustá síť nižšího utrakvistického školství s více než stovkou škol, řízená z Karolina. Tato síť byla základem vysoké míry vzdělanosti, která měla obdobu jen ve vyspělém Nizozemí.

Na samostatné jezuitské akademii od roku 1566 a na spojené Karlo-Ferdinandově univerzitě (po roce 1654) mohl být rektorem volen řeholník, příslušník jezuitského řádu. Nově bylo zavedeno také pravidelné střídání profesorů jednotlivých fakult v rektorském úřadě. Volba osob „necírkevního“ původu pak znamenala nejen prolomení další z původních zásad rektorovy volby, ale rovněž významný prvek „laicizace“ univerzitního života. Poslední zásah do původních práv pražského rektora znamenala panovnická nařízení z roku 1784, která pražskou univerzitu zbavila jurisdikčního práva. S trochou nadsázky je možno říci, že z univerzitních občanů se stali občané státu, kteří byli podřízeni pravomoci obecných soudů a běžným politickým orgánům země. Rokem 1802 vrcholil přeměna původních autonomních univerzitních korporací ve státní školské ústavy. Unifikační předpisy pro celou habsburskou monarchii tehdy postavily rektora pod dohled státního úředníka – studijního direktora.

• Rektoři UK

Na následujících stranách představují v medailonech a portrétech historikové z Ústavu dějin UK a Archivu UK významné rektory pražské univerzity. Sedmi nejdůležitějším byla věnována první část, ostatní velké osobnosti byly vybírány tak, aby byla zřetelná proměna pracovních i životních podmínek rektora v průběhu času – každé století reprezentují přinejmenším dva rektori. Kompletní seznam rektorů naleznete v přílohách čtyřsvazkových Dějin Univerzity Karlovy (Nakladatelství Karolinum, Praha 1995-1998). O rektorech století právě uplynulého si navíc můžete přečíst podrobněji na straně 47 v článku Rektoři pražských univerzit ve vírech politiky 20. století.

MISTR JAN HUS

(1369/1371? – 1415)

V našem historickém povědomí je Husova osobnost spojována s jeho zápasem se světskou a církevní hierarchií, s úsilím o reformu církve a dobové společnosti, s úctou mistra Jana k pravdě a v neposlední řadě s Husovým tragickým koncem na kostnické hranici. Na půdě pražského Karolina, která byla přímým svědkem Husova působení, si však zvláště intenzivně uvědomíme, že jeho životní dráha byla spojena především s univerzitní kariérou. Není žádnou nadšátkou, řekneme-li, že pražská univerzita byla Husovi skutečnou alma mater, živnou matkou jeho učení a života. Hus se mohl opírat o autoritu profesora jednoho z nejvýznamnějších obecných učení středověku, univerzity, která se úspěšně mohla měřit se samotnou pařížskou a boloňskou univerzitou. Na rozdíl od mnoha svých učitelů a žáků, kteří během studií nebo učitelského působení poznali nejednu francouzskou, italskou nebo anglickou vysokou školu, Hus zůstal pražské univerzitě věrný od svých studijních počátků až po odchod do Kostnice. Jihočeský rodák se dostal do hlavního města Českého království přes prachatickou městskou latinskou školu, která mu dala základy čtení, psaní, počítání a především ho uvedla do tajů latiny, jazyka středověké inteligence, umožňujícího vstup do univerzitních poslucháren. Po příchodu do Prahy se zapsal na artistickou (filozofickou) fakultu, která byla obvyklou průpravou k vyšším univerzitním studiím. Na ní dosáhl roku 1393 hodnosti bakaláře a o tři roky později

titulu mistra svobodných umění, jenž ho opravňoval k výuce filozofie. Hus však pokračoval ve studiu na pražské teologické fakultě, na níž po získání bakalářského gradu působil jako učitel. Ani betlémská kazatelna, na kterou vystoupil roku 1402 jako kazatel, ho vlastně nevzdálila akademické půdě. Vždyť právo obsazovat místo českého kazatele ve staroměstské Betlémské kapli náleželo představeným českého univerzitního národa pražské univerzity, jehož byl Hus čelným představitelem. S Betlémskou kaplí byla navíc spojena studentská Nazaretská kolej, v níž vznikala proslulá Husova betlémská kázání a opisovala se mnohá jeho díla. Mistr Jan získal roku 1411 pro český univerzitní národ studentskou kolej polské královny Hedviky a rovněž další univerzitní svatostánek – novoměstskou kapli Božího těla na dnešním Karlově náměstí. Betlémská kazatelna umožnila Husovi daleko širší „publicitu“ reformních názorů, než jakou poskytovaly univerzitní posluchárny. Přesto zůstávala profesorská stolice Husovým stěžejním působištěm. Na artistické a teologické fakultě přednášel, působil jako examinator početné řady studentů, neváhal převzít ani těžkou úlohu předsedajícího výročního kvodlibetu roku 1411, na němž došlo k otevřené obraně kacírského Viklefova učení, a v akademickém roce 1401/02 byl svými kolegy postaven do čela fakulty svobodných umění jako její děkan. Vrcholu univerzitní kariéry dosáhl Mistr Jan Hus v památném roce

FOTOVLADIMÍR ŠIGUT

1409, kdy byl po vydání Dekretu kutnohorského jmenován rektorem pražského vysokého učení. Kutnohorským dekretem se radikálně změnil poměr na pražské univerzitě ve prospěch domácího, českého univerzitního národa,

kteřý získal mj. při volbě rektora tři hlasy oproti jednomu hlasu ostatních tří univerzitních národů. Šlo o „převratný“ čin, jímž pražská univerzita uznala právo českého krále (českého státu) zasahovat do (autonomních) univerzitních záležitostí, nebála se povýšit do svého čela muže podezřelého z kacířství a potvrdila panovníkům úmysl, aby rektorem pražské univerzity byl napříště příslušník domácího univerzitního národa.

Hus byl druhým rektorem pražské univerzity, zvoleným podle nových pořádků Dekretu kutnohorského. Rektorská volba proběhla o svatohavelském, podzimním termínu. Rektorát Hus zahájil 20. října 1409 slavnostní řečí, která byla nesena mottem „Mnoho je povolanych, ale málo vyvolených“. Z proslovy je patrné, že funkci rektora považoval spíše za „břímě“ a vybízel své kolegy, aby mu vybrali za rádce učené a moudré muže, kteří by mu pomohli nést tíži rektorské zodpovědnosti. Do úřadu byl uveden obvyklou přísahou na univerzitní statuta, při níž vyzval členy akademické obce „k potlačení toho, co je škodlivé, a posílení toho, co je prospěšné“. Šťastně zachované kázání, pronesené na paměť zakladatele univerzity Karla IV. ve výroční den jeho úmrtí (29. listopadu 1409), umožňuje nahlédnout do Husova myšlenkového světa, v němž křesťanské ctnosti krále došly vyššího ocenění než jeho panovnické dílo.

Pražská univerzita zůstala svému rektorovi věrná i v nejtěžších chvílích jeho života. Poskytla mu útočiště v boji s církevní a světskou hierarchií, zaručila se za jeho pravověrnost před papežskou stolicí, vybavila ho doporučujícími listy na cestu do Kostnice a bránila jeho jméno i po kostnickém odsouzení. Nedlouho po jeho smrti ho zařadila mezi své patrony, když jeho jméno zapsala do univerzitního kalendária mezi církevní světce, kteří měli dbát o ochranu pražského obecného učení. A monumentální socha Mistra Jana Husa na karolinském nádvoří připomíná dodnes životní působení jedné z nejvýznamnějších osobností staletých dějin pražské univerzity.

Michal Svatoš

JOHANNES JESSENIUS (JAN JESENSKÝ)

(1566–1621)

Málokterý z profesorů a rektorů pražské univerzity sdílel její osudy až „do hrdel a statků“ tak jako Jan Jessenius. I když v Praze působil v době, kdy na již tehdy staroslavném Karlově učení déle než půldruhého století nefungovala lékařská fakulta, patří z mnoha důvodů mezi čelné představitele vrcholné renesanční uni-

verzitní medicíny. Barvitě osudy lékaře, filozofa a politika se před jeho příchodem do sídelního města Českého království a tehdy přechodně i Říše římské odvíjely na mnoha místech Evropy, zmítané konfesionálními i politickými rozpory, které vyvrcholily za třicetileté války.

*JESSENIUM; cum PRAGA Virum, cum CAESARIS aula
Ubiq; utiq; hominis viscera luce locat
Hac PICTOR formã; famã sed PRAGA bonit:
Hac par Veralio; non minor ingenio.*

FOTO: ARCHIV UK

Rektoři UK

Po otci pocházel z uherského zeman-
ského rodu s kořeny ve slovenském Turci,
narodil se však 27. prosince 1566 matce
z německy hovořící měšťanské rodiny ve
slezské Vratislavi (Slezsko tehdy bylo jed-
nou ze zemí Koruny české). Studia zahájil
na vratislavské městské škole, odkud
odešel jako mnoho jemu podobných
protestantských synků na proslulé lute-
ránské akademie ve Wittenbergu
a později v Lipsku. Ty ovšem nemohly
uspokojit jeho touhu po nejvyšším mož-
ném medicinském vzdělání, které tehdy
poskytovaly především severoitalské uni-
verzity. Svá studia proto završil v Padově,
kde obhájil roku 1591 lékařskou tezi
i filozofickou disertaci. Jako protestant
ovšem nemohl být katolickou univerzi-
tou graduován, doktorský titul mu proto
udělil při návratu do Saska na pražském
dvoře Rudolfa II. císařský palatin
Jacobus Chimarraeus. Působení ve
funkci dvorního lékaře saského kurfiřta
v Drážďanech a profesora chirurgie
a anatomie na akademii ve Wittenbergu
neuspokojovalo Jesseniovy ambice,
a proto se opakovaně s pomocí vlivných
přátel (mezi jinými astronoma Tychona
Brahe) pokoušel dostat na císařský dvůr
do Prahy.

Jeho proslulá pitva, určená širokému
publiku a provedená v červnu roku 1600
na akademické půdě Rečkovy koleje, mu

sice přinesla ohlas ve vzdělaneckých kru-
zích u dvora i na univerzitě, ale nikoliv
vytoužené místo císařského osobního
lékaře. Jesseniova „anatomie“ je zatím
první doloženou pitvou v Praze, i když
některé indicie vedou k domněnce, že
zde měl své předchůdce. Význam pitvy
pro pražské prostředí byl znásoben
skvělým popisem, který vyšel o rok
později (roku 2004 vydalo jeho faksimile
s českým překladem Nakladatelství
Karolinum). Do Prahy nakonec Jessenius
sice roku 1602 přesídlil, musel se však
spokojit s pro něj podřadným postave-
ním profesora historie na jediné tehdy
existující fakultě, artistické. Nespo-
kojenost s pražským postavením jej ještě
na čas z Prahy odvedla (působil mj. jako
lékař u dvora arciknížete Matyáše
v Uhrách), vrátil se až v předvečer vyvr-
cholení konfliktu mezi českými
protestantskými stavy a jejich katolickým
panovníkem.

Závěr Jesseniovy kariéry, přestože se
i nadále věnoval medicíně jako praktický
lékař i při dalších dvou pitvách, patřil
převážně politickým aktivitám. Po sblí-
žení s českým prostředím se
jednoznačně přidal na stranu revoltující-
cích protestantských stavů. Jeho bývalá
skvělá akademická dráha i zájem o aktu-
ální politické dění jej roku 1617 vynesly
do funkce rektora univerzity. Volbou

Jana Jessenia se karolinští mistři vrátili ke
starodávné praxi, kdy byl rektorem volen
profesor. Tato zásada byla totiž v letech
1613–1617 nakrátko přerušena, když
byli za rektory nekatolické univerzity
voleni studenti ze šlechtických rodin.
Univerzita od jejich rodin očekávala poli-
tickou i materiální, respektive finanční
podporu pro reformu školy i ochranu ve
svém zápase proti jezuitskému školství.
Jako představitel důležité nekatolické
instituce se učený a světznaný rektor
Jessenius stal diplomatem ve službách
českého stavovského výboru. Rodová
příslušnost k uherským stavům jej pak
o rok později zavedla jako vyslance čes-
kých rebelů do Uher. Obě funkce na
straně protestantských stavů a posléze
povstalců Jessenia po tragické bitvě na
Bílé hoře přivedly na staroměstské
popraviště. Univerzitě vedené rektorem
Jesseniem legitimní český král a císař
Ferdinand II. nejvíce zaslíval její okázalý
hold nově zvolenému nekatolickému
králi Friedrichu Falckému, jezuité jí
nemohli zapomenout svůj nucený
odchod z Prahy během „české rebelie“.
„Bezbožný anatom, který čtvrtil lidi“ byl
stát a nakonec sám rozčtvrcen
21. června 1621, karolinská akademie
byla o půldruhého roku později předána
do správy jezuitského řádu.

Petr Svobodný

JAN FRANTIŠEK LÖW Z ERLSFELDU

(1648–1725)

Jan František Löw se narodil v západo-
české Plané 26. března 1648. Svá studia
započal na jezuitském gymnáziu v Chebu
v roce 1661, poté pokračoval ve filozo-
fických studiích v pražském
Arcibiskupském semináři, kde v roce
1666 obhájil závěrečné teze. V srpnu
1666 se zapsal na lékařskou fakultu
Karlo-Ferdinandovy univerzity, jejím
doktorem se stal při slavnostní promoci
ve velké aule Karolina 30. dubna 1672.

Poté se počal věnovat praxi a záhy si
vydobył významné postavení jako léčitel
příslušníků vyšších společenských tříd,
což mu přinášelo nejen potěšení z práce,
ale také nemalé zisky.

V roce 1680 získal Löw čestný titul
dvorního lékaře. O dvě léta později
vstoupil na pražskou lékařskou fakultu
jako profesor. Začal, jak bývalo běžným
zvykem, jako profesor mimořádný, roku
1684 ho univerzitní matrika uvádí už

jako řádného profesora „lékařských
institucí“ a v roce 1690 postoupil na
katedru lékařské praxe. Jeho odborné
dílo stojí v českém kontextu na počátku
vývoje specializovaných oborů, mj. pedia-
trie, soudního lékařství, pracovního
lékařství, balneologie, chemie nebo
porodnictví. Mezi roky 1685–1723 byl
opakovaně, téměř cyklicky, volen do
funkce děkana medicínské fakulty a čty-
řikrát zastával i vznešený úřad rektorský

FOTO: ARCHIV UK

– v letech 1698/1699 a pak 1702/1703, 1712/13, 1717/18. V roce 1703 byl také nobilitován a obdržel predikát „z Erlsfeldu“.

Löw byl dobrý a oblíbený lékař a díky svým znalostem a schopnostem i člověk zámožný. Na rozdíl od svých kolegů na fakultě si nestěžoval na bídný plat, jímž ho alma mater odměňovala, ale naopak se vždy snažil vysokému učení, kterého si velice vážil, prospět jak svou odborností, tak finančně či různými „věcnými dary“. Je třeba zdůraznit, že v tomto ohledu byl mezi profesory i akademickými hodnostáři (všech dob) světlou výjimkou. Profesor Löw se postaral, aby lékařská

matrika jako prvořadá fakultní právní dokument dostala závaznou normu. Stal se nezištným fakultním mecenášem, když objednal u proslulého pražského barokního malíře Jana Jiřího Heinsche obraz oslavující věhlas medicíny a jejich patronů sv. Kosmy a Damiána. Toto plátno lze dodnes spatřit v Malé aule Karolina. Löw kromě toho fakultě odkázal i svou bohatou knihovnu, a dokonce ve své závěti pamatoval i na plat knihovníka. Během jednoho z Löwových děkanských období se lékařská fakulta „zviditelnila“ také na Karlově mostě, když nechala postavit na jeho malostranském konci sousoší Krista s křížem se

svými patrony, sv. Kosmou a Damiánem (sochař Jan Oldřich Mayer, 1709). Sám Löw byl zvěčněn v rektorském oděvu a s insigniemi svého úřadu na jednom z nejstarších portrétů dodnes dochované rektorské řady. Lze ho vidět rovněž v Malé aule Karolina.

Stejně zodpovědný přístup k úřadu měl Löw i v rektorské funkci, kdy se pravidelně účastnil zasedání akademického magistrátu a svědomitě plnil všechny úkoly. V jeho osobním deníku pak můžeme číst, jak opulentně hostil své kolegy a jiné významné osobnosti vždy při svém nástupu do rektorského úřadu. Tak v roce 1698 pozval pan profesor první den 53 lidí, druhý den zůstalo už „jen“ 37 hostů. Snědlo se při tom mj. pět telat, pět srn, 33 bažantů, sedm krocánů, bezpočtu kaprů, kuřat a kapounů, vypily se tři sudy bílého piva a jeden sud tmavého piva, proudem teklo víno červené – italské a uherské, bílé pak rýnské a rakouské. Z pochutin jsou uvedeny například citrony a pomeranče či kandovaný cukr. Za to vše zaplatil Jan František z vlastní kapsy celkem 980 zlatých, 37 krejcarů, jednalo se tedy o částku vskutku nemalou. Druhá hostina v roce 1702 byla podobného charakteru: tentokrát na rektorském stole vidíme kupříkladu krávy, prasátko, holoubata, divoké i krmné husy, uzené jazyky atd. A cena – 931 zlatých, 42 krejcarů. O dalších rektorských trachtacích už deník mlčí.

Roku 1721 se Janu Františkovi dostalo cti prozkoumat ostatky Jana Nepomuckého při přípravách kanonizace. Byl to dle všeho právě on, jenž usoudil, že tyto tělesné pozůstatky budoucího světce obsahují jen zázrakem neporušený jazyk. Až moderní výzkumy doložily, že se nejedná o jazyk, ale o saponifikovanou část mozkové hmoty. Náš známý antropolog prof. Vlček dokládá, že tehdejší lékařská expertiza rozhodně nebyla účelovým podvodem, ale odpovídala dobovým medicínským znalostem a zkušenostem.

Löw zemřel dne 25. března 1725 a byl pohřben v malostranském karmelitském kostele.

Ivana Čornejová

ERNST MACH

(1838–1916)

Fyzik mezinárodního významu Ernst Mach se narodil 18. února 1838 v Chrlících u Brna. Doktorát získal roku 1860 ve Vídni. V letech 1864–1867 působil jako profesor matematiky a fyziky ve Štýrském Hradci, v letech 1867–1895 jako profesor experimentální fyziky v Praze a od roku 1895 jako profesor induktivní filozofie ve Vídni. Zemřel 19. února 1916 v německém Vaterstettenu. Ernst Mach, jak již bylo řečeno, byl znám především jako fyzik. Mezi hlavní témata jeho experimentální práce patřil výzkum zrakového a sluchového vnímání, vnímání hudby, experimentální výzkum tzv. šokových vzduchových vln, které způsobují rychle letící projektily, některá témata z fyziologie a jiné. Ve fyzice existuje po něm pojmenované Machovo číslo, které je definováno jako poměr rychlosti tělesa a rychlosti zvuku. Proslulosti dosáhla zejména jeho práce, která vyšla poprvé roku 1883 pod názvem *Die Mechanik in ihrer Entwicklung* (Mechanika ve svém vývoji). Tato práce bývá označována jako zlom ve vývoji fyziky 19. století. Její nejčastěji citované pasáže se týkají kritiky newtonovské fyziky a obrazu světa klasického mechanicismu. Přesto však některé rozborů ukazují, že je založena zčásti na nedorozumění. Newtonovým záměrem bylo položit základy maximálně empirické vědě a odmítnout spekulativní hypotézy. Co bylo v jeho systému možné a oprávněné, bylo usuzování z bezprostředních vjemů na objektivní mimopsychickou fyzikální realitu. Naproti tomu Mach, pro kterého byly jediným základem a polem vědeckého zkoumání pouhé počítky, si tento způsob Newtonova usuzování na realitu za fenomény vyložil tak, jako by se Newton zpronevěřil proklamovanému empirickému založení vědy. Mach se z této pozice pouští do kritiky klasických

fyzikálních pojmů, jako je síla či hmota, a – což bývá považováno za nejdůležitější – také absolutních charakteristik newtonovského světa, tj. absolutního prostoru, času a pohybu. V Machově pojetí jsou to pouhé metafyzické konstrukty. Mach brojil proti veškerým absolutním veličinám, jako je absolutní tepelný nulový bod nebo absolutní rychlost světla. Často se také spekuluje o možném Machově vlivu na jeho pozdější kritiky Maxe Plancka a Alberta Einsteina.

Mach je známý také jako odpůrce tzv. teorie atomismu. Existenci atomů Mach jakožto zastávce empirismu odmítal s tím, že jde jen o konstrukci teoretické fyziky, a připouštěl atomy pouze jako provizorní konstrukt v rámci postupu vědeckého poznání. Machovo jméno se zpravidla také cituje ve všech přehledech dějin filozofie, a to společně se jménem Richarda Avenaria (1843–1896), který působil v Curychu a vytvořil nezávisle podobnou verzi filozofie – empiriokriticismus.

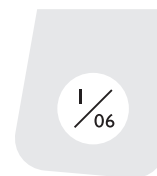
Kromě kariéry vědecké se v době svého pražského působení účastnil i života politického, především díky rektorskému úřadu, který zastával hned dvakrát. Poprvé byl zvolen rektorem pro akademický rok 1879/80 na ještě nerozdělené pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě. Tehdy byl jedním z významných činitelů, kteří se vyslovovali k možnému rozdělení univerzity – dlouho protestoval proti rozdělení univerzity na dvě části a obhajoval vznik samostatné univerzity české. Jeho životopisci se shodují v tom, že Mach byl především vědec a do politického života zasahoval spíše pod vlivem okolností. Jako příklad citují třeba jeho rozhovor s Janem Evangelistou Purkyněm, od kterého Mach očekával odbornou debatu, zatímco Purkyně chtěl debatovat o politice; popřípadě události

FOTO: ARCHIV UK

kolem oslav dvacátého výročí buršáckého spolku Carolina, kdy Mach jakožto rektor přednesl pozdravnou řeč, ačkoli nepatřil mezi příznivce buršáckého hnutí ani vypjatého nacionalismu. Po rozdělení univerzity na českou a německou roku 1882 byl zvolen ještě jednou rektorem, tentokrát německé Karlo-Ferdinandovy univerzity, na akademický rok 1883/84. Z úřadu odstoupil, jak uváděl, ze zdravotních důvodů. Za jeho odstoupením však nejspíš stály i národnostní problémy na dosud nerozdělené teologické fakultě a – zřejmě stejně jako později za jeho odchodem do Vídně – obviňování jeho osoby z ateismu a antiklerikalismu. Přestože Mach odešel roku 1895 do Vídně, patří jeho více než čtvrtstoletí trvající pražské působení k významným kapitolám dějin Univerzity Karlovy.

Jana Ratajová

VÁCLAV VLADIVOJ TOMEK

(1818–1906)

Správně bychom měli napsat Wáclaw Wladiwoj, protože tento přední historik generace nastupující po Františku Palackém opovrhoval novým pravopisem a ještě na prahu 20. století se okázale držel jeho tehdy už archaické formy.

Narodil se 31. 5. 1818 jako osmé dítě v rodině obuvnického mistra v Hradci Králové. Už za studií v Praze se pohyboval v předních vlasteneckých kruzích. Po absolutoriu právnické fakulty roku 1839 se stal soukromým učitelem v rodině Františka Palackého, jehož prostřednictvím byl přijat do služeb pražského magistrátu a jemuž vděčil za důkladné uvedení do kritické práce s historickými prameny. V roce 1848 se stal poslancem ústavodárného sněmu a v témž roce začaly jeho české přednášky k rakouským dějinám na pražské univerzitě, jejíž dějiny u příležitosti kulatého výročí zpracoval. Svými praktickými cvičeními předznamenal vznik pozdějšího proslulého historického semináře Jaroslava Golla.

Padesátá léta byla pro stále konzervativnějšího Tomka zcela ve znamení definitivního příklonu k vládní straně. Odcizil se tím Palackému a zcela přerhal přátelská pouta, která ho vázala ke Karlu Havlíčkoví. V této době zároveň vyšly dvě jeho vlivné, překládané a znovu vydávané učebnice pro gymnázia – Děje Království českého a Děje mocnářství rakouského. Vedle nich započal Tomek práci na svém životním díle, dvanáctidílném Dějepisu města Prahy, vydávaném od roku 1855 bezmála padesát let a dovedeném od nejstarších dob po rok 1608, jehož pendantem jsou dodnes cenné Základy starého místopisu pražského (řada použitých pramenů vzala navíc za své při požáru staroměstské radnice za květnového povstání).

Konzervativní politické přesvědčení u Tomka nebylo v rozporu s přesvědčením vlasteneckým. Když začala otázka

rozdělení Karlo-Ferdinandovy univerzity na českou a německou nabírat zřetelnější obrysy, angažoval se Tomek roku 1880 plnou vahou svého vlivu jako autor stanoviska schváleného českými profesory. Z českých fakult byla při dělení univerzity v roce 1882 ustavena zatím jen filosofická a právnická, jejíž profesorský sbor měl k Tomkovu stanovisku řadu výhrad. Patovou situaci při volbě rektora rozhodl los a Tomkovi se tak dostalo cti zahájit řadu rektorů české univerzity.

Jak probíhal jeho rektorský rok 1882/83, popsal také sám ve dvoudílných Pamětech z mého života, „pozdním dítku kmetského věku“, jak je poeticky nazval Tomkův žák V. Novotný. Z nich je možné se v chronologickém sledu dozvědět skoro o všem, co Tomek za svého života dělal, pohříchu mnohem méně pak co si o tom myslel. Víme tedy například, že hned zpočátku musel řešit otázku obsazení míst pedelů, o něž se ucházelo množství žadatelů, a že musel zkrátit svůj pravidelný prázdninový pobyt v Polici nad Metují. Jeho instalaci předcházelo 5. 10. 1882 udělení čestného doktorátu filosofické fakulty. Méně radostné byly problémy vyplývající z trvale napjatého vztahu s německou univerzitou, mírně alespoň korektními postoji pražského místodržitele. První imatrikulace a promoce na české univerzitě proběhly v prosinci, zatímco v lednu 1883 se Tomek coby rektor účastnil dvorního plesu u korunního prince Rudolfa na Pražském hradě i plesu akademického spolku. Při všech svých povinnostech si Tomek našel čas na poměrně intenzivní cestování, kterému se nevyhýbal v žádné fázi svého života. Zahrnovalo i cesty čistě úřední – např. v květnu téhož roku se vypravil do Vídně k několikadenním vyjednáním na ministerstvu kultu a vyučování. Úřad odevzdal svému nástupci, právníku A. Randovi, 24. 9. 1883 a následující akademický rok

FOTO: ARCHIV UK

zastával funkci prorektora. Nebylo to „pouhým titulem, nýbrž také skutečným zaměstnáním, když nový rektor profesor Randa meškal ve Vídni, máje tam v jiných povinnostech co činiti“.

Nedosti na tom. Když po rektorátu profesora lékařské fakulty Strenga přišla opět řada na filosofickou fakultu, stal se rektorem znovu Tomek (klasický filolog Josef Kvíčala patrně s ohledem na něj nepřijal volbu). Do celkem poklidného běhu jeho druhého rektorského roku zasáhl v zimě a na jaře 1886 s plnou silou boj o pravost Rukopisů královédvorského a zelenohorského, když se k Janu Gebauerovi připojil T. G. Masaryk, podle Tomka „puzený pouhou ctižádostí, nemaje dokonce žádných odborných vědomostí, hledaje toliko dosažení jakéhos náčelnictví mezi odpůrci starších učenců českých“.

V. V. Tomek zemřel 12. června 1906 v Praze jako uznávaný nestor českého dějepiscectví a doživotní člen panské sněmovny.

Marek Ďurčanský

FRANTIŠEK MAREŠ

(1857–1942)

Českými dějinami prochází řada silných a současně kontroverzních osobností, které, i když ve své době zanechaly výrazný otisk svého myšlení a činnosti, jsou později z různých důvodů opomíjeny, až se zcela vytrácejí z obecného povědomí. K nim patří i mimořádný zjev univerzální osobnosti profesora Univerzity Karlovy MUDr. Františka Mareše, vědce, filozofa a politika.

Narodil se 20. 10. 1857 v Opatovicích u Hluboké nad Vltavou v selské rodině. Během lékařských studií v Praze prokázal ojedinělý talent a schopnosti, které předurčily jeho budoucí dráhu vědce a pedagoga na vytvářející se české lékařské fakultě. Promoval v roce 1882, po doplňujícím studiu na vídeňské univerzitě nastoupil v roce 1883 jako asistent do právě založeného pražského fyziologického ústavu, kde pak působil 45 let. V roce 1895 se stal řádným profesorem fyziologie a převzal vedení ústavu, který řídil až do svého odchodu na odpočinek v roce 1928.

Mezinárodně uznávaný vynikající metodik a experimentátor shrnul dosavadní poznání i vývojové souvislosti oboru ve Fysiologii I-IV (1906-1929), první české učebnici fyziologie a první všeobecné fyziologii vůbec. Jako skvělý pedagog, který si dokázal zcela získat studenty a svými názory působil na několik generací českých lékařů, se záměrně vyhýbal vytvoření vlastní badatelské školy. V jeho práci a na základě jeho filozofického pojetí však pokračovala řada významných vědců včetně V. Laufbergra, ovlivnil i holistický přístup J. Bělehrádka. Třikrát se stal děkanem lékařské fakulty – v letech 1899/1900, 1906/1907 a 1915/1916, dvakrát, v letech 1913/14 a 1920/1921, byl rektorem univerzity.

V roce 1890 obnovil spolu s B. Raýmanem Purkyňovu Živu, kterou posléze opustil pro své filozofické pojetí vědy. Výsledkem

jeho noetického zájmu, v němž vychází z Kanta, Schopenhauera a Dreische, je Idealismus a realismus v přírodní vědě (1901). Odmítá mechanický materialismus a pozitivismus a přiklání se k vitalismu s hypotézou svébytné životní síly, zpětně ovlivňující jeho bádání i další činnost. Kritický a bojovný Mareš, který postavil proti sobě idealismus a realismus, ačkoliv většina realistů nebyla materialisty, byl podroben kritice T. G. Masaryka a zahájil řadu zásadních vědeckých sporů. Na Krejčího materialistické, empirické pojetí psychologie odpovídá Psychologií bez duše (1912), aby posléze, ovlivněn Bergsonem, vytvořil vlastní filozofii pravdy poznávané citem, obecně pocitované jako duchovní řád, formulované v Pravdě nad skutečnost (1918) a v Pravdě v citu (1922).

Mareš, který se za první světové války sblížil s K. Kramářem, vstupuje i do politického života Československa jako člen Československé národní demokracie, v letech 1918–1920 je poslancem Revolučního Národního Shromáždění, v letech 1920–1925 senátorem. Jako zpravodaj kulturního výboru prosadil kompromisní řešení v praxi asymetrického vztahu české a německé univerzity v Praze. Dne 19. 2. 1920 byl přijat zákon č. 135/1920 o poměru pražských univerzit, tzv. lex Mareš, který dal České univerzitě Karlo-Ferdinandově jméno Univerzita Karlova, učinil ji nástupkyní starého učení Karlova a výhradně jí přiznal budovu Karolina, archiv a insignie.

Po roce 1928 Mareš odchází z vědeckého života, i když ne zcela – usiluje o obhajobu Rukopisů zelenohorského a královédvorského. Mareš, v mnohém Masarykův antipod, který se již počátkem 20. let pokusil o vytvoření vlastního politického uskupení, v závěrečné fázi života se zcela přiklonil k radikálnímu nacionalismu, který jej zavedl na krajní pravici českého

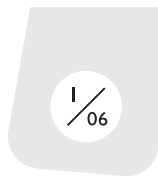
FOTO: ARCHIV UK

politického spektra. V roce 1934 se stal předsedou Národní fronty inklinující k fašismu, v letech 1935–1938 byl místopředsedou pravicového nacionalistického Národního sjednocení vedeného K. Kramářem. Jeho vitalistické pojetí národa ideově spoluformovalo také nacionalistickou, fašizující Vlajku. Mareš se stává jejím čestným předsedou, avšak protektorátní Vlajku, která se postavila do služeb okupantů, odsoudil.

Umírá 6. února 1942 v Hluboké nad Vltavou. Jeho přírodovědecké dílo dodnes zasluhuje ocenění, jeho politické postoje na konci života jsou dokladem toho, že i kritická, oslnivá osobnost vynikajícího intelektu a neobyčejného rozhledu může podlehnout extrému, vedoucímu do slepé uličky myšlení a dějin.

Jiří Přenosil

KAREL ENGLIŠ

(1880–1961)

V moderních dějinách Univerzity Karlovy patří Englišovo rektorské období mezi ta, která stála ve středu pozornosti celé společnosti. Bylo to dané hektickou dobou, kdy se politický poválečný zápas v době Englišova nástupu přiostrhoval.

Absolvent právnické fakulty Univerzity Karlovy začal svou kariéru vysokoškolského učitele roku 1910 přednáškami o národním hospodářství na České vysoké škole technické v Brně. Jako poslanec Národního shromáždění vypracoval ve spolupráci s přítelem a kolegou Františkem Weyrem návrh zákona o zřízení druhé české univerzity, která byla založena 28. ledna 1919 a přijala Masarykovo jméno. Byl nejen jedním z jejích profesorů, ale také prvním rektorem a dvakrát zastával funkci děkana právnické fakulty. Organizaci školy věnoval značné úsilí. Přitom jako vynikající národohospodář a znalec finanční problematiky vykonával odpovědné státní a veřejné funkce.

První vážnější Englišův profesionální kontakt s pražskou univerzitou učinil dne 15. března 1939 ministr školství, když jej jmenoval profesorem právnické fakulty UK. Jmenování však proběhlo bez návrhu sboru právnické fakulty a ta se v roce 1945 po obnovení činnosti českých vysokých škol ohradila. Profesor Engliš se vrátil do Brna na Masarykovu univerzitu a následně profesorský sbor právnické fakulty UK podal návrh ministerstvu školství na jeho jmenování. Ministr školství Zdeněk Nejedlý ho 6. 11. 1945 jmenoval profesorem pro obor národního hospodářství na právnické fakultě Univerzity Karlovy s účinností od 1. října 1945.

Když došla řada na právnickou fakultu při tradičním střídání fakult u rektorské volby, kandidátem se stal Karel Engliš. Jednomyslné zvolení rektorem na školní rok 1947/48 nebylo náhodné. Jednalo se o rok šestistého jubilea založení pražské univerzity, kterého se měli v dubnu roku

1948 účastnit zástupci všech významných světových univerzit. Vědec světového jména, autor první ucelené samostatné české národohospodářské nauky a více než padesáti vědeckých pojednání, byl v této souvislosti nejdůstojnějším představitelem jubilující univerzity.

Englišův rektorský rok byl vymezen zimním semestrem roku 1947 a letním roku 1948, zahrnoval tedy období, kdy se „studená válka“ stala tvrdou realitou a českoslovenští komunisté začali promýšlet rozličné varianty převzetí moci. Ve studentském hnutí komunisté postupně ztráceli pozice a mezi univerzitními pedagogy měli málo svých přívrženců. Proto pozorně sledovali volbu nového rektora. Jak nově (3. června) zvolený rektor předpokládal, chápali jeho zvolení nepřátelsky. Bývalého ministra financí několika předválečných vlád a poslance a guvernéra Národní banky v letech první republiky neměli komunisté v lásce.

Proti jeho zvolení razantně vystoupil na veřejné schůzi vysokoškoláků-komunistů ministr informací Václav Kopecký. Nový rektor, jak bývalo zvykem, pronesl inaugurační přednášku a v připojeném Poselství k akademické mládeži skrytě na útok odpověděl apelováním na charakter mladých lidí a jejich touhu po svobodě ducha. Prohlásil také, že bude hájit svobodu, nezávislost a autonomii univerzity proti každému vlivu a že jen tak půjde univerzita „ve slěpějších velikých učitelů této univerzity, Husa a Masaryka“.

Proti Kopeckého výpadu se zvedla vlna ostrých protestů bránících profesora Engliše, autonomii univerzity i svobodu myšlení. Protestovaly akademické senáty československých vysokých škol, studentské spolky, demokratické strany i poslanci Národního shromáždění, profesori univerzity Bělehrádek a Kácl. Rektor Engliš se však pustil se zaujetím a energií

FOTO:ARCHIV UK

sobě vlastní do příprav jubilejních univerzitních oslav. Jednalo se o urychlení rekonstrukčních prací v Karolinu, získání sukna na taláry akademických funkcionářů, poskytnutí celé řady interview věnovaných univerzitě, výběr čestných doktorů a pozvání zahraničních univerzit. Přípravy narušila politická únorová krize, která umožnila komunistům nástup k totalitní moci. Profesor Karel Engliš byl také uveden na žádosti Akčního výboru Národní fronty na právnické fakultě, adresované ministerstvu školství, aby skupina profesorů byla zbavena pedagogické funkce. Do marného boje se nevydal – na rektorský úřad rezignoval.

Zdeněk Pouta

Rektoři UK

Abychom ilustrovali to, jak se měnily zvyky a postavení rektorů, představujeme vám další významné osobnosti českých dějin, které řídily pražskou univerzitu – chronologicky století za stoletím. Bohužel krátké medailony v mnoha případech nemůžeme ilustrovat podobiznami, neboť se nedochovaly téměř žádné portréty. Jejich život byl ale mnohdy tak barvitý, že snad ani ilustraci nepotřebuje.

MISTR KŘIŠŤAN Z PRACHATIC

(?– 1439)

Jihočeský rodák Křišťan se proslavil především jako astronom, lékař a matematik. Jeho nejvýznamnější spis popisující stavbu přístroje na měření vzdálenosti hvězd – astrolábu – byl v r. 2001 zpřístupněn veřejnosti edicí manželů Hadravových. Křišťan byl autorem lékařských knížek, herbáře a matematických učebnic, evropského významu však dosáhl především svým dílem astronomickým.

Po studiích v Praze (1390 magister artium, narozen tudíž mezi 1360–70) si budoval dvojí kariéru: církevní a univerzitní. Svě hlavní zázemí měl na faře u sv. Michala na Starém Městě pražském, která se stala jedním z center oficiálního utrakvismu. Jeho nejvyšším církevním postem bylo kanovnictví u Všech svatých na Pražském hradě. Na univerzitě Křišťan přednášel, plnil funkci děkana artistické fakulty a opa-

kovaně byl zvolen rektorem, poprvé roku 1405, ve svých asi 40 letech. Tento rok můžeme označit za klid před bouří. Hus sice již tři roky kázal v Betlémě, ale neztratil ještě přízeň ani u arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Házmburka. Podruhé byl Křišťan zvolen rektorem na podzim roku 1412. Tehdy se už mračna silně stahovala. Volba byla bouřlivá (nad Husem byla právě vyhlášena klatba) a Křišťan musel být tvrdě prosazován mistry artistické fakulty proti odporu teologů.

Podobně jako jeho známější žák M. Jan Hus byl i Křišťan osloven reformními myšlenkami a může být označen za Husova učitele, dobrodince, spolupracovníka a následovníka. Svého žáka, kterého podporoval na studiích, dokonce navštívil v Kostnici a chybělo málo, aby i on skončil na hranici. Křišťan působil v první fázi

reformního hnutí jako rozhodný viklefovec, při dalším narůstání revoluční euforie však své názory neradikalizoval a skončil nakonec na nejmírnějším křídle.

Mistr Křišťan ztělesnil rektorskou hodnost ještě dvakrát, tentokrát už za zcela jiné situace. V letech 1433–34 ve funkci rektora jednal s basilejskými legáty a byl jimi přijat zpět do církve. Roku 1437 byl za souhlasu koncilního legáta biskupa Filiberta ustanoven administrátorem utrakvistického duchovenstva a v tomtéž roce na něho padla naposledy rektorská volba. Křišťanův život se uzavřel 4. 9. 1439 za velkého moru v Praze. Podlehl této nákaze i přesto, že jako lékař ve svých dílech radil, jak se před morem chránit.

Blanka Zilyská

VÁCLAV KORANDA ML. Z NOVÉ PLZNĚ

(? – 1519)

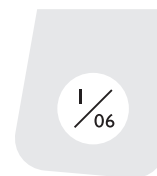
Osobnost Václava Korandy je mostem mezi obdobím revolučního husitství a počátky reformace a renesance. Narodil se ve 20. letech 15. století, v studentském věku zastihl v Praze opět fungující univerzitu. Dosáhl titulu magistra svobodných umění (1458) a o dva roky později jej vidíme ve funkci děkana. Jeho první rektorská volba

(na rok 1462/63) představovala běžný kariéerní postup, který v Korandově případě způsobil, že tento na teologii zaměřený mistr vstoupil v široké povědomí.

Jako reprezentant univerzity byl totiž rektor Václav zařazen do poselstva krále Jiřího, které mělo v Římě složit papeži hold českého krále a požádat o papežské stvrzení

kompaktát. Tuto část pověření vzal na sebe Koranda, a tak na jeho hlavu padala slova Pia II. (Eneáš Silvius Piccolomini), jimiž odmítl uznat platnost kompaktát, a odstartoval tak druhou fázi husitských válek v českých zemích.

Z Korandy vyrostl velký polemik a obránce utrakvismu, který útočil jak proti katolic-

kým mistrům a kněžím, tak proti Jednotě bratrské. O jeho literární činnosti svědčí bohatá rukopisná pozůstalost, zahrnující v první řadě „manuálníky“ – soubory jeho vlastních děl i úřední akta, týkající se činnosti univerzity i utrakvistické církevní správy.

Pro akademický rok 1470/71 byl Koranda opět zvolen rektorem. Začátkem roku 1471 zemřel dosavadní dlouhodobý admi-

nistrátor Jan Rokycana a nová volba správce duchovenstva podobojí padla na Korandu. Administrátorskou funkci vykonával do r. 1497, kdy byl z vůle krále Vladislava Jagellonského vystřídán M. Jakubem ze Stříbra. Toto více než dvacetileté období je charakterizováno velmi úzkým propojením univerzitních kruhů a utrakvistické konsistoře. Samotný Koranda vystupoval střídavě v roli

reprezentanta duchovenstva podobojí a zástupce univerzity.

Roku 1513 ve vysokém věku více než devadesátilet se dočkal ještě poslední volby rektorem, která byla oceněním jeho skutečně dlouholetých služeb univerzitě. Zemřel téměř stoletý dne 1. 2. 1519 a byl pohřben v kostele sv. Havla na Starém Městě pražském.

Blanka Zilynská

MARTIN BACHÁČEK Z NAUMĚŘIC

(1539?–1612)

Zajímavou osobností ve vrcholné éře utrakvistické humanistické univerzity byl bezesporu mistr Martin Bacháček z Nauměřic. Základní vzdělání získal na partikulární latinské škole ve Slaném, pak pokračoval na stejných pedagogických institucích v Klatovech, Jihlavě či na Novém Městě pražském. Po pobytu na pražské univerzitě vyučoval na partikulární škole ve Znojmě. Nějaký čas prodléval ve službách katolického preláta Antonína Bruse z Mohelnice jako „krasopisec“, ačkoli sám byl utrakvista. Pak se odebral na protestantská vysoká učení do Lipska a Wittenberku, kde se vzdělával především

v matematice a astronomii. Až v roce 1577 podstoupil na alma mater Pragensis bakalářské zkoušky a o pět let později se po obhájení tezí stal magistrem (mistrem) svobodných umění. Záhy poté začal na pražské univerzitě, přesněji řečeno v koleji Karlově, sám vyučovat.

Jako pražský kolegiát zastával Bacháček postupně všechny fakultní i kolejní úřady. V roce 1586 byl poprvé zvolen děkanem, jímž se stal později ještě třikrát (1587, 1594, 1595). Nato následovaly i volby rektorské – nejprve v roce 1598 a pak ještě třináctkrát. Fakt, že rektorský úřad zastával tak dlouho, svědčí nejen o jeho schopnos-

tech, ale jistě i o jeho oblíbě u kolegů. Mistr Martin Bacháček rozuměl nejen matematice a astronomii (v Karolinu si vybudoval vlastní observatoř, kde s Janem Keplerem pozoroval hvězdy), ale i životu v celé jeho plnosti. Byl prý pohostinný i štědrý, pečoval o studenty i kolej, ovšem rád hojně popíjel víno a pak se s přáteli často i poškorpil. Mezi Bacháčkovy nejdůležitější aktivity během rektorského období náleží jednání o reformu univerzity v letech 1608–1609 a následně pak i v letech 1611–1612. To už byl mistr Martin stár, zemřel v únoru 1612 „při plném rozumu a dobré mysli“.

Ivana Čornejová

JAN KAMPANUS VODŇANSKÝ

(1572–1622)

Na kdysi oblíbený román Zikmunda Wintra Mistr Kampanus si dnes vzpomenu jen nečetní příslušníci starší generace. V jedné z nejdojemnějších scén předposlední rektor utrakvistické Karlovy akademie s hlubokým pohnutím sleduje z věže Týnského chrámu popravu účastníků stavovského povstání v červnu roku 1622. Jan

Kampanus byl ovšem sám tragickou postavou, podobně jako tito odsouzení.

Pocházel z jihočeských Vodňan, kde začal navštěvovat školy, a poté pokračoval v Klatovech, Domažlicích a Jihlavě. Od roku 1590 studoval na pražské univerzitě. Bakalářský titul získal roku 1593 a o tři léta později složil

i magisterské zkoušky. Pak krátce vyučoval v Hradci Králové a na škole u sv. Štěpána na Novém Městě pražském, odkud byl povolán na univerzitní katedru. Na alma mater Pragensis pak setrval až do své smrti. Přednášel hlavně řečtinu a latinskou poezii, později i české dějiny.

Zastával důležité hodnosti – několikrát

Rektoři UK

byl zvolen děkanem artistické fakulty, získal i místo probošta Andělské koleje a koleje krále Václava. Velice se angažoval při jednáních o reformu univerzity v letech 1609–1612. V roce 1612 navíc vystupoval v hodnosti prorektora. Tehdy také využil zrušení celibátu, jenž do roku 1609 odsuzoval mistry k mládeňckému životu, a oženil se. Spolu se svou univerzitou, kterou vroucně miloval, prožil bouřlivé dny stavovského povstání i jeho smutné konce. Po bělohorské bitvě už pražská univer-

zita jen živořila. Zbylí mistři se snažili ji zachránit, ale záhy bylo jasné, že Ferdinand II. v Praze nekatolickou univerzitu neoponechá. Právě v těchto časech byl Kampanus nejprve prorektorem (1620) a od roku 1621 rektorem.

V roce 1622 předal panovník Karlovi akademii do správy jezuitům. Jediným mistrem, který se rozhodl k přestupu ke katolicismu, byl právě Jan Kampanus. Zradu svědomí neunesl – zemřel nedlouho poté, v prosinci 1622.

Ivana Čornejová

Titulní list Kampanovy hry o Bretislavovi

FOTO: ARCHIV UK

JAN MAREK MARCI Z KRONLANDU

(1595–1667)

Mezi pobělohorskými rektory vyniká postava jednoho z našich největších barokních polyhistorů Jana Marka Marci. Tento rodák z východočeského Lanškrounu navštěvoval nejprve jezuitské gymnázium v Jindřichově Hradci a poté se stal posluchačem filozofie na olomoucké akademii, svěřené téměř řádu. Medicínu podle všeho studoval v Praze po obnovení lékařské fakulty (1622). Doktorem medicíny se stal v roce 1625 a hned pak začal na této fakultě působit jako profesor. Vedle toho úspěšně provozoval lékařskou praxi. Mezi jeho klienty patřili nejen příslušníci vyšších vrstev, ale pečoval i o zdraví příslušníků Tovaryšstva Ježíšova z klementinské koleje. Byl jmenován zemským lékařem a později také osobním lékařem Ferdinanda III. Za své zásluhy byl v roce 1654 povýšen do šlechtického stavu s přídomkem „z Kronlandu“.

Na pražské lékařské fakultě setrval až do konce života, byl osmkrát zvolen do děkan-ské funkce a v roce 1662 ho akademický magistrát postavil do svého čela jako rektora. V této hodnosti byl ctěn a vážen. Ačkoliv se jinak „světští“ rektori nezřídka dostávali do kompetenčních sporů s jezuiti, u Marka Marci nic takového nehrozilo. Jako absolvent jezuitských škol a domácí

FOTO: ARCHIV UK

lékař se v Tovaryšstvu těšil velkému uznání. Marek Marci se energicky staral i o udržení akademické autonomie a nezávislosti na světské moci.

Univerzitní obec oceňovala, že rektor magnificus je nejen dobrým učitelem, který odchoval mnoho žáků, ale také vynikajícím a uznávaným učením. Zabýval se nejen lékařskou praxí, ale

i teorií medicíny, psal o příčinách epilepsie, zkoumal některé problémy fyziologie vnímání, zabýval se mechanikou a optikou a jinými obory. Uvedl k nám také Harveyův objev velkého krevního oběhu. Markovo dílo znali i jeho současníci – skuteční velikáni vědy, jako byli Galileo Galilei nebo Christian Huygens.

Ivana Čornejová

JAN VÁCLAV XAVER NEUMANN Z PUCHOLTZE

(1670–1743)

Tento muž patří k nejvýraznějším osobnostem mezi rektory 18. století. Studoval na pražské právnické fakultě, kde ho nejvíce ovlivnil vynikající profesor Jan Kryštof Schambogen. V roce 1699 získal doktorský titul a pak se věnoval advokacii, přičemž našel klienty v řadách pražského patriciátu. Jako profesor se na juristické fakultě objevil poprvé v roce 1704, když začal přednášet na nejnižší katedře jako mimořádný profesor. Až v roce 1722 postoupil na nejvyšší katedru kanonického práva, kde setrval až do své smrti.

Patřil mezi nejlepší a nejbohatší právníky své doby. Působil dokonce v komisi pro

revizi Obnoveného zřízení zemského, ustanovené vídeňskou vládou v roce 1709, a zasazoval se i o reformy právnických studií podle návrhů agilního univerzitního superintendenta Petra Theodora Birelliho. Kromě toho byl propagátorem merkantilistických idejí a je autorem novátorské práce o směnách, obligacích a hypotékách. Během své dlouhé akademické kariéry byl celkem patnáctkrát zvolen děkanem právnické fakulty a pětkrát rektorem (1714/15, 1724/25, 1729/30, 1737/38, 1739/40). Energický rektor Neumann dokázal v akademickém senátu zastínit i jinak vždy průbojné jezuitské představitele.

Nejrušnější ovšem bylo jeho poslední rektorské období, které spadá do časů zmatků a ozbrojených střetů – Praha tehdy byla ohrožena spojeneckými vojsky pod velením bavorského kurfiřta Karla Albrechta, usilujícího o sesazení Marie Terezie z trůnu. Neumann se angažoval při formování bojovné akademické legie vystupující na obranu habsburských práv proti „neřádnému“ králi – Bavorovi. Jako čelný vůdce akademické legie se představil ještě v roli děkana právnické fakulty v roce 1742 a po obnovení pořádku hájil univerzitu proti podezření z příklonu k bavorskému vladaři.

Ivana Čornejová

KAREL RAFAEL UNGAR

(1744–1807)

Mezi slavné držitele rektorské hodnosti náleží i osvícenec Karel Rafael Ungar, jehož jméno je asi nejvíce spjato s vybudováním veřejné univerzitní knihovny v Klementinu. Ungar navštěvoval gymnázium v rodném Žatci a v roce 1749 se rozhodl vstoupit do premonstrátského kláštera v Praze na Strahově. Ve studiích pokračoval na filozofii a teologii v Arcibiskupském semináři a roku 1778 dosáhl na teologické fakultě pražské univerzity doktorského gradu. Poté se stal členem doktorského kolegia této fakulty, královským examinátorem teologie a v letech 1786–1788 byl třikrát zvolen děkanem bohosloví. Rok 1788 byl v jeho životě významným datem – podle všeho kvůli členství v zednářské lóži opustil premonstrátský řád.

Ve školním roce 1789/90 byl zvolen, tentokrát za filozofickou fakultu, univerzit-

ním rektorem. Stalo se tak právě v období dalších administrativních změn, jež pro akademickou obec nachystala vídeňská vláda. V čele univerzity proto bylo třeba vzdělaného a energického muže. Tyto požadavky Ungar rozhodně splňoval. Patřil mezi přední členy Královské české společnosti nauk, která se tehdy scházela hlavně v Karolinu, v nynějším Vlasteneckém sále. Vydával odborné práce – proslavil se především svou edicí Balbínova spisu *Bohemia docta* (Učené Čechy). Jako rektor univerzity se vypravil do Vídně v čele delegace, která žádala na císaři Leopoldovi II. obnovení akademických privilegií, jež byla za Josefa II. velice omezena. Na přípravě tohoto podání se také sám aktivně podílel. V devadesátých letech zasedal, opět za filozofickou fakultu, v tehdejší vrcholném univerzitním orgánu – studijním koncesu, kde měl na starosti knihovnický

FOTO: ARCHIV UK

referát, což souviselo s jeho činností při organizaci veřejné knihovny v Klementinu. Odměnou za zásluhy i pedagogické působení mu byl titul dvorního rady, udělený císařem v roce 1790.

Ivana Čornejová

VINCENC JULIUS KROMBHOLZ

(1782–1843)

Nikoliv přímo dramatické, přinejmenším však pestré osudy provázely profesora a rektora první poloviny 19. století Krombholze celým životem, od doby studií až do smrti. Již výčet oborů a fakult, které rodák z Police na Českolipsku studoval, je úctyhodný: pražská filozofie, chirurgické studium v Praze, studium medicíny ve Vídni, studijní pobyty v Jeně, Erlangenu, Bamberku, Würzburgu, Halle a hlavně v Erfurtu, kde získal roku 1811 doktorát, a konečně roku 1814 inkorporace na pražské lékařské fakultě. Začínal jako prosektor anatomického ústavu, roku 1814 se stal profesorem teoretické chirurgie. Velmi rychle se vyhrnil jako všestranný, i za hranicemi proslulý klinik a vyhledávaný praktický lékař. Všechna pracoviště, kterými prošel, obohatil po vědecké i materiální stránce. Chirurgická klinika mu vděčí za akologický kabinet, uložený dnes v pražském zdravotnickém muzeu. Počátkem 20. let 19. století přešel na stolicí státního a soudního lékařství, kde nejvíce proslul zájmem o otravy houhami, který jej přivedl k systematickému studiu mykologie. Roku 1825 přesešel na vnitřní lékařství, nejprve jako suplující profesor a ředitel všeobecné nemocnice, od roku 1828 jako řádný profesor oboru. Při interní klinice založil odbornou knihovnu. Ve 30. letech vynikl také svou neúnavnou filantropickou činností, ať již v době cholery epidemie, nebo jako zakladatel nadací pro léčení chudých studentů. Vzácnou sebekritičnost projevil v roce 1836, kdy se na vlastní žádost vzdal náročné profesury vnitřního lékařství ve prospěch mladšího kolegy a zažádal o méně náročnou stolicí fyziologie a anatomie. Z jím publikovaných děl jsou dodnes ceněny stručné dějiny fakulty (1831) nebo topografie lékařské a přírodovědecké Prahy (1837). Za vědeckou i lidumilnou činnost se

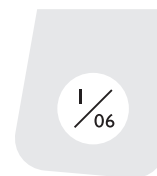
Pozvánka na instalaci rektora V. J. Krombholze

Krombholzovi dostalo mnoha poct. V roce 1831 byl zvolen rektorem, roku 1837 povýšen do šlechtického stavu, o dva roky později jej ocenilo město

Praha udělením čestného občanství a konečně v roce 1839 byl jmenován guberniálním radou.

Petr Svobodný

FOTO: ARCHIV UK

ANTONÍN RANDA

(1834–1914)

Ve střední Evropě se od počátku 60. letech začínají prosazovat snahy o zrovnoprávnění národních jazyků i na univerzitách. Aby mohly být realizovány, bylo potřeba připravit generaci českých vysokoškolských pedagogů. Profesor práva občanského, obchodního a směnečného s vyučovacím jazykem českým (od roku 1862) JUDr. Antonín Randa proto vyškolil řadu českých docentů a právnická fakulta se jeho zásluhou stala utrakvistickou. Navíc Randa v roce 1864 zakládal Právnickou jednotu, která pečovala o vědecký růst českých právníků ještě před samostatnou českou univerzitou. Cesta k úplné jazykové rovnoprávnosti na jedné univerzitě byla natolik komplikovaná neochotou Němců, že Čechům nezbylo než usilovat

o zřízení samostatné české univerzity. V této fázi se pro právníky podložené rozdělení univerzity velmi angažoval Randa, v té době již člen panské sněmovny a uznávaný vědec, který svými spisy dosáhl vynikajícího mezinárodního renomé.

Akademický rok 1882/83 začala česká univerzita pouze s filozofickou a právnickou fakultou. Obě konstituované fakulty v květnu 1882 ustanovily profesorské sbory, zvolily děkany, proděkany a čtyři volitele rektora. Při volbě prvního rektora České Karlo-Ferdinandovy univerzity došlo k patové situaci. Volitelé shodně třikrát hlasovali pro kandidáty svých fakult. Právníci pro Antonína rytíře Randu, filozofové pro Václava Vladivoje Tomka. Rozhodnutí přinesl až los, který

určil rektorem historika Tomka. Profesor Randa byl jednomyslně zvolen prvním prorektorem, rektorem se stal následujícího roku. To již byla ve svazku české univerzity také lékařská fakulta a rektor Randa vedl jednání s pražským arcibiskupem o získání souhlasu k osamostatnění české teologické fakulty, projednával zabezpečení chodu lékařské fakulty, řešil postavení botanické zahrady a staral se o mezinárodní kontakty univerzity.

Randa byl vynikajícím právníkem a zakladatelem české komercialistiky a vychoval generace českých právníků a právních vědců (ještě v zimním běhu 1914/15 jako honorární profesor ohlásil seminář z rakouského obchodního práva).

Zdeněk Pousta

BOHUMIL NĚMEC

(1873–1966)

Vynikající botanik a zakladatel oboru anatomie a fyziologie rostlin vystudoval přírodní vědy na filozofické fakultě české univerzity, kde hned po absolutoriu zahájil svou akademickou kariéru. Habilitoval se roku 1899, ve třiceti letech byl jmenován mimořádným profesorem, roku 1907 řádným profesorem. Od počátku století řídil Ústav pro fyziologii rostlin, od zimního běhu 1920/21 přešel na nově ustavenou přírodovědeckou fakultu. Poznatky z botaniky dokázal poutavě sdělovat širší veřejnosti, zvláště na stránkách časopisů Živa a Vesmír. Za první republiky se stal šéfredaktorem Ottova slovníku naučného nové doby. Rektorem pro studijní rok 1921/22 byl

zvolen jednomyslně. Za jeho funkčního období senát vyvinul úsilí, aby byla konečně zahájena stavba dvou univerzitních budov u Čechova mostu. První měla být sídlem rektorátu, teologické fakulty a univerzitní knihovny. Počítalo se také s tím, že se do volných místností přestěhují knihovny České akademie věd a umění a Královské české společnosti nauk. Druhá budova měla sloužit právnické fakultě. Architekt Jan Kotěra, který první plány univerzitních novostaveb vypracoval již v roce 1907, předložil na jaře 1922 poslední pozměňovací projekt. Ten byl sice schválen, ale položení základních kamenů se Bohumil Němec za svého rektorátu nedočkal. V té době

v Praze probíhal také I. říšský sjezd učitelů československých vysokých škol. Jejich vážnost neměla být snižována, proto senát potlačil pokusy o přeměnu univerzitních extenzí v samostatnou lidovou univerzitu.

Za Němcova rektorátu byl prezident T. G. Masaryk jmenován čestným profesorem filozofické fakulty ke čtyřicátému výročí svého působení na univerzitě. Právě Bohumila Němce pak v prosinci 1935 prosazovala národně demokratická strana do funkce hlavy státu. Její kandidát ale v předvečer volby z rozhodujícího klání odstoupil. Ve vědě se cítil jistější než v politice.

Marie Štemberková

Rektoři UK

Z rektorů 20. století jsme do naší série vybrali Bedřicha Hrozného a Jana Bělehrádka. První se zapsal do encyklopedií díky rozluštění chetitského písma, a proto jeho jméno znají snad všichni studenti gymnázií. Druhý byl významný vědec, navíc se v mimořádné míře politicky a mezinárodně angažoval a vedl univerzitu za složitého období po roce 1945. Proto jsme se každému z nich rozhodli věnovat celou stranu.

BEDŘICH HROZNÝ

(1879–1952)

Syn evangelického faráře byl motivován rodinným prostředím ke studiu protestantské teologie ve Vídni, po jednom semestru se však na tamější filozofické fakultě upsal své lásce – jazykům a dějinám starověkého Východu. Za první světové války rozluštil chetitský jazyk, a dospěl tak k závěru o indoevropském původu Chetitů. Po rozpadu habsburské monarchie byl povolán z vídeňské univerzity do Prahy a jmenován ordinářem klínopisného bádání a dějin starého Orientu na UK. V roce 1926/27 působil ve funkci děkana filozofické fakulty.

Byl zvolen rektorem pro studijní rok 1939/40, o slavnostní instalaci do úřadu nemohl v protektorátních poměrech ani uvažovat. Ještě za jeho předchůdce Viléma Funka musela Univerzita Karlova odevzdat Německé univerzitě insignie a částečně vyklidit Karolinum. Tlak Němců se stupňoval: žádali výlučné užívání Karolina včetně Velké auly a správu univerzitního archivu. Začátkem listopadu byla Německá univerzita oficiálně prohlášena Německou univerzitou Karlovou. Rektor UK svolal proto 6. listopadu mimořádné zasedání akademického senátu, které pověřilo právníkou fakultu vypracováním protestního memoranda. Události však nabraly rychlý spád: manifestace studentů při rozloučení s Janem Opletalem byly nacistům záminkou k uzavření českých vysokých škol. Ráno 17. listopadu přepadli studentské koleje, devět studentských představitelů popravili a kolem dvanácti set studentů odvěkli

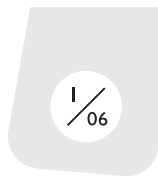
FOTO:ARCHIV UK

do Sachsenhausenu. Profesoři byli posláni na „dovolenou s čekatelným“, případně penzionováni, pokud dosáhli pětadesáti let. Rektora čekala navíc svízelná jednání s okupanty při předávání budov a dalšího univerzitního majetku, když se snažil zachránit co nejvíce.

Po válce se Bedřich Hrozný pro zhoršený zdravotní stav do rektorského úřadu nevrátil, i funkce prorektora v roce 1945/46 musela být netradičně obsazena volbou. V březnu 1946 byl spolu s Janem Bělehrádkem poctěn čestným doktorátem Sorbonny.

Marie Štemberková

JAN BĚLEHRÁDEK

(1896–1980)

Doktorát medicíny získal na lékařské fakultě Univerzity Karlovy roku 1922, poté si prodloužil studijní léta o pár semestrů na přírodovědecké fakultě. Přitáhla ho totiž biologie, které se pak mohl plně věnovat v Biologickém ústavu Masarykovy univerzity v Brně. Tam rychle vystoupil po akademickém žebříčku až k řádné profesuře. Od listopadu 1934 působil na lékařské fakultě UK, v roce 1937/38 jako její děkan.

Za okupace byl vězněn v Terezíně, odkud se vrátil značně zesláblý. Dekretem ministra školství a osvěty byl jmenován v mimořádném letním semestru 1945 rektorem. Jelikož tento nestandardní postup narušoval univerzitní autonomii, prosadil Bělehrádek konání řádných akademických voleb, v nichž byl 29. srpna 1945 zvolen do čela univerzity na rok 1945/46. Ve zradikalizované společenské atmosféře, poznamenané oslabením právního vědomí, musel řešit při obnově normálního chodu univerzity mimořádné problémy. V pátrání po zcizených insigniích a archivních dokumentech se obrátil na vojenské představitele francouzské okupační zóny v Rakousku. Zpráva o jejich nálezu v Riedu se ukázala být falešnou stopou. V prvních poválečných měsících musel čelit megalomanským plánům na sloučení univerzity s technikou, dotkl se ho také přezíravý postoj státních úřadů k univerzitě při Husových oslavách. Nesouhlasil se zřizováním farmaceutických fakult na českých univerzitách; zastával názor, že tento krok povede „k nebezpečí fušování v lékařství“. Zato se velmi zasloužil o ustavení poboček lékařské fakulty v Plzni a zejména v Hradci Králové – východočeské metropoli přál do budoucna vlastní univerzitu. Mnoho času zabrala rektorovi funkce poslance parlamentu – v lednu a únoru 1946 se zúčastnil jako člen čs. delegace zasedání valného shromáždění OSN

FOTO:ARCHIV UK

v Londýně. Tehdy také navštívil univerzitu v Oxfordu a poděkoval jejím představitelům za kolegální postoj vůči českým vysokoškolákům za války.

Londýn se později stal jeho posledním trvalým bydlištěm v exilu, kam se uchýlil po únorovém převratu 1948.

Marie Štemberková

BILANCE PROGRAMU EU SOCRATES/ERASMUS

Michal Maršálek

Den mezinárodních studentů (ISA Day) je na univerzitě v Loughborough velmi populární. Účastníci výměnných programů představují svou zemi a kulturu.

V akademickém roce 2004/2005 došlo v ČR po dlouhé době k výraznějšímu zpomalení nárůstu realizovaných studentských mobilit. Od roku 2000/2001 zaznamenávaly všechny instituce zapojené do programu Socrates/Erasmus nárůst v počtu mobilit kolem 20 % ročně. V akademickém roce 2004/2005 poprvé tento nárůst klesl na 16 % oproti předchozímu roku.

Důvody poklesu v celkovém počtu vyslaných studentů jsou pravděpodobně následující:

- ▼ 1) Mezi akademickými roky 2003/2004 a 2004/2005 došlo ke snížení průměrné finanční podpory ze 450 €/měsíc na 350 €/měsíc.
- ▼ 2) Program Socrates/Erasmus umožňuje pouze jeden výjezd v průběhu studia. Aktivní studenti již pravděpodobně možnosti vycestování využili v průběhu svého studia.
- ▼ 3) Počet uzavřených bilaterálních dohod se navyšuje a nabídka, přestože převyšuje poptávku, stále roste.

Výrazný nárůst byl naopak zaznamenán ze strany příjezdících studentů. Tento nárůst byl očekáván v souvislosti se vstupem ČR do EU a tím i rozšířenou spoluprací s novými partnerskými zeměmi. Národní agentura programu Socrates/Erasmus informovala o nárůstu o 61 % oproti předchozímu roku 2003/2004. K tomu je však nutno poznamenat, že tento veliký procentuální nárůst byl způsoben zejména

Budova Athénské univerzity

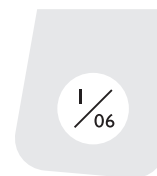
zapojením vyšších odborných škol a soukromých vysokých škol do vzdělávacího programu. Vykázaný vysoký nárůst je tedy způsoben tím, že tyto instituce v programu před rokem 2004/2005 nepůsobily a jejich mobilita byla do té doby nulová. Skutečnost je ovšem taková, že všechny vzdělávací instituce v ČR vykázaly významnější nárůst příjezdících studentů než v předchozích letech. Univerzita Karlova v tomto ohledu nebyla výjimkou. Počet příjezdících studentů se výrazně přiblížil počtu vyslaných studentů. V letošním akademickém roce 2005/2006 trend mírného nárůstu vyjezdících a výrazného nárůstu příjezdících studentů pokračuje. K dnešnímu datu evidovala Evropská kancelář 993 vyslaných a 829 přijatých studentů pro

tento akademický rok. Toto číslo se však může do konce akademického roku zvýšit. Pokud bude vývoj studentské mobility pokračovat v roce 2006/2007 stejným způsobem jako v předchozích letech, stane se Univerzita Karlova první institucí programu Socrates/Erasmus v ČR, která dosáhne vyrovnaného počtu vyslaných a přijatých studentů.

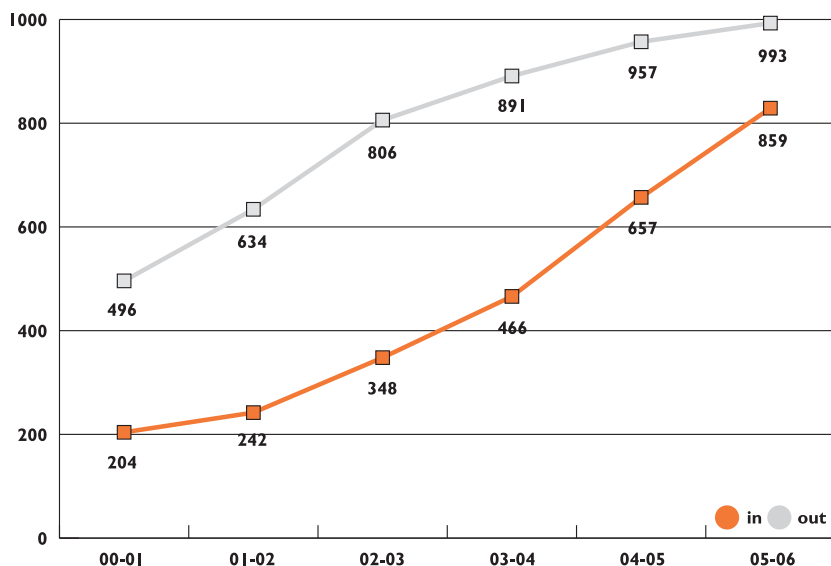
Německo, Francie a Španělsko stále zůstávají nejnavštěvovanějšími zeměmi. Zájem je i nadále projevován o země, ve kterých je možné realizovat studijní pobyt v anglickém jazyce. Kromě Velké Británie to jsou Finsko, Švédsko a Norsko. Naopak o studium v zemích nových členských států EU (zejména Polsko, Slovensko, Lotyšsko a Maďarsko) a přístupových

POČET VYSLANÝCH STUDENTŮ Z ČESKÉ REPUBLIKY

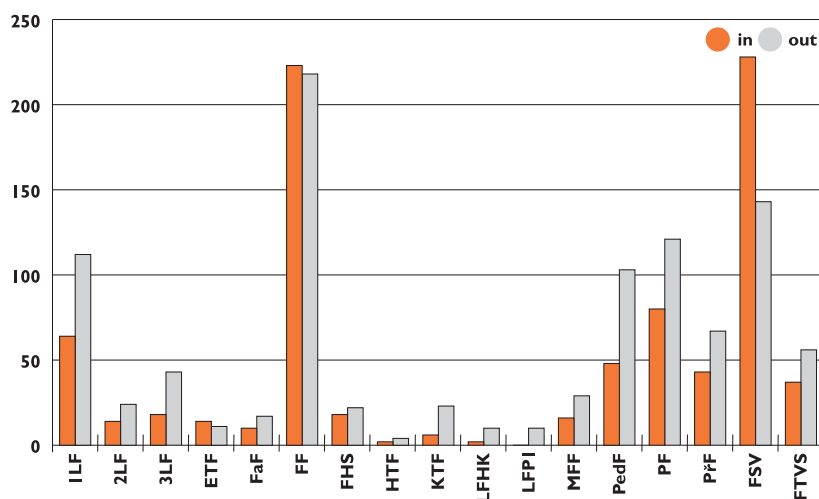
Rok	Počet studentů	% nárůst	Počet měsíců	% nárůst
1998/1999	879		4 130	
1999/2000	1 249	+ 42 %	5 980	+ 45 %
2000/2001	2 001	+ 60 %	10 477	+ 75 %
2001/2002	2 533	+ 27 %	14 355	+ 37 %
2002/2003	3 002	+ 19 %	17 384	+ 21 %
2003/2004	3 589	+ 20 %	21 495	+ 24 %
2004/2005	4 178	+ 16 %	25 298,5	+ 18 %

CELKOVÝ POČET PŘIJATÝCH A VYSLANÝCH STUDENTŮ

ROZLOŽENÍ STUDENTSKÉ MOBILITY PODLE FAKULT V AKADEMICKÉM ROCE 2005/2006

	ILF	2LF	3LF	ETF	FaF	FF	FHS	HTF	KTF	LFHK	LFPI	MFF	PedF	PF	PřF	FSV	FTVS
in	64	14	18	14	10	223	18	2	6	2	0	16	48	80	43	228	37
out	112	24	43	11	17	218	22	4	3	10	10	29	103	121	67	143	56

států (Turecko a Bulharsko) byl projevem zájem pouze minimální.

V roce 2005 pokračovala Univerzita Karlova v realizaci plánů z předchozích let:

- ▼ 1) zkvalitňování služeb pro přijíždějící studenty za účelem zvýšení atraktivity univerzity
- ▼ 2) rozšiřování nabídky cizojazyčných předmětů a rozšíření výuky českého jazyka pro zahraniční studenty. Evropská kancelář, odbor pro zahraniční styky, uspořádala Seminář podpory rozvoje studentských zahraničních klubů, které mohou významnou měrou přispět při asistenci přijíždějícím studentům – zlepšení jejich orientace po příjezdu, zprostředkování možností aktivit ve volném čase, seznámení se s kulturou a historií naší země. Semináře se zúčastnili studenti z deseti fakult UK, AS UK a pozvání přijali též zástupci Zahraničního odboru a Mezinárodního studentského klubu na ČVUT. Výsledkem tohoto semináře bylo stanovení dílčích úkolů, navázaná spolupráce a komunikace mezi jednotlivými fakultami UK a s mezinárodní studentskou unií programu Socrates/Erasmus (ESN).

V současné době působí na UK studentské zahraniční kluby při Fakultě sociálních věd (<http://intl-club.fsv.cuni.cz/>), Filozofické fakultě (<http://erasmusclub.ff.cuni.cz/>), Pedagogické fakultě (<http://www.pedf.cuni.cz/socr/club/>) a Farmaceutické fakultě. Nově vznikají kluby na PřF, 1. LF a 3. LF.

NEKONEČNÝ PŘÍBĚH FILMOVÉHO SEMINÁŘE

Milí studenti a zaměstnanci UK, milí příznivci současné kinematografie, vězte, že Filmový seminář UK pokračuje i v následující, tedy letní polovině akademického roku 2005/2006. Každé úterý v 17:30 a ve 20:00 (ve zkouškovém období pouze v 17:30) probíhají v Modré posluchárně na rektorátu UK předpremiérové projekce distribučních filmů. Máte tedy šanci je vidět ještě před tím, než se cívký rozutíkají po českých kinech. Členství ve Filmovém semináři UK stojí pouhých 100 Kč za semestr, vítání jsou studenti i zaměstnanci, známé i nové tváře. Na začátku nového semestru je třeba obnovit či založit registraci. To můžete provést 21. 2. a 28. 2. od 16 do 19 hodin právě před Modrou posluchárnou (Celetná 20, 1. patro, místnost 140). Připravte si stokorunu a průkaz studenta (zelený) nebo ISIC kartu se známku platnou pro tento akademický rok, respektive zaměstnaneckou kartu (červenou). Další informace najdete na stránkách fs.cuni.cz. Úspěchy a radost v novém semestru vám přejí organizátoři Filmového semináře!

Kvíz

Milí čtenáři,

za dobu více než šesti set padesáti let existence univerzity se měnil nejen rektorův slavnostní šat, ale i jeho povinnosti, pravomoci a funkční období. V následujícím kvízu si můžete ověřit, kolik toho víte o minulosti rektorů a o rektorech minulosti. A pokud nevíte, nezoufejte – správné odpovědi najdete na konci následující strany.

1) Funkce rektora jakožto nejvyššího představitele univerzitní samosprávy byla podle kroniky Františka Pražského zavedena zároveň se založením univerzity, doložena je však až v takzvané Karlově listině z roku 1358. První jméno rektora, které známe, patří nicméně Jindřichovi z Etwatu, jenž funkci zastával v roce 1366. Jaké bylo jeho původní postavení na univerzitě?

- a) mistr na teologické fakultě
- b) student práv
- c) student teologické fakulty

2) Základní rysy institucionální podoby univerzity určovalo dělení na univerzitní národy. Podle národů se zapisovalo do matriky, podle příslušnosti k národu byla obsazována místa v kolejích a jednotlivé národy měly do roku 1409 a Kutnohorského dekretu i stejný podíl volitelů, kteří nepřímo volili rektora. Národy byly vymezeny teritoriálně, nikoli jazykově. O jaké čtyři národy šlo?

- a) bavorský, český, polský a saský
- b) rakouský, český, slezský a saský
- c) bavorský, český, uherský a pruský

3) Volba rektora bývala ve středověku jednou z nejslavnostnějších událostí na univerzitě. Konala se na sv. Jiří a na sv. Havla, od roku 1403 pak v první všední den po těchto svátcích. Na jak dlouhou dobu byl volen rektor na přelomu 14. a 15. století?

- a) na jeden školní rok
- b) na dva školní roky
- c) na jeden semestr

4) V době, kdy kališnická univerzita v Karolinu soupeřila o vliv s jezuitskou akademií v Klementinu, pražští profesori začali do funkce rektora volit studenty z řad vlivné nekatolické šlechty. Snažili se tak získat materiální podporu. Který šlechtic byl zvolen rektorem v roce 1613?

Leopold II.

- a) Jan z Čáslavi
- b) Jan Jessenius
- c) Julius Šlik

5) V roce 1622 správu nad Karolinem převzali jezuité. Docházelo ovšem k častým rozbíhům. Jeden spor na univerzitní půdě dokonce skončil tím, že v roce 1636 studenti univerzity napadli arcibiskupa Harracha v kočáře nedaleko Karlova mostu. Co bylo důvodem jeho neoblíbenosti?

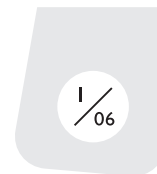
- a) odmítl funkci kancléře na univerzitě

- b) zasadil se, aby byly univerzitě odebrány ty nejlepší koleje
- c) nechal exkomunikovat studenta práv, který se ve rvačce střetl se studentem arcibiskupského semináře

6) Císař Ferdinand III. v letech 1638–1654 na univerzitě zrušil funkci rektora a řídil ji prostřednictvím svého úředníka. Jak se nazývala funkce tohoto úředníka?

- a) protektor
- b) indendant
- c) kancléř

Ferdinand III.

7) Zastoupení univerzity v zemském sněmu se očekávalo od roku 1791, kdy ji císař Leopold II. přijal mezi zemské stavy. Odkdy mohl rektor univerzity skutečně zasedat na zemském sněmu?

- a) od roku 1820
- b) od roku 1845
- c) od roku 1848

8) Kdo z následujících osobností českého veřejného života nebyl rektorem univerzity?

- a) Josef Jungmann
- b) František Ladislav Čelakovský
- c) Jan Gebauer

9) K insigniím, vyjadřujícím navenek pravomoci a odpovědnost univerzitních hodnostářů, patřilo už od středověku rektorské žezlo. Žezlo ovšem nenosí samotný rektor, ale pedel. Odkdy se datuje tato tradice?

- a) od počátků univerzity

- b) od vzniku Karlo-Ferdinandovy univerzity v roce 1654
- c) od josefinských reforem v druhé polovině 18. stol.

10) Originál současného rektorského žezla zhotovil pražský zlatník Jan Tengler v roce 1883 a v padesátých letech jej restauroval jeho vnuk Alois Tengler. Při restaurování žezlo rozdělil na dvě vzájemně sešroubované části, aby se snáze přenášelo. Jak dlouhý je po sešroubování stoněk tohoto žezla?

- a) 116 cm
- b) 131 cm
- c) 149 cm

11) K insigniím patří i katénní medaile rektora, zavěšená na 120 cm dlouhém řetězu z pětadvaceti článků. Kdo a kdy ji univerzité věnoval?

- a) Státní banka československá v roce 1928
- b) Masarykova univerzita v roce 1938
- c) České vysoké učení technické v roce 1948

12) Podoba pedelova taláru je stejná už od 16. stol. Současné taláry profesorů, děkanů, kvestora a rektora ovšem byly navrženy až ve 20. století. Původní akademický šat zrušil v roce 1784 císař Josef II. Jaký k tomu měl důvod?

- a) reorganizaci univerzity a nové rozdělení pravomocí
- b) manifestaci nadvlády státní moci nad univerzitami
- c) zbytečnou nákladnost šatu

13) Při inauguraci nového rektora se samozřejmě předává žezlo. Důsledně by se měl odevzdávat i talár, což se ovšem považuje za nevhodné a odstupující i nastupující rektor do Velké auly přicházejí již v talárech. Kromě žezla a pečeti se předávají ještě následující tři předměty nazývané „inaugurační insignie“:

- a) pečeti, klíč a prsten
- b) pečeti, medaile a prsten
- c) pečeti, klíč a kniha statut

Autor: redakce

Správné odpovědi:
11c, 12b, 13a
1b, 2a, 3c, 4c, 5c, 6a, 7b, 8b, 9a, 10b,

STAROBYLÝ RITUÁL VOLBY A INSTALACE REKTORA

Josef Petráň

Pokud lze soudit z dostupných pramenů, náležela volba a inaugurace rektora – hlavního reprezentanta univerzitní samosprávy – už ve středověku k nejslavnostnějším chvílím evropských studií generale, nejen v pražském vysokém učení. Konávala se obvykle dvakrát do roka, pro semestrální funkční období, a to v pevně stanovené dny o sv. Jiří (tehdy 23. dubna) a o sv. Havlu (16. října), později od roku 1403 první všední den po těchto svátcích. Termíny nebyly vybrány náhodně, v tradiční kultuře uvedené svátky členily účetně administrativní pololetí. O sv. Jiří a sv. Havlu vrchnosti vybíraly povinné stálé peněžní platy od poddaných, k těmto dnům se stanovila splatnost různých finančních závazků a jejich bilančování, tudíž i rektor skládal akademické obci účty jako správce univerzitního majetku. Vzhledem k tomu, že týž rektor mohl být zvolen několik semestrů za sebou, stávalo se, že volby bývaly jednou za rok.

Pražská univerzita byla po vzoru pařížské organizována jako instituce čtyř univerzitních národů. Nebyla to nacionální, jazykově vymezená společenství, ale korporace sdružující členy akademické obce, učitele i studenty pocházející z vymezeného teritoria v rámci hlavní působnosti univerzity. V Praze to byly národy český, bavorský, polský a saský, které se do roku 1409 paritně podílely na správě univerzity. Výrazem toho bylo i výsadní právo národů volit rektora, který byl odpovědný takto členěné akademické obci. V praxi to vypadalo tak, že každý národ vybral po jednom zástupci, tito čtyři členové zvolili sedm osob a ty pak při aktu volby jiných pět členů univerzitní obce, kteří konečně zvolili nového rektora. Složitý systém nepřímých voleb odpovídal vztahům mezi národy, které byly neseny soupeřením o vliv na univerzitě. Nešlo jen o to, který národ prosadí svého kandidáta na rek-

tora, ale také o přidělování míst v kolejích a jiné záležitosti, při nichž byly v sázce nejen honorární, ale i materiální finanční výhody.

Podmínkou pro zvolení bylo, aby kandidátem byl muž (Univerzita Karlova ostatně podnes neměla ani nenavrhovala rektorku), narozen z lože manželského, nejméně pětadvacetiletý klerik aspoň nižšího svěcení, žijící v celibátu (to platilo do roku 1610). Nemohl to být řeholník vzhledem k tomu, že příslušníci mnišských řádů, vázání pravidly jiné komunity, nebyli – podle statutu pařížské univerzity – považováni za členy akademické obce a nepodléhali jurisdikci jejího rektora. To jim ovšem nebránilo v tom, aby studovali a působili na univerzitě.

Přes veškerou snahu pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic jako kancléře univerzity udržet jednotný řád života všech čtyř fakult, společenství juristů, uvklé pravidlům vysokého učení boloňského typu, přiznávalo velkou, ne-li rozhodující roli ve správě fakulty studentské části akademické obce. Vedlo to k tomu, že v letech 1372–1419 v Praze vedle sebe působily dvě univerzity s vlastní samosprávou. Ta třífakultní – fakulty svobodných umění, lékařská a teologická – se přidržela řádů učení pařížského a volila rektora z řad profesorů, druhá, universitas juristarum studii Pragensis, instalovala vždy na jeden školní rok vlastního rektora. Býval to student, případně bakalář, vzhledem k odlišné sociální skladbě akademické obce fakulty. Do funkce bývali vybíráni vesměs urození šlechtici vyšších církevních hodností.

Průběh volby a inaugurace rektora

Od roku 1386 mělo pražské vysoké učení důstojné místo k slavnostním shromážděním, velkou aulu přestavěnou z někdejší hodovní síně dvorního bankéře Rotleva, v paláci, který tři roky předtím věnoval

král Václav IV. Karlově koleji. V Karolinu se dodnes koná – a téměř vždy konala i v minulosti – volba rektora, jenž tu má i své sídlo.

Slavnostní událost bývala oznamována s dostatečným předstihem vyhláškou přibitou na vratech Karolina. Na shromáždění akademické obce v stanovený den podle scénáře rituálu nejprve stávající rektor „složil“ svůj úřad a přidal různá napomenutí a obvyklé morální sentence. Po připomenutí pravidel třístupňové volby, když postupně všichni vybraní volitelé složili odstupujícímu rektorovi přísahu, že se nedopustí žádného podvodu, se pět přímých volitelů odebralo stranou k vlastnímu aktu volby, na který měli vymezenou hodinu času. Rozhodli buď jednomyslně, nebo většinou hlasů. Následně byl v aule sdělen výsledek volby, jméno Jeho Magnificence. Shromáždění pak s tím vyslovilo svůj souhlas.

Přísná opatření k udržení kázně při volbě jako by nasvědčovala tomu, že univerzitní národy věděly své o lajdáctví, nedochvilnosti a jisté lhostejnosti části členů obce. Za nedodržení času, jedné hodiny při jednotlivých částech volebního aktu, hrozila volitelům nemalá pokuta. Kdyby se některý z nich zdráhal čestnou úlohu přijmout nebo odešel dřív, než volba skončila, byl by prohlášen za krivopřísežníka se vším, co k tomu v újmě na cti náleželo. Z dnešního pohledu zaráží, že i zvolený rektor byl nucen a zavázán úřad přijmout, a to hned při vyhlášení volby, nebo – pokud nebyl ve shromáždění přítomen – následujícího dne, jinak by zaplatil vysokou pokutu a mohl by být i vyloučen z univerzitní obce. Jedinou uznávanou polehčující výmluvou bylo to, že již někdy předtím zastával funkci rektora. Stejně přísně postupovala obec vůči tomu, kdo měl proti zvolenému námítky. Dotyčný je musel protokolárně vznést na

shromáždění při oznamování výsledků volby, a pokud je do dvou týdnů nedoložil nebo nebyly uznány, byl potrestán nejvyšším trestem – byl zbaven všech univerzitních práv a svobod.

Instalace, komendace, konfirmace, investitura nebo, jak dnes říkáme, inaugurace rektora bývala ještě slavnostnější než sama volba. Konávala se do osmi dnů po volbě, na jaře obvykle o svátku sv. Marka (25. dubna) nebo první neděli po sv. Jiří, na podzim o sv. Lukáši (18. října) nebo první neděli po sv. Havlu, a bývali k ní pozváni vedle akademické obce i vzácní hosté a univerzitní mecenáši.

Na shromáždění ve velké aule Karolina přednesl nejprve některý z děkanů nebo vážený mistr pochvalnou řeč, po ní byla připomenuta ustanovení statut a slavnost vyvrcholila rituálním předáním symbolů rektorského úřadu. Instalovaný rektor převzal od předchůdce prsten jako znak nerozdělného pouta s akademickou obcí, pečeti zavěšené na řetězu důstojenství a knihu statut obsahující univerzitní zákony, na něž vzápětí přísahal, dříve než proslovil inaugurační projev. V přísaze stvrdil, že je členem univerzitní obce, není ženatý ani mnich a slibuje plnit všechny statutární povinnosti.

Důležitou součástí instalace bylo i předání univerzitní matriky a pokladní vyúčtování v přítomnosti členů rady. Teprve potom odstupující rektor dostal absolutorium a mohl nastoupit nový. Zároveň býval v shromáždění oznámen a schválen vicerektor (prorektor), členové univerzitní rady – konsiliárové, vybraní zvoleným rektorem z návrhů podaných jednotlivými národy, a dva výběřčí, kteří spravovali univerzitní pokladnu.

O tom, jak se vyvíjel rituál instalace v nejstarším období univerzity, mnoho nevíme. Kdy se jeho součástí stalo oblékání nového rektora do skvostného obřadního šatu kardinálské červeně, lemovaného královským hermelínem, nebo odkdy před ním nosili dva mladíci v slavnostním průvodu žezla, povědět nemohu. Soudím však, že tomu tak bylo před koncem 14. století, v jeho poslední třetině, kdy se život pražského učení ustálil v obvyklých evropských formách.

Talár rektora

Talár rektorského pedela

Volby a politika

Podstatná změna v životě univerzity po vyhlášení králova Dekretu kutnohorského v roce 1409 se při volbě rektora projevila tím, že rozhodující slovo měl nadále český univerzitní národ, jenž v prvním kole výběru volitelů získával tři hlasy proti jednomu hlasu ostatních národů. Královo rozhodnutí bylo velkým zásahem do univerzitní autonomie. Až dosud pražský arcibiskup jako univerzitní kancléř neomezoval svobody obce při volbě rektora. Teď panovník nejenže upřednostnil jeden z národů, zvolený rektor musil navíc přísahat od roku 1409 věrnost Českému království. Byla to v prvním momentě reakce na hromadný odchod většiny členů cizích národů z Prahy; demonstrativně jim odmítli změnu v samosprávném rozhodování. V duchu panovníkových politických cílů se nesla i následující volba jednoho z viklefistů v reprezentaci českého národa, Mistra Jana Husa, rektorem. Král Václav zasahoval i nadále do akademických svobod; z jeho příkazu se od roku 1417 konaly volby rektora vždy jen jednou ve školním roce.

Skrovná pohusitská zemská univerzita o jedné fakultě pod správou utrakvistů měla jistou potíž, když chtěla podržet zvyk volby podle národů. Problém byl v tom, jak obstarat jeden hlas cizích národů. V praxi si s tím zprvu velkou starost nedělala, dokud si důsledný školský reformátor mistr Vavřinec Benedikt

z Nudožer v roce 1611 neumanul, že antikvovaný článek o rozdělení hlasů se nebude jen číst ze statut, ale uvádět ve skutek. Bývalo to pak většinou tak, že jeden hlas pro nationibus ve volbě odevzdal učitel německé luteránské školy od sv. Salvátora v Praze, pokud se nenašel ochotný kandidát mezi profesory.

O samotném aktu volby víme z mnoha pramenů víc než z časů předchozích. Přidržel se pokud možno dávných zvyklostí. Jen se snad sluší připomenout, že volbu řídil děkan artistické (pozdější filozofické) fakulty, jež jako jediná pokračovala z někdejších čtyř fakult. Údajně „po způsobu, který nalezl v starých pamětech univerzitních“ mistr Marek Bydžovský, od roku 1594 v čtyřkolové volbě vybírali volitelé postupně ze čtyř jediného kandidáta. Vedle toho měli, pokud by se chtěli přidržet Dekretu kutnohorského, během jedné hodiny, jež byla k volbě stanovena, zvolit z 18 kandidátů národa českého a šesti návrhů za ostatní národy šest univerzitních radů – konsiliárů. To se teď ovšem stávalo pouhou formalitou – bývalo voleno pět až osm radů. Právo hlasovat první měl děkan a ten také vyhlášoval z katedry ve Velké aule výsledek.

Slavné inaugurace a filozofické svačiny

Inaugurace se měla konat nejdéle do osmi dnů v neděli nebo ve svátek, což se ne

• Slavnostní ceremonie

Talár prorektora

Talár kvestora

Talár profesora

vždy podařilo stihnout. Bývala na zemské univerzitě pod kališnickou patronací slavena s ještě větší okázalostí než dříve. Rektor totiž nebyl jen představitelem univerzity, ale rovněž správcem partikulárních městských škol v království, jejichž síť v předbělohorské éře univerzita na svou dobu úspěšně organizovala. Pozvánky na inauguraci pak musely být doručeny příznivcům a mecenášům v metropoli i správcům městských škol, kteří se jako studenti či absolventi vysokého učení na tuto slavnostní příležitost zvláště těšili a také se za pozvání náležitě odvděčili pozornostmi podle vkusu a možnosti. Po tehdejšímu zvyku dávaly se pocy a dary v naturáliích. Rektor Bacháček, oblíbený městskými radami a učiteli, si poznamenal, že při své předposlední confirmaci v roce 1610 – byl rektorem devět funkčních období, 1603 až 1612 – dostal od litoměřického senátu dva soudky vína, od českobrodského učitele mistra Mathiadese kapouna; rektor malostranské latinské školy mu poslal krmenou husu, droby a 16 ptáček, jiný z mistrů prase, další šest kvíčal, když nepočítám pár kuřat nebo ovoce od svatohavelského regenschorihho, další čtvrt prasete a jiné drobnosti.

Je otázka, zda víc příprav vyžadoval dopolední program inaugurace v Karolinu nebo sváčina, jež po něm následovala. Slavnost začínala v devět ráno obřadním průvodem, v jehož čele nesl pedel univer-

zitní statuta, pečetidla obce i rektorovo, spolu se šarlatovým pláštěm, do něhož byl potom během instalačního rituálu nový rektor přioděn. Za ním kráčel univerzitní notář, dva mladíci s žezly, odstupující a zvolený rektor, pokud nešlo o jednu a tutéž osobu při opakování funkce, zvolení radové spolu s děkanem artistické fakulty; všichni důstojně v náležitém akademickém oděvu.

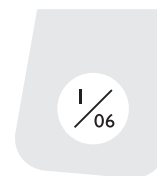
Když se usadili, pronesl děkan z katedry laudatio. Latinská řeč měla posluchače přesvědčit, jak se dotyčný řečník výtečně hodí k tak vznešenému úkolu. A jak účastníci odhadovali, řečník mluvil někdy k všeobecné nůdě i víc než hodinu. Podle povahy jeden břitce zaútočil na anonymní pomlouvače učení; takže si můžete domýšlet, zda mnil potulné humanisty, kteří se s oblibou posmívali scholastickému způsobu výkladu, nebo nějaké domácí protivníky staroutraktivismu. Jiný hýřil vlastní elokvencí, citáty z Aristotela, Cicerona či Vergílie.

Následoval hlavní akt obřadu instalace, v němž nový, případně staronový rektor přísahal, že se bude řídit statuty univerzity a dbát na to, aby i ostatní členové akademické obce je zachovávali. Jak již bylo zmíněno, sliboval rovněž věrnost králi a království, k čemuž od časů Jiřího z Poděbrad přibyla přísaha na kompaktnost, která prakticky zabránila přístupu k úřadu odpůrcům utraktivismu. Potom předal odstupující rektor (v případě, že

pokračoval ve funkci, prorektor) statuta a insignie. Přitom pronesl slavnostní formulí confirmo, proclamo, pronuntio a ustanovený rektor vystoupil za vyšší katedru, aby proslovil první exhortu či deklamaci k shromážděné obci. Bývala někdy skoro tak dlouhá jako úvodní řeč děkanova. Zmíněný již rektor Bacháček si poznamenal při instalaci v roce 1599: „Já však mluvil méně, poněvadž žáci odešli na pohřeb...“

Nakonec většinou, protože instalace bývala před začátkem školního roku, četl notář z nižší katedry výklad statut, v němž všechny napomínal, aby poslouchali magnifika a jeho radu, hleděli na slušné mravy v odívání, čistotě těla i v chování a nezapomněli se dát zapsat do univerzitní matricy, pokud tak již neučinili. Zvláště studentům byla určena napomínka, aby se stranili lidí neučených a zlých, s učenými aby žili v přátelství, vyhýbali se krčmám a nestydatým divadlům, zejména v noci, rovněž lehkým ženám, kostkám a kartám. Měli chodit pravidelně na přednášky a disputace, doma si látku opakovat, nelenošit, netoulat se a nenosit zbraň. Ti, kteří bydlili v kolejích, což se týkalo mistrů i studentů, ať se chovají, jak se sluší „v domech moudrosti zasvěcených“, a nepodnikají nic bez porady s rektorem. Následovala napomenutí učitelům městských partikulárních škol, aby se řídili rektorovými pokyny, zejména pak, aby si hleděli výuky, nevzdalovali se ze školy

nikdy déle než na dva dny, neloudili si vzájemně žáky, nehádali se a nemstili.

Tím končila instalace ve velké aule, k níž kolegové a přátelé rektorovi, jakož i literáři z městských škol skládali a vydávali oslavné latinské verše. Diváci i aktéři se v slavnostním průvodu mohli odebrat k filozofické svačině, jinak řečeno sympoziu. Jen jednou v dlouhém období se slavnost pokazila, když v roce 1589 šestapadesátiletého rektora Petra Kodicilla, odstupujícího po sedmi funkčních obdobích, v aule ranila mrtvice.

O svačině, na kterou hosté přispívali věcnými dary, se šířit nechci. Jen okrajově připomínám, že po čtvrté instalaci Bacháčkově v roce 1606 vydrželi jeho přátelé slavit do čtyř hodin ráno. Zvlášť okázalá před veřejností bývala symposia v posledním předbělohorském desetiletí, v časech, kdy karolinské učení bylo vtlačeno do stavovské protihabsburské opozice. Po vzoru některých evropských akademií několik let za sebou volili v Karolinu rektory studenty, mladíky z rodin šlechtických opozičních politiků. Poprvé se tak stalo v roce 1613, kdy byl zvolen a náležitě se prezentoval o svačině, méně však již při deklamaci v aule, Julius Šlik, syn luteránského předáka a defensora Rudolfova Majestátu (listiny svobod, kterou si stavové vynutili na panovníkovi v roce 1609) hraběte Jáchyma Ondřeje Šlika. O náležitou hostinu se stavovští politici postarali také po instalaci posledního předbělohorského rektora Jana Jesenského roku 1617, lékaře, který se potom osvědčil v jejich diplomatických službách a skončil za to na popravišti v roce 1621.

V nádheře baroka

Rozkvět výpravy a barevnosti, nejen při instalaci rektora, ale ve všech univerzitních slavnostech, vyvrcholil v barokní době, po sjednocení klementinské jezuitské akademie s karolinskou univerzitou císařským unijním dekretem v roce 1654. Kurs konfesijně politického programu nejlépe vystihuje změna slibu rektora na kompaktní v přísahu na Neposkvrněné početí Panny Marie.

Hlavní slovo při organizování sjednoceného učení neměli však jezuité, kteří

iniciovali tuto změnu inaugurační přísahy, ale panovník. V desetičlenné univerzitní radě, zvané teď akademický magistrát, který volil rektora, proto přibyl zeměpanský úředník – superintendent, jenž měl v případě nerozhodného hlasování rozhodující hlas. Zcela se změnilo zásadní ustanovení středověkých statut, že rektorem nemůže být řeholník. Na druhé straně císařský reskript z roku 1659 jednoznačně předešel tomu, aby univerzitu zcela ovládli jezuité. Stanovil, že na pražském učení, kde byly obnoveny někdejší čtyři fakulty, jež existovaly v době předhusitské, se mají nadále střídát v úřadě rektora vždy po roce profesori duchovních a světských fakult. A to v pořadí fakult právnické, teologické, lékařské a filozofické, aby nedošlo k víceleté kumulaci funkce v rukou jezuitů z klementinské teologické a filozofické fakulty.

Veškerou sociokulturní figuraci barokní epochy prolíná výrazně smysl pro festivity. Slavnostní oděv rozlišoval barevně navenek členy jednotlivých korporací. Krátký hedvábný plášť bez rukávů – epomis červené barvy, s límcem a lemem z hermelinové kožešiny, se přičlenil k rektorským insigniím odevzdávaným v inauguračním rituálu. Ve scénáři pak v průvodu vedle pedela s rektorským žezlem přibylí čtyři další s žezly fakult a fakultní hodnostáři, všichni ve slavnostních oděvech. Obřad se nekonal v karolinské aule, nýbrž v kostele P. Marie před Týnem (do roku 1872), kde k umocnění dojmu slavnosti bylo využito nejen chrámového prostoru, ale i hudby. K insigniím jako symbolickým rekvizitám rituálu předávání úřadu přibyla rektorská medaile na řetězu důstojenství.

Občanská strohost

Jinak pohlížel očima dvorních radů na univerzitní autonomii a slavnosti akademické obce tereziánský a josefínský osvícensko-absolutistický režim. Neměl pochopení pro svobody akademické korporace, tím méně pro její starobylé tradice. Nejraději by viděl profesory jako státní úředníky příslušné odborné kvalifikace, pověřené vyučováním a výchovou spolehlivých byrokratů, za něž pokládal i duchovní a lékaře, případně vojenských a přírodo-

vědných technologů. Císař roku 1784 zrušil akademický šat s tím, že na znamení důstojenství postačí hodnostáři při inauguraci a jiných slavnostech na občanském nebo církevním oděvu medaile zavěšené kolem krku na stužce, později na řetězu. Od roku 1815 oblékali profesori při obřadech slavnostní úřednické uniformy, které potom v polovině 19. století vystřídal obligátní frak.

Nové oblečení vyjadřovalo navenek podstatné vnitřní proměny, jež se na univerzitách v té době udály. Týkalo se to i voleb rektora. V roce 1802 se systém vrátil k nařízením zákona z roku 1760, podle kterých fakulty tvoří doktorské sbory, rozumí se všichni promovani s doktorským titulem na té které fakultě, spolu s inkorporovanými absolventy cizích vysokých škol. Doktorát neměli všichni vyučující na fakultě, spojeni ve sboru profesorském. Jen doktoři tvořili akademický senát, jenž z řad doktorů (i externích) volil rektora. Zrušil to až zákon v roce 1873, když vyloučil doktory, kteří nebyli členy profesorských sborů, ze svazku učení.

Sama volba spolu s inaugurací zůstávala výrazem hájených samosprávných svobod korporace přesto, že řízení univerzit v celé monarchii bylo podřízeno od roku 1802 dohledu státních úředníků – studijních direktorů na fakultách. Tuto svobodu zachovala i radikální Thunova školská reforma v roce 1849. Poměrům odpovídal status pražské univerzity jako zemského stavu, s virilním členstvím rektora v zemském sněmu, potvrzený zřízením zemským v roce 1861.

Zákon z roku 1873 o univerzitní organizaci předával volbu rektora profesorským sborům fakult, které namísto zrušených doktorských sborů volily rovněž akademický senát. Byli v něm vedle rektora a prorektora, kterým se teď automaticky stával rektor z předešlého roku, děkani a proděkani, spolu s jedním členem z každého profesorského sboru, zvoleným na tři školní roky. Volby rektora bývaly dvoukolové; profesorský sbor každé fakulty zvolil čtyři své členy jako přímé volitele rektora.

Volební zvyklosti zůstaly jinak zachovány s tím, že odstupující rektor mohl být

• Slavnostní ceremonie

Inaugurační insignie z roku 1901: klíč a pečetidlo

volen znovu. Zprávu o volbě, konané zpravidla v druhé polovině předposledního měsíce studijního roku, musil odstupující rektor neprodleně podat vídeňskému ministerstvu kultu a vyučování, aby ministr mohl nového rektora formálně potvrdit.

K slavnostní inauguraci zval odstupující rektor hosty tištěným oznámením. Konávala se zpravidla začátkem studijního roku, na rozdíl od dřívějších dob ve všední den, nejčastěji mezi 3. až 5. listopadem. Znamením toho, že se obřad stal během času profánním, je, že byl v roce 1873 pře-

nesen z Týnského chrámu do Velké auly Karolina. Z rituálu zmizela složka náboženská, kterou připomínala už jen tradiční symbolika na insigniích. Po rozdělení Karlo-Ferdinandovy univerzity na českou a německou v roce 1882 obě univerzity konaly volbu rektorů i jejich inauguraci v Karolinu.

Proměny 20. století

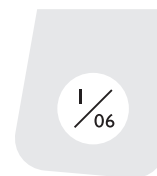
Program inaugurace se ustálil v podobě, kterou známe dnes. Z rituálních částí zůstal slavnostní průvod na začátku a na konci i převzetí insignií novým rektorem,

spolu se slibem jako vrcholem obřadu. Věcným obsahem zůstává úvodní zpráva odstupujícího rektora za uplynulý školní rok a inaugurační přednáška nového rektora na konci, jež se týká problematiky jeho oboru a má širšímu publiku srozumitelně přestavit jeho vědní erudici. Představu o tom získáme z inauguračních brožur, vydávaných pravidelně univerzitou od roku 1907/8, kde se publikovala zpráva odstupujícího i přednáška nastupujícího rektora. První republika od roku 1918 zachovala svobodu volby s tím, že zpráva spolu s žádostí o potvrzení nového rektora se podávala ministerstvu školství a národní osvěty. Ministr mohl potvrdit zvoleného na obou pražských univerzitách, jen pokud měl rektor československé státní občanství, což se považovalo za samozřejmost.

V časech, kdy se v Evropě šířila jistá renaissance univerzitních festivit, zavedly jak Univerzita Karlova, tak Německá univerzita v Praze znovu obřadní šat. Soukenné taláry, odvozené z renesančně humanistického oděvu učenců – reverendy, obnovila UK v roce 1922. Nosili je zprvu rektor a děkani fakult. V době rekonstrukce Karolina se slavnosti přesunuly na Právnickou fakultu. Slavnosti v obnovené aule Karolina, hlavně oslavy šestistého výročí založení pražského učení v roce 1948, i když už ve stínu totalitního režimu, vedly k podstatnému rozšíření členů akademické obce, oblékajících se do obřadních talárů.

Zbytky samosprávy univerzitní korporace odstranil zákon o vysokých školách v roce 1950. Rektor přestal být volen, jmenoval ho prezident republiky na návrh vlády pro období tří let. Kandidáta vybíral nově zřízený Státní výbor, který měl napřed vyslechnout názor, víceméně poslušné přikývnutí univerzitní rady. Ve skutečnosti býval rektor určen rozhodnutím Ústředního výboru KSČ, jak je zřejmé z archivních pramenů. V radě univerzity tehdy byli prorektoré (nikoli už jediný prorektor), jež jmenoval ministr školství, děkani a proděkani fakult a zástupci učitelů, rovněž tajemník jako dohlížející státní zaměstnanec pověřený stranickými úkoly a nově též vybraní a stranicky pověřený zástupci studentů a zaměstnanců.

FOTO: JIŘÍ PLOUHAR

Rektorský prsten

V zákoně z roku 1956 (č. 46/1956 Sb.), který doplňoval předpisy o vysokých školách, se už nemluví o délce funkčního období rektora, pouze se tu říká, že ho jmenuje a odvolává prezident republiky na návrh vlády. Podle toho také nově ustanovený rektor, někdejší generál Jaroslav Procházka, úřadoval od roku 1958/59 osm let, dokud nový zákon z 16. března 1966 (č. 19/1966 Sb.), který byl produktem určité politické oblevy, znovu nezavedl volbu rektora tajným hlasováním členů vědecké rady vysoké školy, a to na tříleté funkční období. Návrh na jmenování předkládala prezidentovi nadále vláda; rektor mohl být volen nejvýše dvě po sobě jdoucí volební období.

Profesor MUDr. Oldřich Starý z Fakulty všeobecného lékařství byl v roce 1966 opět voleným rektorem. Jeho nástupce, profesor MUDr. Josef Charvát, zvolený v roce 1969, za dozívání euforie z uvolnění politických poměrů, zmrazené okupací státu spojeneckými vojsky, nebyl již v začátku „normalizace“ novým ministrem školství schválen. Nahradil ho

počátkem ledna 1970 rektor vybraný a vnucený z vyšších stranických míst, i když ho formálně volila na poměry aktualizovaná vědecká rada univerzity. Po uplynutí dvou období ve funkci ho podobným způsobem volby střídal jeho nástupce, který měl 16. září 1976 skrovnou inauguraci ve Vlasteneckém sále Karolina. Byla to poslední volba a poslední inaugurace za života režimu. Zákon z roku 1980 (č. 39/1980 Sb.) se vrátil k jednoduššímu způsobu řízení, když stanovil, že rektora jmenuje a odvolává prezident Československé socialistické republiky na návrh vlády, a délku jeho funkčního období neurčil.

Spějeme odtud zkratkou k minulosti ještě živé paměti, kdy v nadějně a euforické náladě změn politického systému byl zvolen a v lednu 1990 nastoupil do úřadu profesor Radim Palouš, dříve disident a chartista. Krátce nato byl vydán nový vysokoškolský zákon, zajišťující opět svobodné právo univerzity volit si svého rektora. Vlivem atmosféry doby se revolučně změnila podoba akademického

senátu jako samosprávného zastupitelského orgánu, voleného akademickou obcí. Ten tajným hlasováním volí rektora a podává prostřednictvím ministerstva školství návrh prezidentu republiky na jeho jmenování.

V tříletých intervalech se opět ve velké aule Karolina koná vždy v únoru slavnostní inaugurace v duchu starobylé tradice pražského učení. Nový rektor, zvolený v říjnu předešlého roku, tu symbolicky přejímá žezlo jako odznak své příští pravomoci nad celou akademickou obcí, obřadní secesní klíč, k tomu účelu zhotovený na návrh výtvarníka Franty Anýže v roce 1901, znamená správu všeho majetku a jmění univerzity rektoru svěřené, stejně jako pečetidlo původem z téže dílny, vyjadřující symbol všech práv univerzity státem svěřených a propůjčených. Rovněž prsten – znamená nerozdílného pouta s celou akademickou obcí. Konečně pak odstupující rektor sejme svůj řetěz důstojenství s medailí a dekoruje jím nového rektora s žádostí, aby vložení ruky na žezlo jako symbol rektorského úřadu slíbil, že bude vždy podle svého nejlepšího svědomí a ze všech sil hájit práva, jež ze zákona náležejí vysokému učení, o jehož rozkvět a svobodný rozvoj vědních disciplín na něm pěstovaných bude vždy usilovat, a dále že bude dbát toho, aby všichni členové akademické obce plnili své povinnosti k prospěchu univerzity i vědy a všeho lidstva.

Nikdo nebude na pochybách, že hlavní náplní univerzitního života nemohou být slavnosti, že se tu homo faber – člověk tvořivý – snaží obohatit poznáním a pít se po pravdě. Nicméně člověk je nezbytně i homo festivus, a to i člověk moderní, jenž se vzdálil tradiční kultuře, která se v rituálu inaugurace předvádí. Některé z evropských univerzit slavnostní rituály odvrhly jako historickou veteš, jiné je naopak zavádějí. Vzdávající technologická moc moderního člověka v přírodním i lidském kosmu, jeho dávná snaha uchopit vše, co je vně, a za pomoci vědy to osvojit do vlastnictví ke své potřebě, nezbavila lidi naší doby schopnosti prožívat slavnostní chvíle jako okamžiky pohody ve shonu každodennosti.

Slavnostní ceremonie

KDO JE TEN PÁN? A CO TO POVÍDÁ? ANEB SLOVNÍČEK POJMŮ ZE SLAVNOSTNÍCH CEREMONIÍ UK

Velkolepý zvuk varhan Velké auly Karolina při promociích nahlodá i otrlé cyniky. Barevnou tubu se smotaným ručním papírem diplomu a záhadnou zkratkou Q.B.F.F.Q.S. nedostává člověk každý den. Stejně tak každý den nepotká honorabiles, případně Jeho Magnificenci. K rychlé orientaci v promočních frázích poslouží malý slovník.

Aula – slavnostní síň. Nejznámější je Velká aula v Karolinu. Auly však můžete najít na všech fakultách univerzity. Někdy pod krycím názvem „velká posluchárna“.

Doktor honoris causa – (čestný doktor) je čestný titul, který univerzita uděluje vynikajícím osobnostem za jejich zásluhy o vědu, umění, stát atp. Čestné doktoráty Univerzity Karlovy jsou ve světě velmi ceněny.

Imatrikulace – slavnostní akt, při kterém nově přijatí studenti skládají akademický imatrikulační slib. Přesně stanovený rituál, kterým UK přijímá nováčky do své akademické obce, má v paměti fixovat závaznost imatrikulačního slibu.

Inaugurace – nástup (instalace) rektora v novém akademickém funkčním období. Je podobná imatrikulaci, liší se pouze honosností poctěného a počtem plných demižonů, které doveze moravské příbuzenstvo.

Insignie – výsostné znaky instituce, jejíž moc se přenáší na hodnostáře, kteří jsou oprávněni jich užívat. Univerzitní insignie mají původ ve středověku a užívají se při veřejných slavnostech (inauguracích, imatrikulacích, promociích). Jejich význam se však od středověku trochu změnil. Kdysi byly výsostným znakem univerzity a také výrazem zvláštního postavení univerzity ve společnosti, v současné době mají insignie spíše symbolickou funkci. Mezi insignie Univerzity Karlovy patří například žezla (sceptra), medaile rektora a děkanů zavěšené na řetězech, dále pečeti, prsten aj.

Žezlo – sceptrum, někdejší odznak pravomoci a odpovědnosti akademických hodnostářů. V současnosti je zvykem, že ve slavnostním průvodu chodí zřízení – pedelové (viz dále) – před akademickými funkcionáři a nosí tyto výsostné znaky rektora a fakult. Nejstarší z dnes užívaných žezel je žezlo rektorské, dále se užívá žezlo lékařských fakult (ty mají jedno společné), fakulty právnické, filozofické, katolické teologické. Všechna tato žezla byla zhotovena po rozdělení univerzity na českou a německou v roce 1882. S přibýváním nových fakult jsou doplňována další žezla. Všechna jsou v době mezi slavnostmi pod zámekem v trezorech poblíž Velké auly v Karolinu. Medaile – vyjadřovala státní propůjčení funkce členu akademické obce. Ve stejném trezoru jako žezla leží i medaile rektorská, kterou rektor přebírá při své inauguraci. Dnes užívanou medaili dostala Univerzita Karlova k jubileu svého založení v roce 1948 od ČVUT, jejím autorem je Otakar Španiel. Na líci je oraz pečeti pole nejstaršího pečeti pole – znak Univerzity Karlovy s opisem: Rector Magnificus Universitatis Carolinae Pragensis, na rubu pak opis Univerzity Karlovy České vysoké učení technické. Řetěz je složený z 25 článků dvojnásobně provlékaného uzlu.

Medaile akademických hodnostářů – děkanů – jsou novější, z roku 1959, se znakem Univerzity Karlovy (obrazem pečeti pole) na líci a státním znakem na rubu. Medaile jsou zavěšeny na stříbrných pozlacených řetězech.

Pečetidlo – univerzitní pečetidlo bylo zhotoveno hned v počátcích pražského vysokého učení. Je jednou z nejvýznamnějších památek Univerzity Karlovy. Obraz pečeti pole se podle statutu UK stal

jejím znakem. Klečící král český a římský na něm podává oběma rukama svatému Václavovi složenou zakládací listinu s visící pečeti – jde o symbolické vyjádření toho, že panovník odevzdává univerzitu navěky pod ochranu sv. Václava, patrona České země. Opis stříbrného pečeti: Sigillum Universitatis Scolari Studii Pragensis.

Koho jak titulovat? – Při univerzitních ceremoniálech se zachovává tradiční hierarchie latinských oslovení akademických hodnostářů. Rektor nebo prorektor se oslovuje „Vaše Magnificence“ (vznešenosti), děkan či proděkan jsou nazýváni „spectabilis“ (slovutný), promotor „honorabilis“ (ctihodný) a stejně jsou „honorabiles“ i profesoři.

Kolegium – poradní sbor rektora nebo děkana. Tento výraz také znamená přednáškovou síň, například na Právnické fakultě.

Kvestor – zabezpečuje hospodářský a správní chod školy a řídí rektorát. Je ekonomickým zástupcem rektora. Podle nového vysokoškolského zákona je řazen mezi orgány vysoké školy.

Orgány UK – samosprávnými orgány jsou akademický senát, rektor univerzity, vědecká rada a disciplinární komise. Dalšími orgány jsou kvestor vysoké školy a správní rada.

Pedel – zřízenec fakulty, jehož úkolem je nosit při slavnostních příležitostech žezlo, ať už rektorské, nebo fakultní. Pedel byl ve středověku najímán rektorem jako úřední posel a sluha. Mimo jiné ústně tlumočil rektorovy vzkazy členům univerzity. K jeho povinnostem

Slavnostní ceremonie

patřily i další činnosti; vypomáhal v rektorské kanceláři a vykonával dozorčí pochůzky po posluchárnách, o kterých pak podával rektorovi zprávy.

Promoce – slavnostní předání diplomů absolventům univerzitního studia. Dnešní obřad promoce je nově komponovaným rituálem. Přešťastný absolvent při něm slibuje (buď slovem „Slibuji“ nebo latinskou frází s obdobným významem „Spondeo ac polliceor“) věrnost etickým zásadám studovaného oboru. Součástí slibu je i symbolické přiložení dvou prstů pravé ruky po způsobu přísahy na fakultní žezlo (Pozor! Nesahat!). Podání ruky promotorovi, od kterého absolvent přijímá diplom, potvrzuje vztah k univerzitě.

Prorektor – zastupuje rektora v určitém rozsahu. Je jmenován rektorem po vyslovení souhlasu Akademického senátu. Podobně jako akademičtí funkcionáři může stejnou akademickou funkci

vykonávat nejvíce dvě po sobě jdoucí tříletá (nově od 1. 1. 2006 čtyřletá) funkční období.

Q.B.F.F.Q.S. – záhadná zkratka latinské pozdravné formule, kterou najdete na každém diplomu Univerzity Karlovy. Sedm písmenek kóduje latinskou frází: „Quod bonum, felix, faustum, fortunatumque sit.“ – Necht je to k dobru, štěstí, zdaru a blahu.

Rektor – je nejvyšším představitelem vysoké školy, řídí ji, zastupuje a jedná jejím jménem. Rektora jmenuje a odvolává na návrh Akademického senátu vysoké školy prezident republiky. Funkční období rektora je v současné době čtyřleté, funkci může vykonávat nejvíce dvě po sobě jdoucí funkční období. Při slavnostních ceremoniích ho poznáte podle šedého kožešinového límce na purpurovém taláru.

Sponse – slavnostní slib, přísaha. Při

promocích se užívají upravené texty sponzí z 19. století. Sponse se liší podle jednotlivých fakult a podle druhu ukončeného studia. Při promocích doktorů honoris causa (čestných doktorů) se sponse upravuje podle potřeby.

Talár – slavnostní oděv, obřadní šat univerzitních hodnostářů. Taláry jsou soukenné, střihem a barevně střídme. Rektorský a prorektorské taláry jsou červené (kardinálská červeně), ostatní akademičtí funkcionáři mají taláry černé. Rektorský talár má dlouhý šálový límec z šedivé kožešiny – popelky. Prorektoři mají límce potažené červeným sametem, ostatní funkcionáři černým sametem. K taláru se nosí sametový baret. Nošení taláru je upraveno Statutem UK. Nejbarevnější taláry nosí pedelové fakult – oblečení je rozlišeno barevně, podle fakult.

Zdroj: Rukověť studenta UK

Autor: redakce

PEDEL UK: BÁL JSEM SE, ABYCH NEZAKOPL

Rektorské žezlo nosí jedenasedmdesátiletý pedel ALOIS SOUČEK už třicet let. Právě jeho malou postavu s typicky vážným výrazem si z promočních obřadů zapamatuje nejvíce lidí. V roce 1978 ho zachytil vlak a nikdo nevěřil, že bude zase chodit. V únoru však povede při inauguraci už svého pátého rektora.

Pamatujete si, kdy jste poprvé nesl žezlo? Upřímně řečeno, je to tak dávno, že si vzpomínám jen matně. Pedel musí chodit důstojně, a tak jsem se samozřejmě bál, aby mi neupadlo žezlo nebo abych nezakopl. Žezlo je přes metr dlouhé a já ho musím celou dobu držet, což při délce ceremoniálu není žádná legrace. Představte si, že po dobu dvou hodin držíte v jedné ruce metrovou tyč, dvě kila těžkou.

Účast na promocích je vaše jediná práce?

V pracovní smlouvě mám napsáno uklížeč. Ale dělám, co je potřeba. Pomáhám při zasedání Akademického senátu nebo v šatně před promocemi a po nich.

K funkci pedela jsem se dostal náhodou. Minulý pedel pan Soukup omarodil a tak jsem to musel převzít. Lidi říkají, že vždy když vejdu do auly, úplně se změním. Je to krásný pocit, když člověk může být takhle aktivní.

Jak vypadá talár rektorského pedela?

Dnešní rektorský pedel nosí tradiční černý talár s límcem z hranostaje, který je na přední části zdoben prýmkou. Na rozdíl od oděvu ostatních akademických hodnostářů je talár z teplého sukna, a než byla ve Velké aule zavedena klimatizace, tak jsem se především v letních měsících vařil zaživa. Vždyť já nosím kromě oblečení a taláru i rukavice a čepici.

Účastníte se už skoro 30 let všech promocí a imatrikulací. Mění se nějak studenti Univerzity Karlovy?

Veliký rozdíl je mezi tím, z jaké fakulty studenti přicházejí. Už dopředu vím, kdy bude ceremoniál probíhat za hrobového ticha a kdy se musím připravit na to, že si budou chvílemi povídat. Dříve studenti chodili lépe společensky oblečení. Když se dnes dívám na jejich obuv, není výjimkou, že některá ze slečen přijde ve vietnamských a studenti mají sandály.

Všechna slavnostní pravidla své funkce velmi přísně dodržujete. Traduje se o vás, že plácnete přes ruku kohokoli, kdo chce vzít do ruky zlaté žezlo bez rukavic.

Pedel Alois Souček

To narážíte na to, jak jsem usměrnil při návštěvě Lorda Robertsona, generálního sekretáře NATO? Oficiální návštěvy si mohou prohlédnout klenotnici a žezla. Lord Robertson chtěl vzít jedno do ruky, a tak jsem mu naznačil, že nemůže sahat na žezlo bez rukavic. Pan rektor se na mne trochu zlobil, ale pan Robertson našťástí pochopil, o co mi jde, a s úsměvem celou věc přesel.

Co děláte, když vyslečete pedelský talár?

Hlavně mě baví cestování. Naposled jsem byl v Poděbradech na kolonádě, byl jsem si zazpívat se staropražskými harmonikáři. To se mi všechno uvolní a jsem zase jinačí, přestanu být pedel. Radost mi dělají taky děti a vnuci, mám už i dvě pravnoučata.

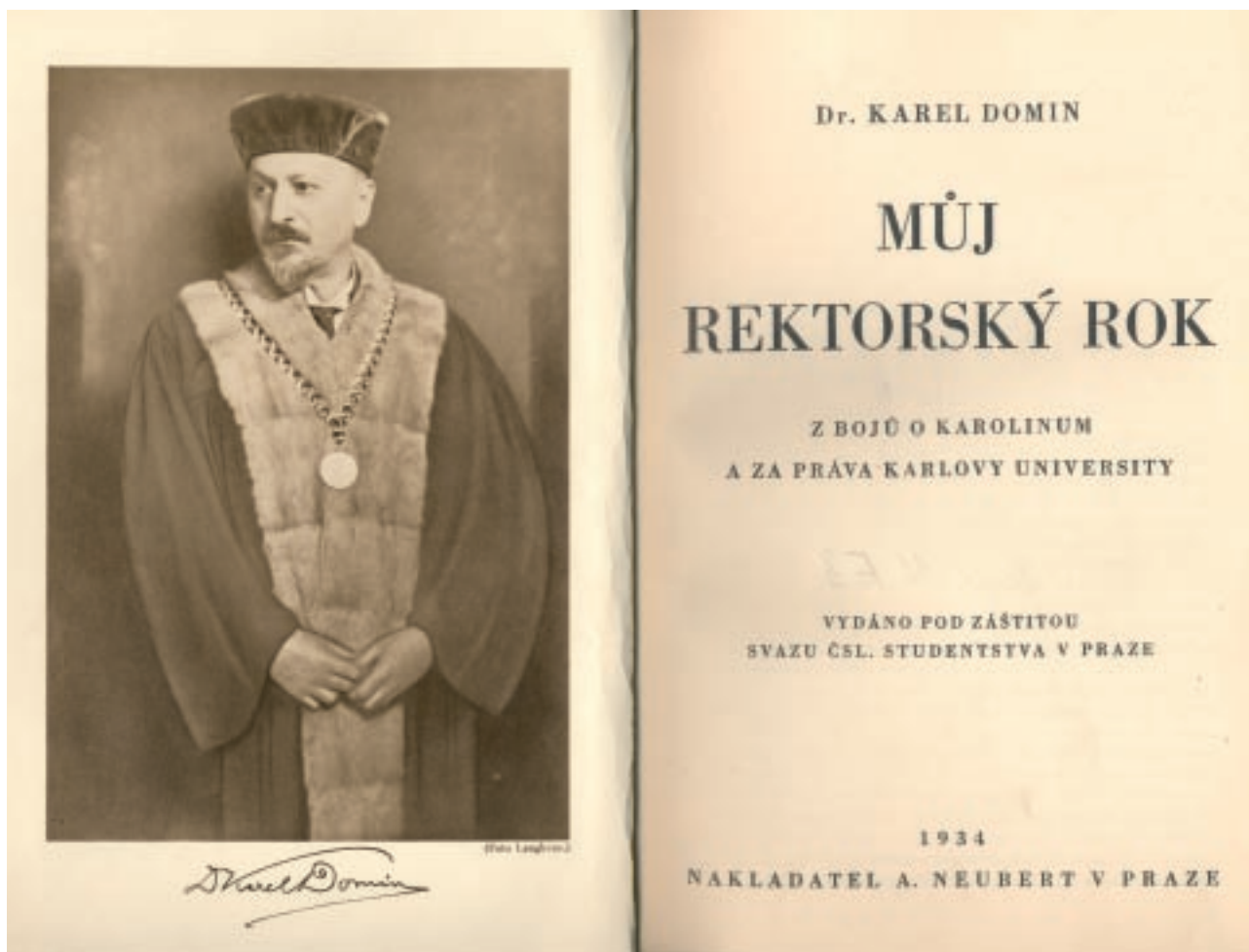
Hodně lidí si z promoce v Karolinu zapamatuje právě vaši postavu. Poznávají vás lidé i mimo univerzitu?

To víte, že ano. Na hlavním nádraží jsem si šel koupit noviny a najednou ta paní ze stánku volá: „Dámy a pánové, uvolněte místo.“ Říkal jsem si, co se děje... A ona povídá: „Tady pan pedel má přednost.“ To mi dělá velkou radost.

Autor: redakce

REKTOŘI PRAŽSKÝCH UNIVERZIT VE VÍRECH POLITIKY 20. STOLETÍ

Marek Ďurčanský – Zdeněk Pousta – Petr Svobodný

Kniha Karla Domina o jeho rektorském působení

Rektoři v českých zemích vstupovali do 20. století s nezanedbatelnou možností zasahovat aktivně do politického dění z titulu své funkce. Na základě tzv. schmerlingovské volební geometrie byla v zemských sněmech zavedena instituce virilistů, kteří se stávali členy sněmu automaticky. V českém zemském sněmu, čítajícím 242 poslanců, zasedalo pět virilistů: arcibiskup pražský, biskupové litoměřický, královéhradecký a českobudějovický a – rektor pražské univerzity. Že patřili k tomu konzervativnějšímu křídlu sněmu, je nasnadě.

Klíčovým problémem Karlo-Ferdinandovy univerzity ve druhé polovině 19. století byla národnostní otázka, která vedla až k jejímu rozdělení na dvě samostatné univerzity: českou a německou. Prvním rektorem české univerzity byl zvolen historik Václav Vladivoj Tomek (1818–1905). Rozhodla o tom 17. června 1882 z poloviny náhoda – volba losem, protože jeho protikandidát Antonín Randa získal ve třech kolech od volitelů vždy stejný počet hlasů. První rektor české univerzity byl podle nařízení ministerstva kultu a vyučování slav-

nostně instalován 19. prosince 1882 ve velké aule Karolina vládním komisařem, pražským místodržitelem baronem Krausem. Tato instalace, při níž oproti starobylému zvyku nastupující rektor nebyl uveden do funkce svým odstupujícím předchůdcem, byla jedním z argumentů ke zpochybnění kontinuity české univerzity s původní Karlovou univerzitou. Profesor německé právnické fakulty Karl von Czyhlarz ji využil také pro napadení práva českého rektora na usednutí do lavic zemského sněmu z titulu funkce. K zahájení sněmu 26. září

FOTO: REPRO Z KNIHY MŮJ REKTORSKÝ ROK

• Status rektora v proudu času

1882 byl nejvyšším zemským maršálkem skutečně pozván jen rektor německé univerzity, vláda však jednala rychle a 11. října se zasedání sněmu jako virilista mohl účastnit také V.V.Tomek.

Při volbě rektora, jehož funkční období trvalo jeden rok, platil starý zvyk „rotace“ fakult – tedy střídání příslušného seniora dané fakulty na postu rektora pro příslušný akademický rok. Na české univerzitě byl v praxi dodržován i po celé meziválečné období, ovšem s výjimkou teologické fakulty, z jejichž řad nevyšel od školního roku 1917/18 jediný rektor. Na německé univerzitě došlo k několika výjimkám.

V rámci tohoto principu se stal prvním rektorem české univerzity ve chvíli vzniku československého státu právník Karel Hermann-Otavský (1868–1939), který byl do funkce uveden jen o málo dříve než měsíc před 28. říjnem 1918. Reakce akademického senátu české univerzity na zásadní politickou a státoprávní změnu byla okamžitá. Sešel se hned 29. října 1918 a vyzdvihl velikost chvíle. Zároveň byla zvolena zvláštní komise k ochraně zájmů univerzity. Během téhož jednání bylo s nadšeným souhlasem zrušeno usnesení akademického senátu, jímž byla v roce 1915 T. G. Masarykovi odňata profesura, a jen o málo později se vrátil mezi čestné doktory univerzity francouzský historik Ernest Denis, vyškrtnutý z jejich řad na jaře 1916. Jak vidno, rektor musel řešit řadu nepřijemných situací, např. návrat někdejších studentů z fronty a jejich včlenění do univerzitního života. Ve vypjaté atmosféře listopadu 1918 byl také přejet z rukou německé univerzity univerzitní archiv.

Hermann-Otavského vystřídal jazykovědec Josef Zubatý (1855–1931) a poté profesor lékařské fakulty, senátor ústavodárného Národního shromáždění František Mareš (1857–1942), s jehož jménem je spojen zásadní zákon č. 135/1920 dotýkající se Univerzity Karlovy, ovlivňující její život po celé meziválečné období a přijatý ještě za rektorátu Zubatého 19. února 1920. Přímo pokračovatelkou středověkého pražského vysokého učení se jím stala

pouze česká univerzita. Tím byl dán novodobý právní rámec sporu mezi UK a Německou univerzitou v Praze pro téměř celá další dvě desetiletí.

Čeští rektori počátku 20. let se museli zabývat nejen řadou majetkoprávních problémů, ale i důsledky plynoucími ze značného nárůstu počtu imatrikulovaných studentů. Kromě zajištění odpovídajících nových prostor pro výuku jednotlivých fakult, řešených ve většině výstavbou zcela nových účelových objektů (filozofická, právnická, teologická fakulta), bylo třeba postarat se také o bydlení studujících. Mezinárodněpolitický i obecně lidský problém obrovského množství ruských a ukrajinských studentů a pedagogů z řad porevoluční emigrace a z nezanebatelné části přímo důstojnického sboru „bílého vojska“ byl velkoryse řešen především za rektorátu Františka Mareše a Bohumila Němce (1873–1966). S jeho jménem je svým způsobem spojen vrchol politických ambicí meziválečných profesorů UK. Historik Josef Pekař (rektor 1931/32) i botanik Bohumil Němec (rektor 1921/22) byli po Masarykově abdikaci v roce 1935 navrženi agrární stranou jako kandidáti pro volbu prezidenta. Pekař ale kandidaturu se sebekritickým poukazem na svůj zdravotní stav a staromládenectví vůbec nepřijal a Němec se z ní vyvázal v předvečer volby – pravděpodobnost, že nebude zvolen, byla velká a bylo jasné, že by pouze nahrál extremistickým skupinám různého zabarvení.

Jednoznačně dynamickým obdobím byl pro UK v letech 1933/34 bezesporu rektorát botanika Karla Domina (1882–1953), a to jak v dobrém, tak ve zlém. Jeho snaha realizovat dosud do důsledků nedovedený „lex Mareš“ přinesla ledacos dobrého Karolinu coby budově i historickému dědictví univerzity. Nepříliš dobré vztahy s německou univerzitou se ale pouze vyostřily. A nejen s ní, také mezi českými studenty se začalo mnohem více rozlišovat mezi pravíci a levíci. Domin o období svého rektorátu vydal pod názvem Můj rektorský rok zajímavou dokumentární knihu, daleko překračující hranice obvyklé tiš-

těné zprávy odstupujícího rektora a zahrnující – byť výběrovou formou – hlasy příznivé i nepříznivé. Takzvaná insigniáda je spojena hlavně s jeho jménem, ačkoli její faktický důsledek v podobě vládního výnosu o provedení zákona o poměru pražských univerzit z listopadu 1934 spadá až do rektorského období Dominova zástupce, právníka Josefa Drachovského (1876–1961). Co se týče vzniku samostatného československého státu a německé univerzity, kryje se s rektorským obdobím „železného rektora“, teologa Augusta Naegleho (1869–1932), zastávajícího tuto funkci dokonce dvě období po sobě a potom znovu v akademickém roce 1929/30. Výše zmíněné změny iniciované českou univerzitou v něm našly nekompromisního protivníka; po vzniku ČSR se mj. na obou stranách vážně uvažovalo o přenesení německé univerzity mimo Prahu, zejména do Liberce. Klidnější poměry 20. let a vzájemná spolupráce většiny německých a československých politických stran umožnily vyhrocenou situaci alespoň na nějakou dobu zmírnit. Mezi rektory německé univerzity v roce 1921/22 bychom našli pozdějšího několikanásobného ministra v československých vládách, právníka Roberta Mayr-Hartinga (1874–1948), a v následujícím akademickém roce dokonce historika Samuela Steinerherze (1857–1942), který přes svůj židovský původ oproti dřívějšímu zvyku z dob monarchie neodmítl kandidovat a jako služebně nejstarší profesor filozofické fakulty byl také zvolen. Neobešlo se to bez mnoha nepřijemností a protestů ze strany některých studentů a profesorů (dodnes nevíme, zda tehdy svého dřívějšího kolegu opravdu podpořil Albert Einstein). Ve třicátých letech vyhraněné nacionalistické přesvědčení u německých rektorů převažovalo, zmiňme například dvojnásobného rektora, právníka Mariana San Nicolò (1887–1955). Je příznačné, že Steinerherz zemřel v terezínském ghettu...

V těžkých dobách roku 1938 se o jugoslávských sympatiích k ohroženému Československu mohl přesvědčit rektor

prof. František Slavík, mineralog a zakladatel geochemické školy, když s děkanem lékařské fakulty Janem Bělehrádkem předávali v Bělehradě čestný doktorát nestoru tamní lékařské fakulty profesoru Batutovi. Účast a sympatie Karlově univerzitě a Československé republice po Mnichovu vyjádřila Oxfordská univerzita latinsky psanou pozdravnou adresou, ve které vyjádřila v závěru naději, že pravda je mocná a že nakonec zvítězí. Snad to byla i omluva demokraticky smýšlejících profesorů za Chamberlainův podpis pod ostudnou dohodou.

Instalace rektora pro školní rok 1938/39, profesora finančního práva Viléma Funka, se konala 14. ledna 1939 v zaplněné dvoraně právnické fakulty. Jakoby v předtuše dramatických událostí, které Československo a Univerzitu Karlovu v roce 1939 čekaly, bylo průčelí dvorany slavnostně vyzdobené velkým státním znakem Československé republiky se znaky Čech, Moravy, Slezska, Slovenska, Podkarpatské Rusi, Opavska i Ratibořska. Mnichovské rozhodnutí hluboce zasáhlo do života univerzity. Ze Slovenska vykázala luďácká autonomní vláda české profesory, pro které se české vysoké školy snažily nalézt odpovídající uplatnění. To byl také důvod, proč byl snížen penzijní věk profesorů ze 70 na 65 let. Vláda 2. republiky vydala 21. ledna 1939 vládní usnesení O židovských příslušnících ve státních službách, po kterém musela řada docentů a profesorů opustit předčasně univerzitu. Ještě před 15. březnem rektor Německé univerzity Ernst Otto se svými spolupracovníky důvěrně projednával zrušení zákona „lex Mareš“ z roku 1920 (zákon ustavující, že přímou pokračovatelkou středověkého pražského vysokého učení je pouze česká univerzita). Došlo k tomu po 2. srpnu 1939, kdy Hitler vydal nařízení o převzetí německých vysokých škol v Protektorátu Čechy a Morava do správy Velkoněmecké říše. To se stalo pro říšského protektora Neuratha oprávněním, aby požadoval od UK historická žezla, stříbrné pečetidlo a řetězy akademických funkcionářů pro Německou univerzitu. Rektor je musel do konce srpna odevzdat ministerstvu školství

Inaugurace rektora Friedricha Klausinga v pražském Rudolfinu

FOTO: ARCHIV UK

a národní osvěty, Němci je převzali od ministra prof. Jana Kaprase.

Zimní semestr v roce 1939/40 zahájil 1. října zvolený rektor pro školní rok 1939/40, ve světě uznávaný orientalista filozofické fakulty prof. Bedřich Hrozný. Požadavky Německé univerzity, od listopadu s novým označením Německá univerzita Karlova, se stupňovaly a Němci požadovali vlastnictví celého Karolina včetně univerzitního archivu. Jakou smutnou úlohu mu osud přisoudil, poznal Hrozný záhy – po potlačení manifestáčního odporu proti německé okupaci 28. října a po pohřbu medika Jana Opletala byly přepadeny studentské koleje, 1200 studentů odvečeno do koncentračního tábora, devět v Ruzyni popraveno a české vysoké školy uza-

vřeny. Ještě než se tak stalo, zachoval se rektor Hrozný s děkanem právnické fakulty Wenigem statečně, když neohroženě protestovali proti vtrhnutí německé bezpečnosti a příslušníků gestapa do budovy právnické fakulty a sídla rektorátu a ochraňovali pronásledované studenty. Neradostný úkol měl Hrozný s pensionováním profesorů či posíláním na „dovolenou s čekatelným“ po uzavření Karlovy univerzity a s nuceným předáváním univerzitního majetku Němcům.

Jestliže se v posledních letech stále více prosazuje snaha integrovat do dějin UK také minulost německé univerzity, působící v Praze v letech 1882–1945 paralelně vedle české, není možné se vyhnout ani nejtemnějšímu, „hnědému“

• Status rektora v proudu času

(tj. nacionálněsocialistickému) období její existence. Pávě v období totalitního režimu let 1939–1945 se rektoři jedné z „říšských“ univerzit, kterou se pražská Německá Karlova univerzita (jak zněl její nový oficiální název) stala od školního roku 1939/1940, nemohli vyhnout politizaci své funkce.

Posledním řádně zvoleným rektorem německé univerzity v Praze byl profesor pedagogiky Ernst Otto. Zvolen byl na samém sklonku existence první republiky v září 1938 a svůj úřad vykonával v přechodném období mezi Mnichovem, březnem 1939 a převedením německé univerzity do říšského svazku; rezignoval nedlouho po uzavření českých vysokých škol koncem roku 1939. Jeho krátký rektorát byl tedy obdobím největších otřesů, jak v oblasti státoprávní (anexe Sudet, vytvoření protektorátu) a mezinárodní (vypuknutí světové války, která si vyžádala mj. povolání studentů do polského tažení), tak v oblasti vysokých škol. Vedle dvou již zmíněných zásadních změn v postavení obou pražských univerzit došlo za Ottova působení k arizaci německé univerzity a byla zahájena masivní nacifikace její správy i výukového a vědeckého působení. Postavení samotného rektora bylo dost nejisté, neboť s převedením univerzity do říšského svazku se nejmocnější osobou stal profesor biochemie Konrád Bernhauer v politicky silné pozici „vůdce“ nacionálněsocialistického svazu docentů.

Novým rektorem se stal říšský Němec Wilhelm Saure, který svůj úřad vykonával od ledna 1940 do března 1942. Pokračoval v nacifikaci instituce, především v reformování slavistických studií a zavádění nových oborů, zvláště široce pojímaných rasových studií, ale i dalších oborů na všech fakultách, podmíněných politickými změnami, ideologickými principy i potřebami válečné mašinerie. S novým rektorem nastal i mocný příliv dalších profesorů z Říše. Kompetence rektora byly omezeny zavedením nového úřadu, tzv. kurátora německých vysokých škol v Praze. Saure byl nakonec nucen podat demisi, jednak kvůli neshodám s kurátorem i říšským ministerstvem školství, jednak po ostré kritice stavu

univerzity novým zastupujícím říšským protektorem Reinhardem Heydrichem. Po Saureho nečekané demisi byl novově jmenován komisařským rektorem univerzity rektor pražské německé techniky Alfred Buntru. Šedou eminencí rektora se ovšem stal Heydrichův chránělec Hans J. Beyer, který měl za úkol reorganizovat nejenom univerzitu, ale také vytvořit novou vědeckou instituci zastřešující slovanská studia (pozdější Reinhard-Heydrich-Stiftung). Univerzita pod Buntruovým vedením již výrazně trpěla válečnými událostmi. Svě jednoznačně pronacistické působení v rektorských úřadech obou pražských vysokých škol i mimo ně (podílel se mj. na přípravách zásahu proti českým vysokým školám v listopadu 1939), oceněné vysokými nacistickými vyznamenáními, Buntru po válce bagatelizoval a i díky tomu byl lehce denacifikován. Ani následující rektor, právník Friedrich Klausning, neměl svou pozici v důsledku Beyerových ambicí a pletich jednoduchou. Jeho funkční období skončilo tragicky už po devíti měsících: v srpnu 1944 byl přinucen jako otec jednoho z organizátorů nezdařeného atentátu na Hitlera spáchat sebevraždu.

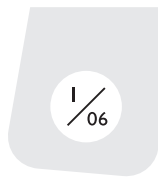
Za rektorátu profesora lékařské fakulty Kurta Albrechta se německá univerzita dostala plně pod vliv nacistického „tvrdého jádra“ kolem Beyera. Zatímco jeho nejmocnějším stranickým soudruhům se podařilo většinou uprchnout, poslední rektor německé univerzity v Praze zahynul za nevyjasněných okolností během pražského povstání počátkem května 1945.

Obdobně jako někdejší rektor F. Slavík, byl také po válce pro mimořádný semestr 1945 jmenovaný a posléze na školní rok 1945/46 zvolený rektor Jan Bělehrádek za okupace pro odbojovou činnost vězněn. Volební období mu začínalo smutným konstatováním značných ztrát univerzitních kolegů, popravených či ubitých Němci v koncentračních táborech. Pustil se s ředitelem univerzitního archivu prof. Václavem Vojtíškem do usilovného pátrání po insigniích a vzácných archivních fondech, zcizených Němci

v závěru války. Po šesti letech se znovu otevřely univerzitní posluchárny, ty však nestačily pojmout všechny zájemce, a tak se přednášelo i mimo univerzitní budovy. Ve velkém sále Lucerny, v pražské městské knihovně i v cirkuse na Letné. To musel také řešit první poválečný rektor, tak jako navrácení univerzitních budov během okupace spravovaných německou univerzitou. Zasloužil se i o otevření poboček lékařské fakulty v Hradci Králové a v Plzni. Při cestě na únorové zasedání valného shromáždění OSN v Londýně navštívil univerzitu v Oxfordu, aby jejím představitelům vyjádřil dík za projevenou solidaritu po Mnichově roku 1938 a solidární přístup k čs. vysokoškolákům-vojákům čs. samostatné brigády, kteří ve Velké Británii ukončili svá medicínská studia a byli promováni oxfordskou univerzitou „in nomine et loco“ jejich mateřských, v té době zavřených univerzit.

Když rektora Bělehrádku ve funkci střídal matematik prof. Bohumil Bydžovský, jistě nepředpokládal, že ho čeká ještě jedno volební období. To když pod tlakem akčního výboru rezignoval na rektorský úřad prof. Engliš. Po krátkém zastupování byl Bydžovský znovu zvolen a stál v čele akcí, které vzpomenu 600. výročí založení Karlovy univerzity. Bylo šťastné, že se tohoto úkolu mohl s úspěchem zhostit jazykově erudovaný vědec přírodovědecké fakulty. Englišův rektorský rok potvrdil úzké sepětí univerzity s děním v celé společnosti.

Vysokoškolský zákon z roku 1950, který skoncoval s univerzitní samosprávou a podřídil ji státnímu dohledu a politické a ideologické linii komunistické strany, změnil rovněž postavení jejího rektora. Tlaku stranických orgánů se přizpůsobil hned první rektor jmenovaný prezidentem republiky, Jan Mukařovský. Svědectvím o míře přizpůsobení bývalého předního představitele strukturalistické estetiky je jeho inaugurační přednáška O stranickosti v umění, nejslabší z jeho odborných publikací. Také následující rektoři vykonávali své úřady v těsné závislosti na proměnlivých vlnách přituhování a oteplování komu-

Josef Charvát nalevo, Oldřich Starý napravo v Karolinu 8. 5. 1969

Miroslav Katětov

nistického režimu 50. až 80. let. O Chruščovově kritice Stalinovy éry informoval na jaře 1956 radu UK tehdejší rektor Miroslav Katětov (zvolený v pouhých 35 letech, v úřadě 1954–1958) a současně navrhoval posílení funkce rektorátu na úkor ministerstva. Nakrátko otřesená KSČ svou moc v zemi i dohled nad vysokými školami utužila již o pouhý rok později. Rektorem UK byl jmenován politicky spolehlivý profesor dějin Komunistické strany SSSR Jaroslav Procházka (ve funkci vydržel až do roku 1966). Dle slov odstupujícího rektora byl „příkladem, jak má vysokoškolský učitel působit politickovychovně“.

Jedním z projevů nesmělé politické liberalizace druhé poloviny 60. let byl i nový vysokoškolský zákon z roku 1966, který mj. obnovil volbu akademických hodnostářů. Podle nového zákona byl vědeckou radou UK zvolen a následně na návrh vlády prezidentem jmenován do rektorského úřadu profesor neurologie Oldřich Starý. Univerzitu vedl v hektickém období rostoucí studentské nespokojenosti s politickými poměry, spolu s prorektory a většinou učitelů i studentů podporoval myšlenky „socialismu s lidskou tvářící“ v roce 1968, a to i po vojenské intervenci armád

Varšavské smlouvy. Za svou činnost, včetně projevu na pohřbu Jana Palacha, byl počátkem normalizace „po právu“ potrestán. V doznívající atmosféře Pražského jara došlo v květnu 1969 ještě k poslední svobodné rektorské volbě. Vědecká rada zvolila významného vědce, profesora vnitřního lékařství Josefa Charvát, člověka s vysokým mravním kreditem. (Na jaře 1968 se o něm také uvažovalo jako o nestraničném kandidátovi na úřad prezidenta republiky.) Rovněž nově zvolený rektor Charvát byl pro normalizátory nepřijatelný – podobně jako končící rektor Starý i on promlouval o mravním poslání Palachovy oběti. Charvát byl přinucen vzdát se funkce, univerzitu dočasně vedl prorektor.

Později nechvalně proslulý normalizační ministr školství Jaromír Hrbek ihned po svém nástupu do funkce počátkem roku 1970 přinutil vědeckou radu zvolit nového rektora, předem stranickými orgány a ministerstvem prověřeného a normalizačními úkoly pověřeného profesora lékařské fakulty hygienické Bedřicha Švestku. Jeho nové vedení již v březnu 1970 odsoudilo předchozí období protisocialistických nálad, kampaní a aktivit a zahájilo „očistu“ univerzity. Švestka vedle svého rektor-

ského úřadu (1970–1976) i později zastával vysoké státní a stranické funkce: byl například kandidátem ústředního výboru KSČ nebo poslancem Sněmovny národů Federálního shromáždění. Také jeho nástupce, poslední z řady rektorů komunistického období Zdeněk Češka (rektorem 1977–1990), byl členem ÚV KSČ, poslancem Sněmovny lidu FS a jako právník i předsedou jejího ústavněprávního výboru. Ze svého postu rezignoval počátkem roku 1990 pod tlakem studentského a občanského hnutí, iniciovaného listopadovými událostmi.

Prvním polistopadovým rektorem byl zvolen filozof Radim Palouš, odstraněný v lednu 1977 jako signatář Charty 77 z pedagogické fakulty UK. Za rektorátu právního historika Karla Malého (1993–2000) se UK opět stala moderní, mezinárodně uznávanou pedagogickou a vědeckou institucí, do velké míry nezávislou na politické moci a ideologických tlacích, a v roce 1998 mohla zcela svobodně oslavit – na rozdíl od roku 1948 – „půlkulaté“ výročí svého založení. Třetím z rektorů UK, o kterém se v uplynulém století uvažovalo jako o nadstraničném kandidátovi na prezidenta republiky, byl profesor Ivan Wilhelm (navrhován 2003).

REKTOŘI ČESKÉ UNIVERZITY V OBDOBÍ 1882–1948

Marie Štemberková

V letech 1882–1948 proběhlo na Univerzitě Karlově (do roku 1918 české univerzitě Karlo-Ferdinandově) 61 rektorských voleb, zvoleno bylo celkem 59 mužů: Václavu Vladivoji Tomkovi (FF) a Františku Marešovi (LF) se této pocty dostalo dvakrát. V úřadě působilo 5 teologů, 17 právníků, 16 lékařů, 17 filozofů a 6 přírodovědců. Platila zásada střídání fakult: prvního rektora V. V. Tomka vystřídal v následujícím roce 1883/84 právník Antonín Randa, toho pak lékař Jan Streng a v roce 1885/86 přišla ke slovu opět filozofická fakulta. Teologická fakulta, která se na jazykovém základě rozdělila až roku 1891, se k rektorskému úřadu dostala v akademickém roce 1893/94 osobou církevního historika Františka Xavera Kryštůfka.

Střídání fakult bylo vážně porušeno ve studijním roce 1909/10. Tehdy byla na řadě teologie, která nabídl jako kandidáta Gabriela Pecháčka. Filozofická fakulta, domáhající se již delší dobu častější volby do rektorské funkce (argumentovala svou velikostí a množstvím studovaných oborů, humanitních i přírodovědných), prosadila za benevolentní podpory právníků do rektorského úřadu klasického filologa Josefa Krále. O jeho zvolení nakonec rozhodla většina volitelů z lékařské fakulty, kteří v prvním kole hlasovali pro Emericha Maixnera (ten se mimochodem nikdy rektorem nestal). Teologům byl pak přístup do nejvyššího úřadu zamezován po celých osm let. Gabriel Pecháček se dočkal rektorátu v roce 1917/18 a byl posledním rektorem z teologické fakulty vůbec. Po vzniku Československé republiky bylo totiž zpochybňováno samotné začlenění bohoslovců do univerzitního svazku. Fakulta nakonec na univerzitě setrvala, ale do rektorského úřadu již její před-

stavitelé nebyli zváni. Do střídání fakult se naopak zapojili přírodovědci, jejichž obory se oddělily od filozofické fakulty v červenci 1920. Jejich kandidát Bohumil Němec převzal rektorské žezlo na podzim 1921. Je zajímavé, že na rozdíl od naprosté většiny svých rektorských kolegů nebyl tento význačný botanik nikdy zvolen děkanem své fakulty (tedy nejprve FF, po roce 1920 pak PŘF).

Pozornost zasluží věk rektorů v době jejich nástupu do úřadu. Za „Rakouska“ se uskutečnilo celkem 36 voleb, průměrný věk zvolených uchazečů byl 54,7 let. Za první republiky a po druhé světové válce se konalo 25 voleb, průměrný věk rektorů byl 59,7, tedy o plných pět let vyšší. Tomuto rozdílu se nelze divit, uvážíme-li, že

- ▼ a) za Rakouska bylo devět rektorů od 60 let výše, za první republiky a v letech 1945–1948 plných 17,
- ▼ b) mužů mezi 40–50 lety bylo za Rakouska osm, za první republiky a po druhé světové válce pouze dva.

Nejmladším rektorem byl v době nástupu do úřadu právník Emil Ott (41 let, 1886/87), druhé místo zaujímá lékař Arnold Spina (44 let, 1894/95), třetí místo právník Jiří Pražák (46 let, 1892/93). Znamená to snad, že se za Habsburků přálo mladým lidem? Příčina možná tkví spíše v tom, že na českou univerzitu bylo po roce 1882 jmenováno více mladších profesorů. Za první republiky naopak převládla snaha odměnit nejvyšším úřadem osobnosti z předválečných let, na něž se dříve nedostalo.

Na věkový žebříček se můžeme podívat i z opačné stránky. A tu zaznamenáme, že nejstarším zvoleným rektorem byl slavista František Pastrnek (70 let), který po uplynutí funkčního období (1923/24) šel rovnou do penze, aniž by

Antonín Randa

– jak bylo obvyklé – působil po boku svého nástupce v roli prorektora. Těsně ho následuje dermatolog Vítězslav Janovský, zvolený v 69 letech (1916/17). Také jedno rektorské úmrtí je nutno do tohoto přehledu zahrnout: 11. srpna 1925 zemřel v 58 letech význačný chirurg Otakar Kukula; zřejmě ho nesklátily úřední povinnosti, protože se tak stalo o prázdninách. Dva rektori nemohli funkční období dovršit z politických důvodů. Zavřením vysokých škol v listopadu 1939 byl postižen orientalista Bedřich Hrozný, který se po válce již do úřadu nevrátil. Právník a národohospodář Karel Engliš, zvolený na studijní rok 1947/48, byl po únorovém převratu donucen k rezignaci.

REKTORSKÉ INSIGNIE

Jiří Přenosil

Rektorské insignie, odznaky úřední hodnosti a moci z ní odvozené, jsou od samého počátku pevně spojeny s institucí rektora evropských univerzit. Předměty, které měly původně ve své době nezastupitelný, konkrétní funkční význam, jej postupně v souvislosti s vývojem univerzit ztrácely, až se posléze staly pouze symbolickými atributy, používanými dnes při slavnostních univerzitních ceremoniích, které svým spektakulárním charakterem evokují kontinuitu historické tradice.

Základní, nejvýznamnější rektorskou insignií, hlavním odznakem rektorovy správní a soudní pravomoci, univerzitní autonomie a přenesené i akademických svobod, je žezlo – sceptrum, nesené před rektorem při slavnostních příležitostech rektorským pedelem. Podoba původního, středověkého rektorského žezla Univerzity Karlovy není známa. Rektorské žezlo používané po vzniku Karlo-Ferdinandovy univerzity v roce 1654 bylo renesanční, z druhé poloviny 16. století. Toto žezlo, patřící původně rektorovi pražské klementinské jezuitské akademie, bylo zhotovené z pozlacené červené slitiny a zdobené napodobeninami drahokamů a stříbrnými stylizovanými listy. Zakončeno bylo barokní hlavicí v podobě koule se stříbrným křížem s Kristovým tělem, symbolizujícím katolickou podstatu pražské univerzity. Žezlo bylo univerzitou používáno do roku 1882, kdy došlo k jejímu rozdělení na univerzitu českou a německou. Protože si německá univerzita podržela všechny dosud užívané insignie, byla Česká univerzita Karlo-Ferdinandova nucena dát si zhotovit nové rektorské žezlo, které podle návrhu architekta a malíře Bedřicha Wachsmanna provedl po roce 1883 zlatník Jan Tengler. Žezlo ze stříbra, 131 cm vysoké, částečně zlacené, zdobené emailem a českými granáty, vycházelo rovněž z renesanční formy. Hlavice byla v dolní části opatřena čtyřmi emailovými kartušemi se znaky českého lva, slezské a moravské orlice

a výjevem z obrazu univerzitní pečeti. Obdobně jako u starého žezla byla zakončena koulí se stříbrným křížem se vsazeným ametystem. Po roce 1654 k rektorskému žezlu přibyla nová insignie, řetěz (katéna) s medailí, původně se stříbrným tolarem s portrétem panovníka. K 500. výročí svého založení univerzita získala zlatý rektorský řetěz se zlatou medailí, zobrazující novogotický pomník Karla IV. na Křižovnickém náměstí, s opisem VNIVERSITATIS CAROLO FERDINANDEA, vytvořenou Václavem Janem Seidanem v roce 1848 ve Vídni. Na rubu nesla medaile nápis RECTORI MAGNIFICO. Pro českou univerzitu zhotovil v roce 1883 zlatník Čeněk Šebor stejnou medaili, zavěšenou na pozlaceném stříbrném řetěze.

Zákon č. 135/1920 přiřkl Univerzitě Karlově mj. staré insignie, které v roce 1934 přešly do jejího majetku. Užívány však českou univerzitou nebyly, ta setrvala u nově vytvořených, po okupaci v roce 1939 je převzala Německá univerzita. Při její evakuaci na konci druhé světové války byly spolu s dalšími cennostmi, především s historickými prameny k dějinám pražské univerzity, z Prahy odvezeny. Jejich další osud je neznámý.

Náhradu za rektorskou medaili ztracenou v roce 1945 získala Univerzita Karlova k 600. výročí založení v roce 1948 darem od Českého vysokého učení technického v Praze. Zlatá medaile, dílo sochaře Otakara Španiela, nese na aversu tradiční výjev obrazu univerzitní pečeti s opisem RECTOR MAGNIFICUS UNIVERSITATIS CAROLINAE PRAGENSIS. Na reversu je vyobrazen trojlist, znak pražské stavební huti vzniklé při stavbě chrámu sv. Víta ve 14. století, spolu s hlavicí starého rektorského žezla, daty výročí, počátečními písmeny staré pozdravné univerzitní paroly, s opisem UNIVERSITĚ KARLOVĚ ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ. Řetěz zhotovil zlatník František Staněk.

Katénní medaile rektora Univerzity Karlovy (1948)

FOTO:ARCHIV UK

Třetím hodnostním atributem byl ceremoniální rektorský oděv, určený pro univerzitní slavnosti nebo pro jednání v univerzitním domě. Ten byl zpočátku, protože univerzita byla původně církevním zařízením, modifikací kněžského oděvu. Rektor nosil dlouhou zřasenou červenou kleriku spolu s epomidem, původně širokým límcem, který se stal insignií. V 16. století jako svrchní šat oblékal červenou reverendu s volnými rukávy, červený epomis, na hlavě pak nosil červený kvadrátek. Po roce 1654 dochází ke změnám i této insignie. Rektorský epomis, zhotovený podle vídeňského vzoru, je krátký, červený hedvábný plášť bez rukávů s límcem a lemem z hermelínu.

Osvícenský absolutistický stát, který ke konci 18. století zásadně zbavil univerzitu jejich středověkých výsad, zakázal akademickým hodnostářům nosit i tradiční

Hlavice žezla rektora Karlo-Ferdinandovy univerzity

FOTO:ARCHIV UK

ceremoniální oděv. Rektor jako státní úředník nosil občanský oblek, od poloviny 19. století černý frak spolu s medailí, provázen pedelem s žezlem v tradičním oděvu. Současný červený rektorský talár lemovaný šedou popelkou, který byl jako insignie zavedený v roce 1922, je odvozen z oděvu humanistických učenců.

Při zvláště významných událostech, především při instalaci rektora, funkci rektorských insignií nabývaly předměty další, spojené s výkonem rektorského úřadu, především pečeť univerzitní obce, rektorská pečeť, kniha univerzitních statut a klíč od univerzitní pokladnice, které spolu s žezlem, epomidem a později i s medailí odstupující rektor slavnostně předal novému.

Na počátku 20. století byly zhotoveny inaugurační insignie, používané výlučně při instalaci nového rektora. Secesní stříbrné pečeti s tradičním obrazem univerzitní pečeti s opisem SIGILLUM UNIVERSITATIS SCOLLARIUM STUDII PRAGENSIS a secesní symbolický klíč, práce zlatníka Karla Srba z roku 1901, doplnil i zlatý pečeti rektorský prsten se stylizovaným tradičním univerzitním výjevem Sv. Václava a Karla IV.

Hlavice žezla rektora Univerzity Karlovy

FOTO: ARCHIV UK

REKTORSKÝ PEDEL

Jiří Přenosil

Po celou dobu existence Univerzity Karlovy se setkáváme vedle jejího nejvyššího představitele, rektora, s jiným reprezentantem této instituce. Reprezentantem, stojícím na opačném konci univerzitní správní hierarchie, a přesto úzce spojeným s úřadem rektora i s jeho osobou – s rektorským pedelem. Tento pedel byl označován různě, nejčastěji jako generální, protože jednotlivé fakulty mohly mít a také měly, i když až od poloviny 17. století, své vlastní pedely.

Působnosti tohoto původně výkonného orgánu univerzitní korporace se v průběhu staletí měnily v závislosti na proměnách celé univerzity, a tedy i rektorových pravomocí.

Pedel byl ve středověku najímán rektorem (a užší radou) jako jeho úřední posel a sluha. Byl přirozeně zasvěcený do řady záležitostí, mimo jiné ústně tlumočil rektorovy vzkazy členům univerzity, takže musel rektorovi také přísahat poslušnost. K jeho povinnostem patřily i další činnosti; vpomáhal v rektorské kanceláři a vykonával dozorcí pochůzky po posluchárnách, o kterých pak podával rektorovi zprávy.

V souvislosti s rozšířením správní působnosti pražské univerzity na městské latinské školy (v důsledku rektorovy jurisdikce nad všemi členy akademické obce) se pedelova inspekční činnost značně rozšířila. V 16. století tak nejen roznášel vyhlášky po pražských i mimopražských školách, ale především vykonával funkci školního inspektora. Tehdejší pedelovo postavení dokresluje jeho slavnostní uvedení do služby, které se dělo za povinné přítomnosti všech správců pražských škol a dospělých žáků. Pedelova pohřbu se účastnila vedle škol celá univerzita v čele s rektorem. Pro svou dohlížetelskou činnost ovšem nebyl právě oblíben a žáci i učitelé škol mu ne vždy prokazovali povinnou úctu. Pedelův úřad byl namáhavý a vyžadoval kvalitní, i když nikoliv univer-

zitní vzdělání. V pobělohorském období v něm nacházíme i vysokoškolské vzdělance. Pedel opatroval mobiliář, zejména žezla, užívaný při akademických slavnostech, a zvláště působil jako univerzitní policejní zřízenec. Doručoval písemné obsílky, odváděl odsouzence do univerzitního vězení, jehož byl správcem, střežil je, informoval rektora o studentských přestupcích proti klidu.

Od konce 18. století, kdy univerzita přešla do správy státu, který jí také odňal vlastní jurisdikci a tím i akademickou imunitu, rektorský pedel, nazývaný univerzitní, vrchní, se postupně stává jen podúředníkem v univerzitní kanceláři a zbytky jeho původních činností posléze v průběhu let mizí. Od počátku univerzity měl však pedel i další funkci, která, i když rovněž byla během staletí omezována a vnitřně proměňována, přetrvávala bez přerušení dodnes – funkci ceremoniální, symbolickou. Pedel provázel rektora při všech úředních aktech, včetně úředních pochůzek i slavností, s odznakem rektorovy výkonné moci. Kráčel před ním s rektorským žezlem, symbolizujícím rektorovu jurisdikci i policejní moc, jako živý symbol rektorského úřadu a výsadního postavení univerzity.

I dnešní rektorský pedel, nesoucí při univerzitních slavnostech žezlo v tradičním černém oděvu renesančního italského měštana ze 16. století (kontinuálně užívaném na pražské univerzitě po několika století), je symbolem. Odkazuje nejen na tradice Univerzity Karlovy a na stále platný, od středověku trvající obecný význam vzdělání jako základního faktoru sociálního a lidského růstu, ale i na rovněž již ve středověku existující jednotný „evropský prostor vysokoškolského vzdělání“. Prostor, který tehdy existoval díky obecné platnosti udělovaných hodností i díky volnému pohybu učitelů a studentů a který se znovu po staletích vytváří v podmínkách sjednocující se Evropy.

SPOLEK ABSOLVENTŮ A PŘÁTEL UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE – CAROLINUM

▼ Egyptské šachtové hrobky – pramen k egyptským dějinám a vývoji hmotné i duchovní kultury v 1. tis. př. Kr.

Přednáška doc. PhDr. Ladislava Bareše, CSc., na základě českých archeologických výzkumů, se konala v listopadu 2005. V loňském roce jsme si připomněli osmdesát let, které uplynuly od ustavení semináře egyptologie na Univerzitě Karlově, jenž byl založen zásluhou profesora Františka Lexy – zakladatele české egyptologie. Mezi jeho žáky patřili mimo jiné profesor Jaroslav Černý, který později působil ve Velké Británii, a profesor Zbyněk Žába, pod jehož vedením začal v roce 1958 pracovat Československý egyptologický ústav v Praze a Káhiře. Ke studentům profesora Žáby patří také docent Ladislav Bareš, ředitel Českého egyptologického ústavu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Tento významný český egyptolog se v úvodu své přednášky přiznal, že pětka na konci letopočtu je také důležitá, neboť roku 2005 oslavil již tři desítky let profesionální kariéry na tomto prestižním pracovišti. Docent Bareš se věnuje především problematice dějin náboženství starého Egypta a v tomto oboru dosáhl světového uznání. Zaplněnou Modrou posluchárnu seznámil s úspěchy české egyptologie ve výzkumu šachtových hrobek v oblasti Abúsíru. Bohatá obrazová dokumentace představila všem zúčastněným nelehkou, mravenčí, avšak velice zajímavou a někdy i dobrodružnou práci celého týmu při odkrývání nálezů. Posluchači zhlédli diapozitivy z výzkumu šachtového hrobového komplexu kancléře Undžahorresneta, z výzkumu intaktní šachtové hrobky správce královských statků a kněze lufaa s nevykradenou pohřební komorou, vyzdobenou jemnými reliéfy a kompletní pohřební výbavou, a nakonec i z výzkumných prací na Padihorově šachtové hrobce.

Zvedání víka lufaova sarkofágu

▼ Vánoční koncert Spirituál kvintetu (prosinec 2005).

V předvánoční atmosféře, plné bohaté nabídky mnoha kulturních i společenských akcí, si posluchači, členové a hosté Spolku absolventů a přátel Univerzity Karlovy – Carolinum a Ligy proti rakovině vybrali aulu Karolina, kde vyslechli tradiční repertoár spirituálů, vánočních písní i původní tvorby populárního souboru Spirituál kvintet. Liga proti rakovině každým rokem při příležitosti vánočního koncertu oceňuje významnou práci mladého vědce v oboru onkologie. Tentokrát ocenění převzal MUDr. Jan Zuna, Ph.D., z kliniky dětské hematologie a onkologie 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Po slavnostním aktu zazněla krásná slova Karla Čapka o Vánocích v uměleckém přednesu Otakara Brouska a poté již celý večer patřil jen hudbě.

▼ Svatoštěpánské setkání 2005.

Nedlouho po vzniku Spolku absolventů a přátel UK se konala první svatoštěpánská setkání, tato vánoční akce má tedy více než desetiletou tradici. Členové a příznivci Spolku Carolinum již navštívili kláštery na Strahově a v Břevnově, Arcibiskupský palác na Hradčanech, Klášter menších bra-

tří kapucínů a Loretu, sídlo řádu Křížovníků s červenou hvězdou, Emauzi apod. Podívali se v těchto objektech do míst, která nejsou běžnému návštěvníkovi volně přístupná. To je také vždy podmínkou volby lokality setkání, jehož cílem je setkat se o vánočních svátcích a uvědomit si křesťanskou tradici vánočního období. Nemalý význam kulturněhistorický podtrhuje vždy výklad odborníků-historiků univerzity, kteří jsou zasvěcenými průvodci navštívených památek i jejich interiérů. Nejinak tomu bylo i 26. prosince 2005, kdy se bezmála čtyřista zájemců sešlo na Karlově, aby si prohlédli s odborným výkladem profesora Jana Royta z Ústavu pro dějiny umění Filozofické fakulty Univerzity Karlovy dvě pozoruhodné pražské karlovske památky – kostel Nanebevzetí Panny Marie a sv. Karla Velikého a kostel sv. Apolináře. V obou objektech úvodem pohovořili také tamní duchovní správci: páter Jiří Svoboda o působnosti kanovníků dnes a páter Kamil Novák o práci s mládeží komunity Chemin Neuf, která působí při kostele sv. Apolináře.

V programu činnosti na rok 2006 jsou zastoupeny společenské akce, přednášky, výlety i akce připomínající významná výročí

Pohled do nitra nedotčené hrobky kněze Iufaa

FOTO: K. SPOLÁRKOVÁ

naší historie. Aktuální informace jsou vždy k dispozici na www.sapuk.cuni.cz.

▼ 21. února 2006 v 17:00 v Zelené posluchárně prosloví přednášku prof. MUDr. Jiří Tichý, DrSc., na téma **Poruchy vnímání a konání hudby – AMUSIE**. Neobyčejný rozvoj lidského mozku umožnil lidem získat řadu privilegií v živočišné říši naší planety, a to zejména pro schopnost abstraktního myšlení. Mezi zázraky umožňující mezilidskou komunikaci patří rozvoj řeči a řady dalších symbolických funkcí, jakými jsou například psaní, čtení, počítání. Zatímco řeč a její složky lze zařadit mezi racionální druh mezilidské komunikace, múzie je řečí citu. Podrobným studiem a pozorováním jedinců s rozličnými postiženími mozku a jeho jednotlivých oblastí přišli lékaři a další badatelé na to, že každá z našich mozkových polokoulí (hemisféry) má svoje zvláštní úkoly a obě mají svoji

„paměť“. Celá problematika je neobyčejně složitá a souvisí s tzv. praváctvím a leváctvím. Lidé všech populací mají až v 90 % struktury umožňující rozvoj řeči v hemisféře levé, tj. řečově dominantní. Jsou to oblasti mozkové kůry zadní části čelního laloku, velká oblast laloku perietálního, okcipitálního a zejména temporálního. Právě spánkový lalok, kde končí sluchové dráhy, je vstupním kanálem pro akustické informace. Všechny korové oblasti jsou navzájem propojeny a všechny mají kortiko-subkortikální okruhy. Zatímco porucha těchto oblastí levé hemisféry vede k poruchám řeči, poruchy v hemisféře pravé se projevují poruchami múzie, tj. schopností rozlišovat, chápat a produkovat hudební zvuky svými mluvidly (pískání, mumlání – tzv. orální múzie), eventuálně hraním na hudební nástroje. Amúzie není vrozená, jak často lidé argumentují. Vrozená je jen amuzikálnost, a to asi jen u 4 % populace.

Amúzie je ztráta chápání hudby a hudebních dovedností uložených do paměti. Podle toho lze rozeznávat expresivní a senzickou formu. Zatímco i kultivovaná řeč může být ve své racionalitě lživá a rozpoznatelná často až pozdě, falešné tóny a špatnou hudbu lze rozeznat ihned. Často se múzie označuje jako řeč emocí. Situace se komplikuje vznikem notopisu, čtením not atd., a navíc u hudebníků, např. varhaníků, kteří užívají obě horní končetiny i končetiny dolní k ovládnutí nástroje a ještě sledují zrakem noty a dirigenta. Proto se v současnosti domníváme, že za múzií jsou odpovědné obě hemisféry.

▼ V září si připomeneme **120. výročí narození oblíbeného československého politika a diplomata Jana Masaryka**. K této příležitosti pořádá Spolek Carolinum, Masarykův ústav AV ČR a Společnost Jana Masaryka vzpomínkové setkání v Černínském paláci. To se uskuteční dva dny před výročí tragického skonu této výrazné osobnosti našich dějin, tj. 8. března 2006.

▼ Spolek Carolinum zval v rámci projektu **Prezentace statutárních měst a krajů České republiky** v Karolinu ke spolupráci představitele měst a krajů, aby při příležitosti valného shromáždění Spolku absolventů a přátel Univerzity Karlovy pomohli uspořádat společenskou akci, spojenou s prezentací svého města nebo kraje. Cílem bylo prohloubit spolupráci a vzájemné kontakty UK s významnými městy, jejich institucemi a vysokými školami. Slavnostní zakončení celého projektu se uskuteční 11. dubna 2006 v 19:00 večerem hlavního města Prahy v Karolinu při příležitosti XVI. valného shromáždění Spolku (11. dubna 2006 v 16:00).

Informace o přípravě nového projektu naleznete v příštích vydáních časopisu FORUM.

Kontakt:

Spolek absolventů a přátel Univerzity Karlovy – Carolinum
 116 36 Praha 1, Ovocný trh 3 (budova Nové Astorie, přízemí, kancelář č. 10)
 tel.: +42 224491326, fax: +42 224811878
 Bankovní spojení: KB Praha 1, číslo účtu 51083630025710100
 E-mail: sapuk@ruk.cuni.cz, [www: http://www.sapuk.cuni.cz/](http://www.sapuk.cuni.cz/)

VOLBA REKTORA UK: OD NÁVRHU KE ZVOLENÍ

Petr Bednařík

Klíčovým bodem činnosti Akademického senátu UK v roce 2005 byla volba kandidáta na rektora UK, neboť profesoru Ivanu Wilhelmovi končilo druhé funkční období. Vzhledem k faktu, že více období dle zákona není možných, bylo jasné, že senát bude vybírat zcela nového rektora. Celý princip volby je přesně stanoven ve Volebním a jednacím řádu AS UK. Zde jsou určeny všechny termíny, které musí být dodrženy. Současně je definováno, jak má probíhat samotná volba.

„Kandidáti na kandidáta“

Fungování Akademického senátu UK bylo ovlivněno volbou kandidáta na rektora již před jejím samotným vyhlášením. Na zasedání předsednictva AS UK 19. května 2005 rezignoval prof. Václav Hampl z 2. lékařské fakulty na funkci předsedy AS UK a oznámil také svůj úmysl vzdát se mandátu člena AS UK, protože bude kandidovat na rektora UK. Na nejbližším zasedání 3. června 2005 AS UK si senát zvolil nového předsedu, prof. Jana Hálu z Matematicko-fyzikální fakulty. Na tomto zasedání vyhlásil AS UK volbu kandidáta na funkci rektora. Tato volba musí být vyhlášena tak, aby se konala nejméně 90 dní před uplynutím funkčního období stávajícího rektora.

Proč se stále mluví jen o volbě kandidáta? Vyplývá to z legislativy, podle níž rektory vysokých škol jmenuje prezident republiky. Akademický senát UK tedy vybírá pouze kandidáta na rektora. Návrh na jeho jmenování předkládá poté prezidentu ČR, který k němu zaujme postoj. Nejsem právní historik, ovšem nepamatuji si, že by po roce 1989 došlo k situaci, kdy by prezident republiky odmítl při jmenování rektora vysoké školy akceptovat návrh akademického senátu dané VŠ. AS UK na svém zasedání 3. června 2005 rozhodl, že lhůta pro podávání návrhů na kandidáta bude do 26. září 2005,

30 dnů přede dnem volby. Datum volby bylo tedy stanoveno na 26. října.

Kdo navrhuje kandidáta na funkci rektora? (Pokud bychom byli při výkladu důslední, měli bychom vlastně mluvit o podávání návrhů kandidátů na kandidáta na rektora UK). Podle statutu UK mohou tyto návrhy podávat akademické senáty fakult nebo členové AS UK. Třetí variantou je návrh, který svým podpisem podpoří nejméně 100 členů akademické obce UK. Každý návrh musí být doplněn souhlasem navrženého, jeho životopisem s charakteristikou působení na UK a stručnými tezemi volebního programu.

Gentlemanská volební kampaň

Již v létě senátoři znali jména všech tří kandidátů. Akademický senát 1. lékařské fakulty navrhl prof. Štěpána Svačinu, AS 2. lékařské fakulty prof. Václava Hampla a AS 3. lékařské fakulty prof. Michala Anděla. Všichni tři působí na UK již řadu let, a to i ve vedoucích funkcích. Prof. Svačina a prof. Anděl mohli nabídnout své zkušenosti z funkcí děkanů fakult a přednostů klinik, prof. Hampl několik let vedl Akademický senát UK.

Hlavní etapa volební kampaně proběhla v říjnu. V termínech dohodnutých s děkany nebo předsedy akademických senátů fakult mohli kandidáti vystoupit na předvolebních shromážděních na fakultách. Podnikli společně „turné“ po jednotlivých fakultách, kde diskutovali se členy akademické obce o bodech svého volebního programu. Prezentovali zde své názory na fungování univerzity. Každý účastník shromáždění si okamžitě mohl porovnat odpovědi všech tří kandidátů na položené otázky.

Další formou předvolební kampaně byly osobní schůzky kandidátů se členy AS UK. Záleželo na každém senátorovi, zda nabídku setkání přijme. Všichni senátoři dostali 21 dní před dnem volby životopisy

kandidátů a teze jejich volebního programu. Kandidáti dostali prostor i na webových stránkách UK, bylo však patrné, že s formou předvolební kampaně prostřednictvím webu nemáme v našem prostředí větší zkušenosti.

Celá předvolební kampaň vyvrcholila ve středu 19. října 2005 na předvolebním shromáždění AS UK, jež bylo organizačně značně složité. Nejdříve vystoupil každý kandidát s patnáctiminutovým projevem. Stěžejním bodem ovšem byla diskuse kandidátů se členy Akademického senátu UK, ostatními členy Akademické obce UK a pracovníky UK. Časový limit pro otázky byl dvě minuty a pro odpovědi pět minut. Po zodpovězení dotazu byl přípustný jeden doplňující dotaz (dvě minuty) a doplňující odpověď, také v délce dvou minut. Bylo možné vznášet dotazy na všechny kandidáty současně i jednotlivě. Při společných otázkách se kandidáti spravedlivě střídali v tom, kdo bude odpovídat jako první. Dostávali otázky, které se týkaly všech aspektů fungování UK. Zasedání trvalo bez pauzy pět hodin. Nejen na tomto předvolebním shromáždění, ale i v rámci fakultních shromáždění kandidáti ukázali, jak lze celou předvolební kampaň zvládnout s noblesou. Mohli by být politikům vzorem – bylo příjemné sledovat diskuse, kde se účastníci vzájemně neobviňovali ze lži a podvodů. Kandidáti na rektora se vždy snažili hlavně prezentovat svůj volební program a své názory. Vše se neslo v duchu chování, které si spojujeme se slovem gentlemanský.

Volba mezi bustami

Během následujícího týdne mohl každý senátor přemýšlet, komu dá při volbě svůj hlas. Volební zasedání AS UK bylo svoláno na 26. října na 10 hodin do Vlasteneckého sálu Karolina. V tomto sále senát zasedá pouze při příležitosti voleb, členové

• Akademický senát

Volba kandidáta na rektora UK dne 26. října 2006

předsednictva jsou pro tuto příležitost oděni v talárech. Jsou zde obrazy a busty rektorů z různých období existence UK, což zdůrazňuje důstojnou atmosféru tohoto aktu. Dodnes se mimochodem pokračuje v tradici, podle které je na konci funkčního období namalován obraz rektora; profesora Wilhelma také v nejbližších dnech čeká pózování pro malířku. Na zasedání 26. října mezi senátory panovala značná nervozita. Diskutovali mezi sebou o možném průběhu i výsledku volby. Šířila se informace, že někteří stu-

dentští senátoři chtějí volbu zablokovat, protože došli k závěru, že ani jeden kandidát není vhodný. Nikdo si tedy nebyl jistý, zda z Vlasteneckého sálu budeme odcházet se jménem nového rektora. Pokud by nebyl zvolen, nová volba s novými kandidáty by se uskutečnila o měsíc později. Důležitost aktu podtrhoval i fakt, že bylo dosaženo nejvyšší účasti senátorů na zasedání za poslední léta (66 senátorů ze 70). To bylo velmi důležité, protože nový rektor pro své zvolení potřeboval získat hlasy nadpoloviční vět-

šiny ze všech sedmdesáti členů senátu. Volba probíhala tajně. Senátoři byli vyvoláváni předsedou volební komise. Odcházeli za plentu, kde zaškrtnli jméno kandidáta, a lístek vhodili do urny. Při volbě byl vyčerpán maximální počet kol. Z 1. kola postoupili jako dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů prof. Hampl a prof. Svačina. Ve 2. kole zvítězil prof. Hampl, ale chyběl mu jeden hlas k dosažení nadpoloviční většiny. Konalo se tedy další kolo, kde již figuroval jako jediný kandidát. V tomto kole získal nadpoloviční většinu a stal se kandidátem na rektora UK. Po gratulacích prof. Hampla čekal mediální kolotoč – musel totiž poskytovat rozhovory pro nejrůznější média. Předsednictvo senátu poté dle Volebního a jednacího řádu UK předložilo návrh na jmenování zvoleného kandidáta rektorem Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Dne 23. ledna 2006 byla volba definitivně dokončena, když na Pražském hradě prezident České republiky Václav Klaus jmenoval čtrnáct nových rektorů českých vysokých škol, mezi nimi i prof. Václava Hampla jakožto rektora UK. Jeho funkční období je čtyřleté a začalo 1. února 2006.

(Autor je členem Akademického senátu UK)

JEDNACÍ MARATON AKADEMICKÉHO SENÁTU UK

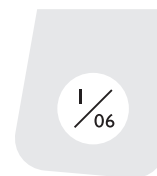
Petr Bednařík, člen AS UK za FSV UK

Standing ovation pro prof. Wilhelma

Zasedání Akademického senátu UK 20. ledna 2006 bylo ve znamení loučení. Jako každý rok dochází v lednu k obměně jedné třetiny senátu. Tentokrát se senát loučil i s rektorem a některými prorektory. Prof. Ivan Wilhelm byl rektorem dvě funkční období. Ve svém posledním projevu upozornil na fakt, že rok 2005 byl pro univerzitu rokem volebním – na čtrnácti fakultách v posledních měsících

proběhla volba děkana. Ivan Wilhelm připomněl, že největší rozruch v médiích vyvolala volba dr. Stehlíka děkanem Filozofické fakulty UK. Prof. Wilhelm senátu sdělil, že se s dr. Stehlíkem sešel a shodl se s ním na názoru, že Filozofická fakulta UK ve svém fungování potřebuje změny. Rektor se věnoval i hodnocení vědeckých pracovišť ze strany vládní Rady pro vědu a vývoj. Dále ocenil, že vedení UK a AS UK v době jeho úřadování táhly za jeden provaz. Profesoru

Wilhelmovi jménem senátu za jeho práci pro Univerzitu Karlovu poděkoval místopředseda AS UK dr. Staša. Senát přijal usnesení, že vyslovuje poděkování prof. Wilhelmovi za jeho soustavnou, koncepční a nezištnou činnost pro Univerzitu Karlovu. Poctu práci prof. Wilhelma vyjádřili senátoři i tím, že povstali a dlouze odcházejícímu rektorovi zatleskali. Se senátem se rozloučili i ti z prorektorů, kteří ve svých funkcích končí.

Volební a jednací řád AS UK

Senátoři se zabývali také návrhem změny Volebního a jednacího řádu AS UK. Novela upravuje proces podávání návrhů kandidátů na rektora a způsob vyslovování podpory těmto návrhům. Stanovuje také záležitosti odvolání děkana některé fakulty rektorem z jeho vlastního podnětu. Změna nově určuje postupy a lhůty pro předkládání návrhů vnitřních předpisů UK. Senátoři se také usnesli, že budou šetřit naše lesy. Senátor může odmítnout zaslání korespondence v tištěné podobě, pokud mu stačí korespondence prostřednictvím e-mailu. Na příkladu projednávání této změny Volebního a jednacího řádu UK lze ukázat, že zasedání AS UK není oddychovou záležitostí. K návrhu byla předložena řada pozměňovacích návrhů a o každém se muselo hlasovat zvlášť. Senát hlasoval nejdříve o 22 návrzích, aby pak při 23. hlasování návrh změny Volebního a jednacího řádu UK schválil jako celek. Také se opět ukázalo, jak důležitá je funkce skrutátora, který při každém hlasování sčítá hlasy. Určení skrutátora je vždy prvním bodem programu každého zasedání AS UK. Skrutátoři jsou vždy tři, aby si mohli pro sčítání rozdělit sál. Senát je instituce demokratická, takže nikdo se nemůže stát skrutátorem příkazem. Někdy ale musí předseda AS UK několikrát opakovat výzvu, zda by se někdo této nevděčné funkce neujal. Opravdu nevděčné, protože skrutátor vedle přesného počítání také musí mít schopnost neodcházet během zasedání ze sálu. Ve spojitosti se skrutátory lze zmínit jeden psychologický aspekt. Zasedací pořádek na zasedání AS UK je zcela volný. S výjimkou stolu předsednictva si senátor může sednout kamkoliv. Když jste však pravidelným účastníkem zasedání, vidíte, že většina senátorů má svá oblíbená místa, kam si sedají. Jak senátoři přicházejí, lze s velkou procentuální úspěšností určit, do které části sálu zamíří. I tradiční skrutátoři našťástí patří k těm, kteří svá místa nemění.

Únor – vítání nováčků

Mezi lednovým a únorovým zasedáním Akademického senátu UK byla neobvykle krátká pauza – pouze dva týdny, což

ovšem vyplývalo z faktu, že došlo k obměně jedné třetiny senátu a současně i nástupu nového rektora UK do funkce. Na zasedání 3. února 2006 převzalo osvědčení o svém členství v AS UK celkem 23 nově zvolených senátorů. Mezi studentskými senátory se objevila řada nových tváří, a to za FTVS, PedF, KTF, I. LF a 3. LF. Na základě doplňovacích voleb přišel jeden nový senátor za FSV. Z místa náhradníku se do úlohy senátorů posunuli jeden senátor za 2. LF a jeden nový člen senátu za FaF. Na výrazně menšinovém zastoupení žen v senátu se ovšem nic nemění. Mezi nováčky je dvacet mužů a tři ženy. Ve fakultních senátech většinou takový výrazný nepoměr mezi počtem mužů a žen nebývá.

Volba předsednictva – za pomoci štěstí

Při každé únorové obměně dochází k nové volbě předsednictva AS UK. Je to časově náročné, neboť senátoři volí nejdříve předsedu, pak po vyhlášení výsledku místopředsedu a poté předsednictvo. Předsedou senátu byl zvolen prof. Jan Hála z MFF UK (dostal 51 hlasů z 58), jenž byl jediným navrženým kandidátem. Předsedou se stal již v červnu 2005, když převzal tuto funkci po prof. Hamplovi. Provedl senát složitým obdobím volby rektora, a proto logicky dostal důvěru senátorů i na další období. Místopředsedou zůstává dr. Josef Staša z PF (53 hlasů z 57), který je v této funkci již několik let. Současně vede i legislativní komisi AS UK, jež odhalil všechny nedokonalosti předložených návrhů. Poté senátoři přistoupili k hlasování o dalších členech předsednictva. Na čtyři místa bylo pět kandidátů, hlasovalo 59 senátorů. Po sečtení volební komise vyhlásila tyto výsledky: Mgr. Lenka Philippová (HTF) – 45 hlasů, Tomáš Tvaroh (2. LF) – 44 hlasů, prof. Marie Dohalská (FF) – 43 hlasů, RNDr. Daniel Frynta (PrF) – 39 hlasů, prof. Jan Royt (KTF) – 39 hlasů. Dva kandidáti dosáhli stejného počtu hlasů, a proto musel rozhodnout los. Senátorka Kucková vytáhla z vázy (improvizovaného losovacího zařízení) jméno RNDr. Frynty.

V novém předsednictvu budou zasedat

dvě ženy, i přes výrazně menšinové zastoupení v senátu. V minulých letech ženy do předsednictva nekandidovaly. Ve chvíli, kdy se pro tento krok rozhodly, se do předsednictva dostaly.

Premiérové vystoupení nového rektora

Po volbě vystoupil s projevem rektor UK prof. Václav Hampl, dlouholetý člen AS UK a do května 2005 i jeho předseda. Seznámil senátory s výsledky výběrového řízení na výzkumná centra. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR vybralo v kategorii center základního výzkumu pět projektů, u nichž je UK hlavním navrhovaným řešitelem. Dále uspělo třináct projektů, na nichž se UK podílí jako spoluřešitel. V kategorii center aplikovaného výzkumu byl schválen jeden projekt s UK jakožto hlavním řešitelem a dva projekty s UK jako spoluřešitelem. Profesor Hampl také senátory informoval, že v únoru je na univerzitě termín nového kola odevzdání projektů výzkumných záměrů, které posoudí Vědecká rada UK.

Poté rektor představil svoji koncepci rozdělení pravomocí mezi nové prorektory. Proti dosavadní praxi zavádí funkci prorektora pro akademické kvalifikace, který bude mít v referátu doktorské studium, habilitace a profesury. Doktorské studium měl doposud na starost prorektor pro studijní záležitosti. Univerzita však již několik let zdůrazňuje, že doktorské studium je její prioritou, a proto dochází k tomuto rozdělení. Profesor Hampl naopak ruší funkci prorektora pro sociální záležitosti – jeho kompetence přejdou na ostatní prorektory. Nový rektor univerzity poté předložil svůj návrh kandidátů na jednotlivé prorektorské posty. Navrhl jmenovat prof. Jana Bednáře (MFF) prorektorem pro studijní záležitosti, prof. Bohuslava Gaše (PřF) prorektorem pro vědeckou a tvůrčí činnost, prof. Mojmiru Horynu (FF) prorektorem pro akademické kvalifikace, prof. Štěpána Svačinu (I. LF) prorektorem pro zahraniční styky a mobilitu, doc. Michala Šobra (FSV) prorektorem pro vnější vztahy a doc. Stanislava Štecha (PedF) prorektorem pro rozvoj. Docenti Šobr a Štech byli

Akademický senát

Hry

prorektory již v minulém funkčním období. Podle kuloárových informací profesor Hampl oslovil i několik docentek a profesorek UK s tím, zda by funkci prorektorky přijaly, všechny však odmítly.

Hlasování o prorektorech

Všichni kandidáti senátu sdělili hlavní úkoly, kterými by se jako prorektoři chtěli zabývat. Následovalo několik dotazů ze strany senátu. Poté senát tajnou volbou hlasoval o jednotlivých kandidátech. Každý senátor dostal lístek se všemi jmény a souhlas s jednotlivými kandidáty měl vyznačit křížkem.

Hlasovalo celkem 56 senátorů a byly vyhlášeny tyto výsledky: prof. Bednář – 43 hlasů, prof. Gaš – 53 hlasů, prof. Horyna – 48 hlasů, prof. Svačina – 27 hlasů, doc. Šobr – 45 hlasů, doc. Štech – 52 hlasů. Prof. Svačina tedy dostal méně než polovinu hlasů. Volba byla tajná, takže nelze říci, kdo pro něj nehlasoval. Na samotném zasedání ovšem nevystoupil jediný senátor, který by formuloval, jaké má

k tomuto kandidátovi výhrady. Je možné, že důvodem byly postoje prof. Svačiny po říjnové volbě rektora, v níž získal menší počet hlasů než prof. Hampl. Tehdy prof. Svačina uvedl, že necítil podporu studentských členů AS UK za svoji fakultu, tedy za I. LF. Několik studentských členů AS UK v internetové diskusi oponovalo, že prof. Svačina by neměl automaticky počítat s tím, že senátoři z jeho fakulty jej budou v předvolební kampani i při volbě podporovat. Celý problém souvisí s otázkou vztahu člena AS UK k jeho mateřské fakultě. Výsledek hlasování pro rektora není závazný.

Těžký život senátora

V dalším programu senát schválil převedení objektu menzy Větrník do správy Právnické fakulty, která zde vybuduje depozitář své knihovny. Objekt, který je ukázkou naddimenzované socialistické výstavby, se tak dočká smysluplného využití. Fakulta představila projekt, v němž se počítá se studovnou i bufetem.

Únorové zasedání bylo nesmírně náročné – začalo v 10 hodin a trvalo šest hodin, aniž by je přerušila jakákoliv pauza na oběd. Krátké přestávky byly jen ve chvíli, kdy komise sčítala hlasy po jednotlivých hlasováních. Ovšem i v průběhu šesté hodiny byl senát usnášeníschopný, čímž prokázal svoji disciplínu a smysl pro povinnost i za nepříznivých podmínek. Na zasedání AS UK dostane každý senátor jako občerstvení jeden sladký koláč, jeden slaný rohlík, kávu a vodu, ty ovšem sní a vypije během dopoledne. Vzhledem k délce zasedání senátoři v průběhu odpoledne vypili i všechnu vodu, takže ke konci bylo zasedání hladové a žízňivé. Postupně navíc klesala teplota v zasedací místnosti.

Tak dlouhé zasedání jsem za dobu svého mandátu ještě nezažil. Pokud by mělo to příští probíhat podobně, tak už si patrně budeme muset přibalit i svačinu, pokud se chceme držet lékařského doporučení, že člověk má mít pravidelnou stravu.

SUDOKU

Jak na sudoku? Cílem hlavolamu, který pravidelně otiskuje i britský deník Times, je doplnit tabulku o zbývajících číslicích 1 až 9 tak, aby se žádná číslice v žádném sloupci, řádce a ani jednom z devíti čtverců o hraně 3x3 čtverečky neopakovala.

								5	7	6	3	5			8		
	7	2		1		9	4			5	4		6			1	3
	8	3	2	4				6				3			5	4	
					9	4	5					9			6	8	4
3	6	5	7		4	8	1	9	8								2
	1	9	8						3	4	6			8			
1				8	7	6	9			3	8			5			
	5	8		9		7	3		4	1			9		5	6	
7											2			1	9	3	5